

δελτίο
συνδέσμου
έλληνίδων
έπιστημόνων

1

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1977

Δελτίο συνδέσμου ἑλληνίδων ἐπιστημόνων

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1977 - ΤΕΥΧΟΣ 1 - ΔΡΧ. 20

ΒΟΥΛΗΣ 44α - ΑΘΗΝΑ 118 - Τηλ. 32.34.268

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΜΙΛΙΕΣ—Παιδεία και ἐπιστημονική ἔρευνα (Ἑλένη Γλύκατζη - Ahrweiler)	4
—Μαζικά ξεσηκώματα τῶν Ἑλληνίδων (Ἀλ. Κόττου - Γραικιώτη)	7
ΣΥΝΕΔΡΙΑ — Διεθνὴς Διάσκεψη Θεάτρου (Ἡρώ Λάμπρου)	12
— Α' Πανσοκομιακὸ Συνέδριο	14
ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ — Νομικὴ Ἐπιτροπὴ	16
— Στράτευση	18
ΒΙΒΛΙΑ — Ἑλλης Λαμπρίδη: Empedocles (Μ. Δραγώνα - Μονάχου)	19
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Σ.Ε.Ε.	22
ΕΠΆΡΧΙΑ — Τμήμα Σ.Ε.Ε. Μαγνησίας, Κερκύρας	24
ΤΥΠΟΣ	26
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	28
ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ	30
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ	30

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Ἀθηνά Βουγιούκα - Ἡρώ Λάμπρου - Καίτη Μάζη - Βάσω Μέντζου - Βάννα Χατζημιγάλη.

Ἐπεύθυνος σύμφωνα με τὸ νόμο: Ἀμαλία Φλέμιγκ, Πρόεδρος Σ.Ε.Ε., Κανάρη 23, Ἀθήνα.

Τυπογραφεῖο: Σ. Λένη - Α. Ράλλη, Καβαθα 62, Τηλ. 77.06.055.

Ὁ Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων ἀποκτᾷ σήμερα τὸ περιοδικὸ Δελτίο του. Στόχοι τοῦ Δελτίου εἶναι: νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου, νὰ παρακολουθοῦν τὶς δραστηριότητές του καὶ νὰ συμμετέχουν σ' αὐτές, νὰ ἐνημερώνονται γιὰ τὰ ζητήματα, τ' ἀναφερόμενα στὴν κατάσταση τῆς Ἑλληνίδας γενικὰ καὶ εἰδικότερα στὴ θέση ποὺ κατέχουν ἢ δὲν κατέχουν οἱ Ἑλληνίδες ἐπιστήμονες στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ κοινωνία.

Κύριος σκοπὸς τοῦ Σ.Ε.Ε. παραμένει πάντοτε: νὰ προβάλλει τὴ συμμετοχὴ τῆς Ἑλληνίδας στὶς ἐπιστῆμες, νὰ παρουσιάσει τὶς ἐπιδόσεις της, καὶ νὰ συμβάλλει, κατὰ τὸ δυνατόν, στὴν προώθηση καὶ τὴ βελτίωση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Τὸ Δελτίο μας φιλοδοξεῖ νὰ προσφέρει στὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου τὸν οἰκεῖο χῶρο, ὅπου θὰ μποροῦν νὰ παρουσιάσουν πρωτότυπες ἐργασίες τους, ἀνακοινώσεις τους σχετιζόμενες μετὴν εἰδική τους ἐπιστῆμη καὶ γενικὰ νὰ χρησιμεύσει σὰν κίνητρο καὶ φορέας προβληματισμοῦ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη γνήσιου καὶ γόνιμου ἐπιστημονικοῦ διαλόγου.

Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάδα σήμερα εἶναι μεγάλα, σοβαρὰ καὶ ἐπείγοντα. Οἱ Ἑλληνίδες ἐπιστήμονες μποροῦν, ἀλλὰ καὶ ὀφείλουν, νὰ ἐργαστοῦν μετ' ἀφοσίωση, ἐπιμονὴ καὶ φαντασία, γιὰ νὰ διερευνηθοῦν οἱ δυνατότητες καὶ νὰ ἐξευρεθοῦν οἱ καταλληλότερες λύσεις.

Ἡ πνευματικὴ καὶ γενικὰ ἡ πολιτιστικὴ ἀνύψωση τοῦ τόπου εἶναι πρῶτιστο χρέος ὄλων μας σήμερα.

Εὐχόμεστε καὶ ἐλπίζουμε τὸ Δελτίο νὰ δώσει στὶς Ἑλληνίδες ἐπιστήμονες τὴν παρόρμηση, ν' ἀναπτύξουν τὴν ἐπιστημονικὴ πρωτοβουλία τους καὶ νὰ πλουτίσουν ἔτσι τὸ Δελτίο τοῦ Συνδέσμου μετὴν πολὺτιμη ἐμπειρία τους.

“ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ,”

Ἑλένη Γλόκατζη - Ahrweiler

Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Paris I - Σορβόνη

Εἶναι δύσκολο νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν ἔρευνα χωρὶς ν' ἀρχίσει ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τους, τὸν παιδαγωγὸ δηλαδὴ καὶ τὸν ἔρευνητὴ. Ἡ σημαντολογικὴ ἐξέλιξη τῆς λέξης παιδεύω ἔκανε τὸν παιδαγωγὸ νὰ γίνῃ παιδευτῆς : διδάσκομε καὶ μαθαίνομε παιδευόμενος στὴν Ἑλλάδα. Κριτικὸς εἶναι λοιπὸν ὁ ρόλος τῆς παιδείας καὶ ὅπως κάθε κριτικὴ ἐνατένιση ἢ παιδεία προϋποθέτει σταθερὸς ἀρχές. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ ἀρχές ποὺ τὴν διέπουν, εἶναι πάντα καὶ παντοῦ ἔννοιες ἠθικῆς καὶ δεοντολογικῆς. Εἶναι φυσικὸ νὰ θεωρεῖται ἡ παιδεία, παντοῦ καὶ πάντα, ὄχι μόνο πολιτιστικὴ ἀλλὰ καθ' αὐτὸ μορφωτικὴ πράξη. Παιδευτῆς καὶ κριτικὸς θεωρεῖται λοιπὸν καὶ εἶναι ὁ παιδαγωγὸς μέσα στὶς χριστιανικὲς κοινωνίες : εἶναι λογικὸ νὰ γεννᾷ μὲ τὴν δράση του τὴν ἀντίδραση. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ παιδεία εἶναι φορέας γόνιμης κρίσης, ὁ ρόλος τῆς εἶναι νὰ γίνῃται γέφυρα μεταξὺ τοῦ καινούργιου καὶ τοῦ παλιοῦ. Ἡ μονόπλευρη ταύτισή της μὲ τὸ παλιὸ (φαινόμενο συνηθισμένο στὴν ἐποχὴ μας) ἔκανε τοὺς φορεῖς τοῦ καινούργιου νὰ στραφοῦν πρὸς ἄλλες μορφωτικὲς κατακτήσεις, ὅπως π.χ. τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Νὰ γιατί κατὰ τὴ γνώμη μου μιλάμε σήμερα γιὰ ἔρευνα σὰ γιὰ μιὰ χωριστὴ ἀπὸ τὴν παιδεία αὐτόνομη πράξη. Ἡ τάση αὐτὴ νὰ θεωρηθεῖ ἡ ἔρευνα μόνος φορέας τοῦ καινούργιου καὶ νὰ γίνῃ μὲ τὸν καιρὸ τὸ ἀντικατάστατο τῆς παιδείας εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν τεχνοκρατικῶν κοινωνιῶν ποὺ ἄφισαν μακριὰ πίσω τους τὶς ἀνθρωπιστικὲς ἀρχές καὶ μαζί τους κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν πραγματικὴ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη μου κριτικὴ παρατήρηση : ἐξηγεῖ γιατί, σὰν προσπάθησα νὰ βρῶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σύγχρονου ἔρευνητῆ, δὲν βρῆκα τίποτα καλλιτερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ λέει ὁ Καβάφης γιὰ τὸν Πέρση βασιλιῆ: « Ὑπεροψία καὶ μέθη θὰ ἔνοιωθε ὁ ὁ Δαρεῖος ».

Ἔτσι πρὶν ἀρχίσω τὴν ἐξέταση τοῦ θέματος θὰ ἠθελα νὰ τονίσω ὅτι ἡ σχέση παιδείας καὶ ἔρευνας εἶναι ἐρώτημα ποὺ πονᾷ μονάχα τοὺς παιδαγωγούς καὶ ποὺ συνήθως ἀφίνει ἀδιάφορους τοὺς ἔρευνητές. Ἡ ἀντιθετικὴ αὐτὴ στάση ὑπογραμμίζει κατὰ τὴ γνώμη μου ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα θεωρεῖται σήμερα καλοῦ-κακοῦ σὰν εὐγενὴς πνευματικὴ πράξη ποὺ ὑποτάσσεται μοναχὰ σὲ κανόνες καὶ σὲ γνώμονες τῆς δικῆς τῆς δεοντολογίας. Ὁ ἔρευνητὴς ἐμφανίζεται ὅλο καὶ περισσότερο στὶς σημερινὲς κοινωνίες στὴ θέση τῶν ἱερωμένων καὶ ἱεροτελεστῶν τῶν περυσμένων ἐποχῶν, τοῦ ξεχωριστοῦ δηλαδὴ ἂν ὄχι ἐξαιρετοῦ φορέα νέου εἶδους εὐτυχίας καὶ φύλακα τοῦ μεγάλου μυστικοῦ. Ἡ συνείδηση τῆς σημασίας καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου καὶ τοῦ ρόλου του κάνουν συχνὰ τὸν ἔρευνητὴ νὰ μπερδεύει τὴν εἰδικὴ γνώση μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς παιδείας καὶ τὴν ἐφεύρεση μὲ τὴν ἐξουσία. Ἔτσι δημιουργήθηκε μιὰ νέα τάξη ἀνθρώπων μὲ δύναμη καὶ κύρος κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ. Ἡ τάξη αὐτῶν ποὺ καθορίζουν τὶς ἀποφάσεις στὸν τεχνολογικὸ τομέα καὶ ποὺ μποροῦν ἔτσι ν' ἀλλάξουν ὄχι τὴν ψυχὴ ἀλλὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου. Ἡ ρῆση τοῦ Rabelais (« ἐπιστήμη χωρὶς συνείδηση εἶναι ὄλεθρος ψυχῆς ») γίνεται ὅλο καὶ πιὸ δραματικὰ ἐπίκαιρη : εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι πολλοὶ τὴν ἀποδίδουν στὸν Einstein. Εἶναι ἐπίσης σημαντικό ὅτι στὰ τελευταῖα χρόνια, βιβλία, ἄρθρα, συνέδρια καὶ συμπόσια, ἔχουν γιὰ θέμα τους τὴ συνέπεια τῆς ἔρευνητικῆς πράξης στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνικῶν σχέσεων. Εἶναι τέλος ἐνδιαφέρον ὅτι ἡ γενικὴ τάση ὅλων ποὺ ἐξετάζουν τὸ θέμα εἶναι νὰ ὑποτάξουν τὴ μεγαλόπρεπα ἀτίταση ἔρευνα σὲ κανόνες εὐπρεπείας πνευματικῆς καὶ σὲ μέτρα κοινωνικοῦ καὶ ἀνθρωπιστικοῦ ἠθους.

Τὸ γενικὸ αἴτημα εἶναι μ' ἄλλα λόγια νὰ συνδεθεῖ ἡ ἔρευνα μὲ τὴ παιδεία ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται καὶ στὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀποβλέπει. Καταλαβαίνει κανεὶς γιατί ἡ προσπάθεια αὐτὴ συγκινεῖ λίγο αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ συνεχίσει.

Στὴν ἀνάλυσή μου δὲν θὰ σταθῶ στὶς ἐπιδερμικὲς καὶ ψυχολογικὲς ἀντιδράσεις. Θὰ προσπαθῆσω νὰ δείξω ποιὲς κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι οἱ προϋποθέσεις γιὰ νὰ βροῦν παιδεία καὶ ἔρευνα μιὰν ἁρμονικὴ λειτουργία γιὰ τὸ καλὸ ὅλων μας. Θὰ ἀποφύγω κάθε συγκεκριμένο παράδειγμα χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὅσα θὰ πῶ παρακάτω εἶναι ἄσχετα μὲ τὴν προσωπικὴ μου ἐμπειρία.

Ἡ δομὴ τοῦ συνδέσμου ποὺ μοῦ δίνει σήμερα τὴν εὐκαιρία ν' ἀπευθυνθῶ σὲ φίλους καὶ συναδέλφους ποὺ γνώρισαν τὰ ἴδια προβλήματα μὲ μένα στὰ χρόνια τῆς ἐπιστημονικῆς μας διαμόρφωσης, μὲ βοηθᾷ νὰ προσδιορίσω τὴ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ θεματός μου καὶ τὸν προσανατολισμὸ ποὺ θέλω νὰ δώσω στὴν ἀποψινὴ μου ὁμιλία.

Συνδεσμός ἐπιστημονικός, χωρὶς καθορισμὸ εἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ κλάδου, σημαίνει συνύπαρξη καὶ συνεργασία ἀνθρώπων ποὺ ξέρουν νὰ χειρίζονται διάφορα ὁ καθένας ἐπιστημονικὰ ὄργανα καὶ νὰ κατέχουν διαφορετικοὺς ἐπιστημονικοὺς μηχανισμούς : ἀνθρώπινη δύναμη ἀπ' ὅλες ἀνεξάρτητα τὶς ἐπιστῆμες δημιουργεῖ ἔτσι ἓνα πανεπιστημονικὸ ὄργανο ποὺ ἀποτελεῖ λογικὴ συνέχεια τοῦ πανεπιστημιακοῦ θεσμοῦ. Ὁ σκοπὸς μου εἶναι νὰ βάλω ἀμέσως καὶ χωρὶς μετάβαση,

Ἡ ὁμιλία δόθηκε στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας στὶς 21/10/1976.

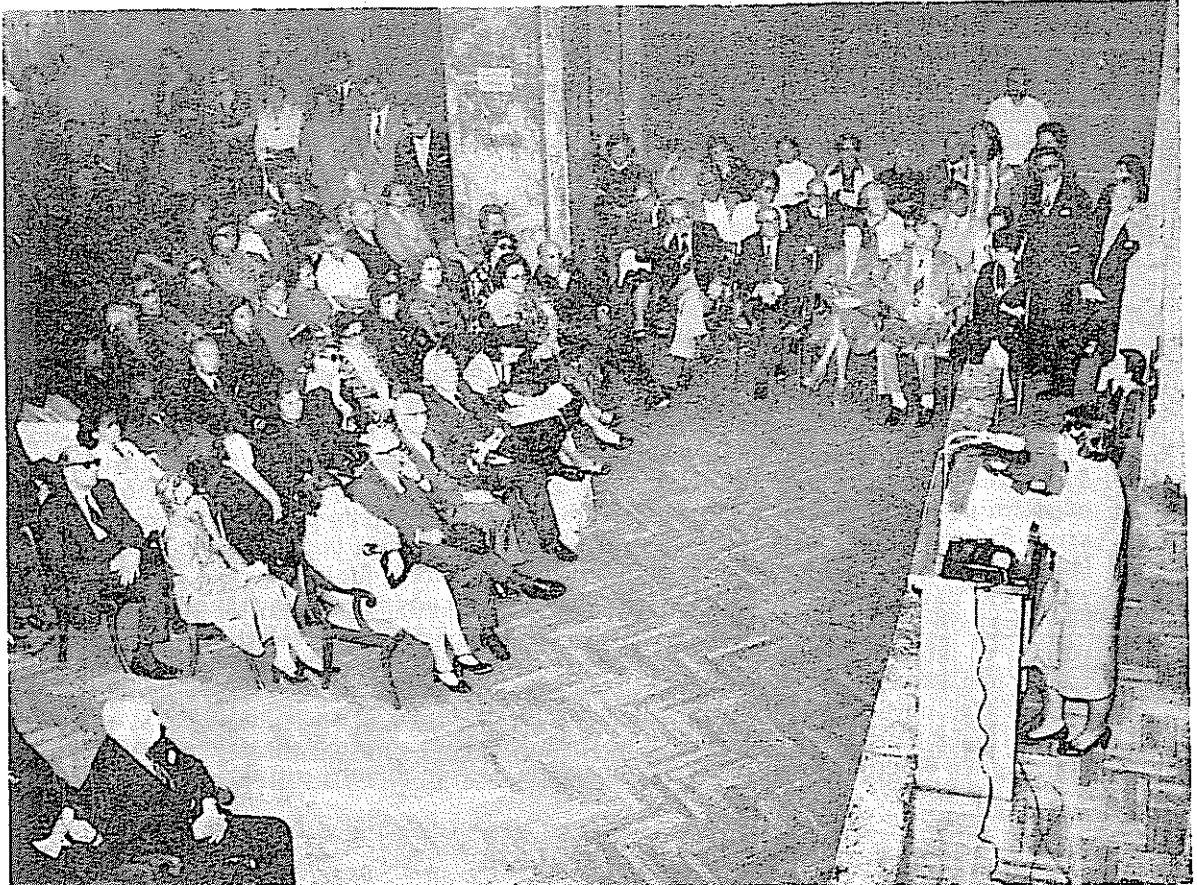
δίπλα-δίπλα, σε οργανική σχέση τούς όρους πανεπιστημιακός και πανεπιστημιο-νικός: έννοιες άλληλένδετες, όχι μόνο σάν σκοπός πνευματικῶν ιδρυμάτων αλλά σάν όρίζοντες πνευματικῶν ανθρώπων.

Ἡ ἀναγκαστική σύζευξη πανεπιστημίου και πανεπιστήμης δέν είναι για μένα ἀπλό λογοπαίγνιο: μέ τούς δύο αὐτούς συγγενικούς όρους θέλω νά δείξω τά δυνατά ἰδεατά όρια τῆς πνευματικῆς προσπάθειας: μέ τόν παραλληλισμό τους θέλω νά υπογραμμίσω ότι θεωρῶ για βάση και προϋπόθεση κάθε ἐπιστημονικῆς κατάρτισης και κάθε ἐρευνητικῆς κατεύθυνσης, τήν εὐρύτητα τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ πολύμορφο τῆς ἐξέτασης, τὸ πολυσήμαντο τῆς ἐρώτησης. Με άλλα λόγια, νομίζω ότι ἐρευνα και παιδεία είναι πολυδιάστατες πνευματικές πράξεις πού πετυχαίνουν τὸ σκοπό τους μόνο όταν βρεθοῦν σε ἄμεση σχέση ἢ μιὰ μέ τήν ἄλλη. Αὐτό είναι ἡ βασική προϋπόθεση και τ' ἀπαραίτητο μέσο για νά καλυφθεῖ ὅσο γίνεται περισσότερο ὁ τομέας τοῦ ἐπιστητοῦ και νά ανοίξουν οἱ δρόμοι τῆς δημιουργικότητας μπρός στην ἀνθρώπινη προσπάθεια για τὸ καλό τοῦ καθημερινοῦ κόσμου.

Μόνο μιὰ διεπιστημονική βασική κατάρτιση εὐρύνει τόν προβληματισμό τοῦ σύγχρονου διασπασμένου ἀνθρώπου, μόνο ἓνας ἐπιστημονικός προβληματισμός μπορεί μέ τή σειρά του νά δώσει τίς πολλές δυνατές ἀπαντήσεις στο ἓνα ἐρώτημα πού βάζει κάθε φορά τὸ γνωστό και ἀνεπαρκές στο πάντα ἀνανεούμενο ἄγνωστο. Τὸ συνεκτικό και πολυδιάστατο μοῦ φαίνεται νά είναι τὸ πρῶτο κοινὸ βασικὸ γνώρισμα τοῦ ζεύγους παιδεία - ἐρευνα / ἐρευνα - παιδεία.

Ἄς θυμηθοῦμε ότι ὅλοι ὅσοι ἀσχολήθηκαν μέ τήν κρίσιμη περίοδο πού περνᾶ ἡ νεολαία και ἡ παιδεία σ' ὅλες σχεδόν τίς βιομηχανοποιημένες κοινωνίες τοῦ κόσμου, ὁμόφωνα κατάγγειλαν τ' ἀποτελέσματα τῆς μονολιθικῆς κατάρτισης, τῆς μονόπλευρης παιδείας, τῆς μονότροπης ζωῆς. Τόν πολυδιάστατο ἀνθρώπο ἀναζητοῦν οἱ κοινωνιολόγοι, για πολύστροφη ἐπιστημονική προετοιμασία γράφουν οἱ παιδαγωγοί, για προγράμματα διεπιστημονικά και πανεπιστημονικά (Interdisciplinaire et Pluridisciplinaire) ξεδεύοντας τά κονδύλια πού τά δυτικά κράτη και ἡ Οὐνέσκο διαθέτουν για τήν προώθηση τῆς ἐρευνας και τῆς ἐκπαίδευσης. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνοιχτοῦ μυαλοῦ πού μέ τήν ἐρευνισή του ἀνοίγει νέους ὀρίζοντες, κατέχει τόν ἐπιστημονικὸ κόσμο ὅλον ἀνεξάρτητα. Ὅμως οἱ λύσεις, ἡ ἀπάντηση στο αἴτημα, είναι πολλές και συχνά ἀντιφατικές. Πολλοί είναι αὐτοί πού θεωροῦν κάθε προσπάθεια διεπιστημονικῆς οργανικῆς συνεργασίας σάν ἱεροσυλία ἐνάντια στη παράδοση και τά πάτρια.

Μόδα και πνευματικὸ σνομπισμό φωνάζουν ἐνάντια στη νέα πολύμορφη ἐρευνισή ὅσοι διαβλέπουν σ' αὐτήν τόν κίνδυνο νά κλωνιστεῖ ἡ ἐπιστημονική τους αὐθεντία: χρωστοῦν τήν ὑπαρξή τους σε μιὰ ὑπερβολική στενόωρη εἰδίκευση πού ρίχνει φῶς στο ἀντικείμενο χωρὶς νά φωτίζει τὸ μυαλό. Οἱ μοντέρνοι ὀνομάζουν τούς μονόπλευρους εἰδικούς αὐτῆς τῆς ὕφης, ἀρχαιοδύφες τῆς γνώσης, στεῖρες μνήμες τῆς ἀχρηστῆς πιά ἱστορίας, θεολόγους και κληρικούς τῆς ἐπιστήμης (νά θυμηθοῦμε ότι στο Βυζάντιο ὀνοματίζουν τούς καλόγηρους μονότροπους,): δέν συμεριζομαι οὔτε τήν κραυγή τους οὔτε τήν κατακραυγή τῶν ἐχθρῶν τους. Σε τελευταία ἀνάλυση βρίσκω ότι ἡ παθια-

σμένη αντίσταση των παραδοσιακών μονόπλευρων επιστημόνων ειδικών είναι ωφέλιμη για δυο λόγους : πρώτα γιατί η ύπαρξη αυτών των ανθρώπων είναι ζωντανό παράδειγμα άφροσύνης και καθιμερινού μόχθου σ' ένα έργο ζωής και ύστερα γιατί η αντίδρασή τους ενάντια στην πολυεπιστημονική τάση εξερευνήσεων θέτει άκραιο τό πρόβλημα του ρόλου της ειδικεύσης μέσα στον κύκλο της επιστημονικής διαμόρφωσης.

Είναι βέβαια αυτόνοτο ότι, ενώ το πολύμορφο ενδιαφέρον είναι προϋπόθεση για μιá βασική κατάρτιση, ή καθ' αυτό επιστημονική ολοκλήρωση έχει για στόχο την κατάκτηση μιáς επιστήμης ειδικής, ενός συγκεκριμένου κλάδου. Έτσι ή ειδικεύση κλίνει τό κύκλο σπουδών που επιτρέπει στον αυριανό έρευνητή νά ελέγξει τό μηχανισμό, τόν πνευματικό όπλισμό χάρι στο όποιο θά δαμάσει τό ύλικό που θά υποβάλει στην καινούργια έρώτηση. Είναι επίσης αυτόνοτο ότι ή έρευνητική προσπάθεια πλουτίζεται από έρωτήματα που γεννοϋν όχι ή ειδικεύση αλλά οί διάφορες επιστήμες που θέλουν νά βάλουν, ή κάθε μιá με τόν τρόπο της, στην ύπηρεσία του σημερινού πολυδιάστατου πλανητικού ανθρώπου τήν έμπειρία τους. Όσο πιο πλατειά είναι ή έρώτηση τόσο πιο πολλές είναι οί δυνατότητες άπάντησης : όπως ειπε ό Pasteur «στον τομέα της επιστημονικής έρευνας ή τύχη εδνοεί μόνο αυτούς που είναι προετοιμασμένοι». Νά κάτι που πρέπει νά θυμούνται παιδαγωγοί και έρευνητάι μπροστά στα φοιτητικά θρανία.

Τό πολυδιάστατο της βασικής κατάρτισης από τή μιá μεριά, τό πολύμορφο του έρευνητικού προβληματισμού από τήν άλλη, βρίσκονται έτσι άρρηκτα δεμένα, τό αίμα του ενός τρέφει συνέχεια τό άλλο, αποτελοϋν τά συγκοινωνοϋντα άγγεία που λειτουργοϋν χάρι στο στενό πέρασμα της ειδικεύσης. Η βασική αυτή προϋπόθεση της σωστής προετοιμασίας, της σωστής παιδείας και της γόνιμης έρευνας, έξηγει τούς τρεις κύκλους των προγραμμάτων της άνωτάτης εκπαίδευσης : ό πρώτος κύκλος, εύρύς και προπαιδευτικός, έχει για στόχο του τό δυνάμωμα του πνευματικού μηχανισμού, άνοίγει παράθυρα στο μεγάλο κόσμο. Ό δεύτερος κύκλος, στενός και άχαρος, βαθαίνει τή γνώση του συγκεκριμένου αντικειμένου, έχει για σκοπό τή κατάκτηση της ειδικότητος που μπορεί νά είναι όργανο επαγγελματικό ή προπαιδευμα έρευνητικής συνέχισης. Ό τρίτος πιά κύκλος (κύκλος έρεύνης όπως λέμε) έχει για σκοπό τήν εξοικείωση με τήν έρευνα και τίς αρχές της : άνοίγει δρόμους και όρίζοντες. Όποιος γνώρισε όλους αυτούς τούς κύκλους της παιδείας και έφτασε πιά δάσκαλος και έρευνητής ξέρει ότι μόνο ή όργανική σχέση των τριών κύκλων κάνει δυνατή τήν συνεχή έρωτοαπόκριση που ζει τήν επιστήμη και τήν έρευνα : οί τρεις κύκλοι εκπαίδευσης είναι ένα βίωμα παιδείας.

Σ' αυτό τό σημείο της άνάλυσης πρέπει νά θέσω τήν προϋπόθεση που χρειάζεται για γόνιμη έρευνα : έννοώ τήν ανάγκη δημιουργίας επιστημονικών μικροκοινοτήτων, ή καλλίτερα ως πω τό όμαδικό της έρευνας.

Αν τό πολυδιάστατο και πολύμορφο της παιδείας είναι όργανική μορφωτική ανάγκη, τό όμαδικό της επιστημονικής έρευνας είναι ανάγκη δομής όργανωτικής και ψυχολογικής. Μόνο ή συνύπαρξη φτασμένων έρευνητών και νέων επιστημόνων και ή συνεργασία ειδικών διάφορων γειτονικών κλάδων και επιστημών στον ίδιο τοπογραφικά επιστημονικό χώρο, μόνο αυτό μπορεί νά δημιουργήσει τούς δεσμούς που κάνουν τήν έρευνα άδελφή του παιχνιδιού και τή παιδεία πηγή διασκέδασης : νά θυμηθούμε ότι κάθε έρευνα προσφέρει νέο ύλικό παιδείας : ως μη ξεχνάμε ότι ένα παιδευτικό κατόρθωμα, «ή συνεχής εκπαίδευση» (education permanente) είναι ανάγκη μορφωτική που δημιουργήθηκε από τήν έρευνα : ή όργάνωσή της άποτελεί θέμα προτεραιότητας για τά Γαλλικά πανεπιστήμια.

Αλλά ως γυρίσουμε στην ανάγκη όμαδικής διαφοροποιημένης έρευνας : μιá δίδει τήν ευκαιρία νά τονίσουμε άκόμη μιá φορά ότι μόνο τά εργαστήρια που δέχονται στους κόλπους τους επιστήμονες διαφορετικών κλάδων και που είναι εφοδιασμένα με τά επιστημονικά μοντέρνα όργανα, μποροϋν νά ευρύνουν με τούς πειραματισμούς τους τόν τομέα τόν έρευνητικό και νά δημιουργήσουν χάρι στη διαφοροποίηση της επιστημονικής προσφοράς τους, νέα θεώρηση και νέα κατεύθυνση έρευνας.

Ας ποϋμε λίγο βιαστικά ότι ή ύπαρξη και ή λειτουργία των υποδειγματικών αυτών εργαστηρίων έδειξε ότι ή άπόσταση μεταξύ της βασικής θεωρητικής και της πρακτικής εφαρμοσμένης έρευνας τείνει νά εξαφανιστεί. Με άλλα λόγια ή παραγωγική δουλειά που γίνεται μέσα στα διεπιστημονικά εργαστήρια είναι συνισταμένη της πράξης και της θεωρίας. Πράξη και θεωρία συγκοινωνοϋν, άλληλογονιμοποιοϋνται και συνυάρχουν, κάθε προσπάθεια για ιεράρχισή τους είναι άγονη και άχρηστη. Αν μέχρι τώρα ή προτεραιότητα της θεωρίας ήταν αναμφισβήτητη, κι αυτό σύμφωνα με τά παραδοσιακά επιστημονικά δεδομένα, ή νεώτερη μεθοδολογία απέδειξε ότι ή πρακτική εξάσκηση δείχνει συχνά δρόμους καινούργιους για τή θεωρητική προώθηση της έρευνας (παράδειγμα ή γένεση των νεωτάτων επιστημών γενετικής-βιολογίας, κλπ.).

Για νά δώσουμε ένα παράδειγμα ως ποϋμε ότι τά μοντέρνα διεπιστημονικά εργαστήρια, ζοϋν με τό ρυθμό και με τούς κανόνες πανεπιστημιακού νοσοκομείου, όπου ή κλινική παρατήρηση συνοδεύει τή βιολογική έρευνα και ή έρευνα ευρύνει με τή σειρά της τή νοσηλευτική πράξη. Επιδρέψτε μου ένα άγγλογαλλισμό σάν συμπέρασμα αυτής της ανάγκης : Είναι σήμερα άπαραίτητο τό savoir νά συνοδεύεται από τό savoir faire, τό know από τό know how.

Τό αίτημα αυτό της επιστημονικής έρευνας έχει με τή σειρά του σοβαρές συνέπειες στη παιδεία. Πρώτη διαπίστωση είναι ότι δημιουργείται ανάγκη μύησης στη θεώρηση και στη πρακτική

έμπειρία για όλους τους μελλοντικούς επιστήμονες : φροντιστήρια, ομάδες εργασιών και μελέτης είναι έξ' ἴσου απαραίτητα με τὰ ἀπὸ τὴν ἔδρα θεωρητικὰ μαθήματα. Δάσκαλοι και διδασκόμενοι βρίσκουν ἔτσι, παρ' ὄλο τὸ διαφορετικὸ τους ρόλο, κοινὸ πεδίο ἐνδιαφέροντος. Στὸ φροντιστήριο και στὸ ἐργαστήριο ἡ ἐρώτηση δασκαλοῦ και διδασκόμενου εἶναι μιὰ και ἡ αὐτή. Ὁ χρόνος και ὁ ρυθμὸς τῆς ἀπάντησης διαφέρει μονάχα. Ἄς εὐχηθοῦμε νὰ διαφέρει και τὸ περιεχόμενο τῆς λύσης ποὺ προτείνει ὁ καθένας. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι μόνο μέσα ἀπὸ διαφοροποιημένες ἀπαντήσεις ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ προβάλλει νέα ἐρώτηση, νέα δηλαδὴ ἐρευνητικὴ ματιά. Ὁ διάλογος ἢ καλλίτερα τὸ interface δασκαλοῦ και διδασκόμενου εἶναι βασικὸ και ἀναπόφευκτο. Ἐτσι φαίνεται πιά καθαρά ὅτι ἡ δασκαλικὴ βεβαιότητα εἶναι ἀντιεπιστημονικὴ στάση, ὅτι ἡ αὐθεντία εἶναι τὸ πολὺ-πολὺ κοινωνικὸς τίτλος ἀλλὰ ὄχι ἐπιστημονικὸ ἐπιχείρημα. Κάθε αὐτονόητη δασκαλικὴ γνώση παίρνει τὴ φόρμα πνευματικῆς τρομοκρατίας, ποὺ γεννᾷ σάν ἀντίδραση τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀπομυθοποίησιν τῶν ἀρχῶν και τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀρνηση.

Στεῖρες θέσεις, ἄγωνα κινήματα, δείγματα τῆς ἀνημποριᾶς και τῆς τυραννίας ποὺ βασιλεύουν στοὺς χώρους τῆς ἐπιστήμης, νὰ τί στρεβλῶνι τις ἀνθρώπινες σχέσεις και μπλοκάρει ἀναπάντεχα κάθε δημιουργικότητα. Εὐκόλα στὸ κλίμα τῆς πνευματικῆς τρομοκρατίας παιδεῖα και ἔρευνα γίνονται ὑπόβαθρα ἰδεολογικά και πολιτικά συνθήματα. Αὐτὸ τὸ γλίστριμα, αὐτὴ ἡ μετάβαση σὲ ἄλλο γένος ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἄριστοτέλης μοῦ φαίνεται ἡ αἰτία τοῦ ἀδύνατου τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς ποὺ ἐπικρατεῖ σὲ πολλὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης και τοῦ νέου κόσμου.

Ἀναπάντεχα ἡ κρίση ποὺ γνώρισε ἡ αὐθεντία, κρίση ποὺ συγκλόνισε ἐδῶ και λίγα χρόνια τὰ ἀνώτατα πνευματικά και ἐπιστημονικά στρώματα τοῦ δυτικοῦ κόσμου μετατράπηκε με τὸν καιρὸ σὲ «κρίση ταυτότητας» ποὺ συγκλονίζει ὄλο και περισσότερο τὸ πνευματικὸ δυναμικὸ τῆς νέας γενιάς. Ἡ φράση «ἐσὺ δὲν εἶσαι τίποτα» ἔχει γιὰ ἐπακόλουθο τὸ «ἐγὼ ἄραγε ποιὸς εἶμαι». Νὰ ποιὸ εἶναι τὸ καθολικὸ ἐρώτημα ποὺ βάζουν πάνω ἀπ' ὄλα οἱ νέοι τῶν χωρῶν ποὺ δὲν μπόρεσαν ἢ δὲν θέλησαν νὰ προσαρμόσουν τοὺς πανεπιστημιακοὺς και ἐπιστημονικοὺς τους θεσμοὺς στὶς ἀνάγκες τῆς τυποποιημένης σύγχρονης κοινωνίας.

Νὰ τολμήσω νὰ πῶ ὅτι ἡ κρίση, ἡ ὀποιαδήποτε κρίση ποὺ κάνει τοὺς νέους νὰ ζοῦν, εἶναι θεραπευτικὴ και ἐλπιδοφόρα; φτάνει βέβαια νὰ βρίσκει ἐκδηλώσεις πνευματικῆς εὐπρέπειας και ψυχικοῦ σεβασμοῦ. Σὲ τελευταία ἀνάλυση θεωρῶ τὴν κρίση ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπομυθοποίηση τῆς αὐθεντίας σὰ γεγονὸς θετικὸ. Δείχνει πὼς σὲ μιὰ ἐποχὴ σάν τὴ δική μας, ὅπου δουλεύουν περισσότερο ἐρευνητὲς ἀπὸ ὄλους ὅσους γνώρισε μέχρι τὰ τώρα ἡ ἀνθρωπότητα, εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ γνώση (ἐξ αἰτίας βέβαια τοῦ ὄγκου τῆς) δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι στόχος ἐπιστήμης οὔτε σκοπὸς παιδείας. Ἡ κατανόηση και τὸ δυνάμωμα τοῦ πνευματικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ ἀνάγκη δηλαδὴ γιὰ ἐπεξεργασία τῆς μεθοδολογίας ποὺ θὰ ἐπιτρέψει τὸν ἐλεγχὸ τοῦ ὕλικου ποὺ ὁ ἄνθρωπος βάζει στὴν ὕπηρεσία του μένει τὸ πρωταρχικὸ αἴτημα παιδείας και ἔρευνας. Ἡ ρήση τοῦ Ἰουλιανοῦ ποὺ ξαναζωντάνεψε ὁ καθαφικὸς στίχος «ἀνέγνω, ἔγνω, κατέγνω», ἀρχίζει γιὰ μᾶς σάν στόχος παιδείας ἀπὸ τὸ κατέγνω. Ἐπιτρέψτε μου τὸ γαλλικὸ apprendre-comprendre (μάθε νὰ καταλαβαίνεις), ἄλλο ψευτολογοπαιγνιο ποὺ δείχνει ὄχι μόνο πόσο ἡ γλῶσσα εἶναι πιὸ σοφὴ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν φτιάχνουν, ἀλλὰ και τὸ πραγματικὸ στόχο τῆς παιδείας και τῆς ἔρευνας.

Νὰ πῶ τελειώνοντας ὅτι ἀπὸ ὄλους τοὺς κλάδους τῆς σημερινῆς ἔρευνας ὁ πιὸ πολὺπλοκος, ὁ πιὸ ἐνδιαφέρον, ὁ πιὸ νέος εἶναι ἡ ἔρευνα γιὰ τὴ διαμόρφωση τῶν μορφωτῶν (formation des formateurs). Ἐργαστήρια, σεμινάρια, συμπόσια, μέσα πλουσία τεχνικά μοντέρνα, ἀφιερώνονται σ' ὄλα τὰ σύγχρονα εὐρωπαϊκά κράτη στὴ μελέτη αὐτοῦ τοῦ κλάδου. Αἰώνια ἐρώτημα παιδείας, σύγχρονο θέμα ἔρευνας, ἡ μόρφωση τῶν μορφωτῶν εἶναι ἡ τελειὰ ἐκφραση τῆς ἀδιάρρηκτης, ὀργανικῆς σχέσης τοῦ παλιοῦ και τοῦ καινούργιου, σχῆμα ἐκπαιδευτικῆς ἔρευνας, πράξη ἐρευνητικῆς παιδείας.

ΜΑΖΙΚΑ ΞΕΣΗΚΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 21 ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Ἄλεξάντρα Κόττου - Γραικιώτη

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 21 βρῆκε τὴν Ἑλληνίδα σὲ μιὰ σκλαβιά, φυσικὴ και ἠθικὴ, ποὺ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ σήμερα. Ἡ σύνθεση τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς και τῆς οἰκογένειας, ποὺ ζοῦσε πατριαρχικά μέσα σὲ φεουδαρχικὲς συνθήκες κοινωνικῆς διαβίωσης, ἔκανε τὴ γυναίκα διπλὰ σκλάβο, στὸν βάρβαρο κατακτητὴ, και μαζί στὸν ραγιά πατέρα, σύζυγο ἢ ἀδερφὸ τῆς ἀπὸ τὸν ὀποῖο ἐξαρτιῶταν οικονομικά και ἠθικά ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ γενιῶταν ὥσπου πέθαινε. Ἄν ὁ ἄντρας, ὁ κύριος και προστάτης τῆς, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὴν ἀβάσταχτη φορολογία και τὰ χρέη, στερμένος ἀπὸ κάθε εἶδος καλλιέργεια, δὲν εὔρισκεν ἄλλη διέξοδο στὴν ἀπελπισία του ἀπὸ τὸ νὰ

* Ὁμιλία ποὺ δόθηκε στὶς 3/6/1976 στὰ γραφεῖα τοῦ Σ.Ε.Ε.

τά βροντάει συχνά όλα κάτω και να σηκώνεται κλέφτης, ποιά πρέπει ναταν ή θέση αυτής, της υποταχτικής του; Ζυμωμένη στην πρόληψη, που καλλιεργούσαν στην ψυχή της οι διάφοροι κύριοί της, θρησκόληπτη σε βαθμόν αφάνταστο και όλοτελα άμόρφωτη, δεν είχε καν την ψυχολογία της αντίδρασης, που αποχτούσε σιγά-σιγά ο άντρας σύντροφός της, στις τάξεις πιο πολύ της φτωχολογιάς και τους άχτήμονες και, αν τον ακολουθούσε καμιά φορά στο κλαρί, τόκανε πιο πολύ από άφοσίωση στον ίδιο, παρά γιατί είχε συνείδηση της σκλαβιάς της. Αντίθετα δεχόταν παθητικά την διπλή σκλαβιά της και ύποτασσόταν θεληματικά στην μοίρα της με μιá μοιρολατρία άπελιπτική.

Μιá μοναδική εξαίρεση όμαδικής αντίδρασης των γυναικών στην μοίρα τους αναφέρει κάποιος Ρώσος συγγραφέας της εποχής, μά και αυτή είναι χαρακτηριστική της παθητικής στάσης που έπαιρνε τότε ή Έλληνίδα στην ζωή της γενικά. Όταν ο ναύαρχος Όρλώφ πέρασε με τον στόλο του από την Χίο, 122 παντρεμένες γυναίκες, ανάμεσα τους μάλιστα και δυό παππαδιές, παράτησαν τους άντρες τους και ακολουθήσανε τους Ρώσσους ναυτες και άξιωματικούς στα πλοία τους. Σάν έφτασαν μάλιστα στην Κροστάνδη, γράφει ο ίδιος συγγραφέας, έγινε όμαδικός γάμος στον καθεδρικό ναό των νέων αυτών Σαβίνων. Η φυγή εκείνων των παντρεμένων γυναικών από τό σπιτικό τους δείχνει όχι μόνο, πόσο σκληρή ήταν ή σκλαβιά της Έλληνίδας στον άντρα της, αλλά και την νοοτροπία της ακόμα. Πιο χαρακτηριστικά όμως, από τό έπεισόδιο αυτό, για την θέση της γυναίκας στην κοινωνία και στην οικογένεια της εποχής, μιλάει τό λαϊκό τραγούδι, ή παροιμία, τό μοιρολόι, τό παραμύθι.

Στό μοιρολόι ιδιαίτερα, που είναι και τό μόνο πνευματικό, καθαρά γυναικείο έργο του καιρού εκείνου, ή Έλληνίδα δεν κλαίει μονάχα τον αγαπημένο της νεκρό, αλλά και την ίδια την ζωή, αυτής της άπληρης, της άχαρης, που δεν είχε στον ήλιο μοίρα».

Η παροιμία από την άλλη μεριά, με την έξοπνάδα και την κρίση που την χαρακτηρίζει, δίνει παραστατικά όχι μόνο την νοοτροπία της Έλληνίδας αλλά και την εκτίμηση που βρίσκει

Πρόκειται για την μάχη της Κιάφας, όπου τετρακόσιες γυναίκες, νομίζουν προς στιγμή, πώς οί άντρες τους, που πολεμούσαν παρακάτω, οπισθοχώρησαν και ξεχύνονται ακατάσχετες απ' το ψηλό κρυσφυγέτο τους, παρασέρνουν στην όρμη τους κι αυτούς τους ίδιους, που αναπαυόντουσαν από την μάχη, και πέφτουν χωρίς έλεος στον έχτρο και τότε διαλύουν.

"Άλλο περίφημο λαϊκό τραγούδι μιλάει για τις γυναίκες του Δηροῦ, που τις βρήκεν ο έχτρος να θερίζουν, τὸν ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ μὲ τὰ δρέπανα καὶ τὶς πέτρες, ἐνώθησαν μὲ ὅσους πολεμιστὲς βρήκαν στὸ δρόμο τους καὶ τὸν ἐπέταξαν στὴ θάλασσα.

"Ένα Κρητικό πάλι τραγούδι μιλάει για τις γυναίκες τῶν Σφακιῶν που πολεμήσαν ἄγρια στὴν ἐπανάσταση τοῦ Δασκαλογιάννη.

*Κλαίονταν οἱ Σφακιανοὶ καμπόσους ἀντροιωμένους
λιοντάρια στὴν παλιγοραϊά, στὸν πόλεμο ἀξιωμένοι.
Κλαῖν τὴν Μπουρηπαχογατσουλή μὲ τὴν μαζοῖά πλεξούδα
ἄπον πολέμα ἀντρίστια καὶ ἄς ἦταν κοπελούδα.
Κλαῖσι καὶ τὴ Σγοροφαλιά, ποῦζανε τὰ λαγοῦμα
καὶ ἔκανε τὰ παιδιὰ ὄφρα, χηράδες τὰ χανοῦμα.*

Αὐτὲς οἱ ἄγνωστες, μὲ τὰ μικρὰ τους δνόματα τὰ σπαρμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸν θησαυρὸ τοῦ λαϊκοῦ μας τραγουδιοῦ, ἡ Ἄρετή, ἡ Ἄντωνουσα, ἡ Χάϊδω ἢ Κατίγκω, ἐπολεμοῦσαν κατὰ ἑκατοντάδες σάν ἄπλοι στρατιῶτες, καμμιά φορά, καὶ κατὰ χιλιάδες. "Όταν ὁ Ὀσμάν ἀπάτησε τοὺς Μανιῶτες καὶ σκότωσε τοὺς ἀποσταλμένους τους, πέντε χιλιάδες ἄντρες καὶ δυὸ χιλιάδες ἐξαγριωμένες γυναίκες πλακῶσαν νύχτα τὸ στρατόπεδόν του, ὅπου σκότωσαν καὶ τὸν ἴδιο.

Στὴ νυχτερινὴν ἐκείνη ἐξοδὸ χαθῆκαν ὀγδόντα δικοὶ μας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἴκοσι ὀχτὼ ἦταν γυναίκες. Στὴν Θεσσαλία πάλι, καὶ εἰδικὰ στὴν Μακρυνίτσα, καὶ τὴν Μπιζέλα, οἱ γυναίκες ἐπολέμησαν ὀμαδικὰ καὶ ἔδειξαν μεγάλον ἥρωισμό. Σὲ τοῦτο μάλιστα τὸ τελευταῖο χωριό, που εἶχε πολλὰ καίκια, οἱ γυναίκες ἐκράτησαν δύο ὥρες τὴν μάχη, ὥσπου νὰ κατέβουν οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ στὴν παραλία γιὰ νὰ σωθοῦν. Ἡ παράδοση, λέει ὁ Κορδῦτος, διάσωσε τὰ δνόματα τεσσάρων γυναικῶν: τῆς Ἀσήμως Σπανοῦ, τῆς Καβούκενας, τῆς Μαρίας Πάφλαινας καὶ τῆς Λενιώς Καμένου, που, καθὼς σκοτώθηκαν οἱ ἄντρες τους, ἔγιναν καπετάνισες στὰ κυράβια τους κι' ἔκαναν ἐπιδρομὲς στὸ βόρειο Αἰγαῖο χτυπώντας Τουρκικὰ χωριά.

Οἱ γυναίκες πολεμοῦσαν συχνὰ καὶ σάν ὀπλαρχιγίνες, πάντα ὁμως μὲ πάθος που τις παράσερνε στὰ πιὸ τολμηρὰ κατορθώματα: Νὰ βγαίνουν, σάν νὰ ποῦμε, νύχτα ἀπὸ τὸ φρούριο ὅπου βρισκόντουσαν κλεισμένες, καὶ νὰ κλέβουν φυσέκια ἀπὸ τοὺς γύρω νεκρούς, νὰ μεταφέρουν πληροφορίες ἀνάμεσα ἀπὸ ἐχτρικὰ στρατόπεδα καὶ τὰ τέτοια. "Όταν μάλιστα στεκόταν ἀνάγκη, νὰ παραδοθοῦν, ἐπρωτιμοῦσαν νὰ ὑποστοῦν τὰ πιὸ φριχτὰ μαρτύρια (σάν τις Μακεδονίτισες που προτίμησαν κάποτε νὰ δεθοῦν μέσα σὲ τσουβάλια μὲ γατιά, ποντικούς ἢ φίδια, παρὰ νὰ προδόσουν τοὺς ἄντρες τους). Ἡ καὶ νὰ τινάξουν στὸν ἀέρα μαζί μὲ τὰ παιδιὰ τους τὸ σπιτικό τους, ὅπως στὸ κιούγκι, στὸ παλιόκαστρο τῶν Ψαρρῶν, στὸ Ἄρκάδι σάν τὴν Δέσπω μὲ τις θυγατέρες, τις νυφάδες καὶ τὰ ἐγγόνια της.

"Αν ἐξῆντα ἦταν οἱ γυναίκες, που χορευόντας ἐγκρεμίστηκαν ἀπὸ τὰ βράχια τοῦ Ζαλόγκου, διακόσιες ἄλλες ἔπεσαν καὶ πνίγηκαν στὸν Ἄχελῶ, στὴν ἄτυχη μάχη τοῦ Σέλτσου, γιὰ νὰ μὴ παραδοθοῦν στοὺς Τουρκαρβανίτες. Στὴν ἐξοδὸ πάλι τοῦ Μεσολογγίου μαζί μὲ τοὺς δυὸ χιλιάδες ἄντρες ἦταν πολλὲς ἑκατοντάδες γυναίκες ντυμένες ἀντρικὰ, ἀπὸ τις ὁποῖες ἑφτακόσιες χάθηκαν, ἢ αἰχμαλωτίστηκαν, γιατί δὲν ἐπρόφταναν τοὺς ἄντρες τους στὸ τρέξιμο, καὶ ἐφτὰ μόνον ἐσώθηκαν. Μὰ καὶ ὅσες, μὴ μπορώντας νὰ τρέξουν ἄλλο, ἐγύρισαν πίσω στὸ Μεσολόγγι, ἐπολέμησαν αὐτοῦ ἄγρια τὸν ὀχτρό, μὲ πέτρες μὲ κεραμίδια, ἀπ' τὰ παράθυρα καὶ τὰ μπαλκόνια τους, ὥσπου νὰ σκοτωθοῦν ἢ νὰ πιαστοῦν αἰχμάλωτες. Μὲ τὰ κεραμίδια καὶ τις πέτρες ἐπολέμησαν ἐπίσης οἱ γυναίκες στὴν Τριπολιτσά, νικηφόρα αὐτὴ τὴν φορά, σάν ἐπάτησαν οἱ δικοὶ μας τὴν πόλη, καὶ σ' ἄλλες πολιτεῖες καὶ χωριά, που δὲν εἶναι τρόπος ν' ἀπαριθμηθοῦν ἐδῶ, γιατί ξεπερνοῦν τὰ ὄρια μιᾶς σύντομης ἱστορικῆς ἀνασκόπησης σάν ἐτούτη.

"Έρχομαι τώρα στὴν δικιά μας τὴν γενιά: Ἡ σκλαβιά τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, δὲν βρήκε βέβαια τὴν Ἑλληνίδα στὴν κατάστασι που βρισκόταν στὴν Τουρκοκρατία. Ἐκατὸν εἴκοσι χρόνια ὁ τόπος ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ξενικὴ κατοχὴ, καὶ ἡ ἴδια ἢ Ἑλληνίδα, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ντόπιας βιομηχανίας καὶ τὴν ζήτησι ἐργατικῶν χεριῶν, βρέθηκε νὰ δουλεύει κατὰ χιλιάδες ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ τὸ χωράφι, στὰ ἐργοστάσια καὶ τις δημόσιες ἰδιωτικὲς ὑπηρεσίες σάν ἐργάτρια καὶ σάν ὑπάλληλος. Ἔτσι ἐξυμώθηκε μὲς στὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ ψωμί καὶ μορφώθηκε ὡς ἓνα σημεῖο ἀπὸ τὴν δημόσια καὶ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσι. Μπόρεσε λοιπὸν νὰ νοιώσῃ ὡς ἓνα βαθμὸ, τὴ θέση της μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία γενικὰ, διαπίστωσε δηλαδὴ, πὼς δὲν ἀπελευθερώθηκε ὅπως τάξιζε μὲ τοὺς ἀγῶνες της τοῦ '21 καὶ ὅτι εἶχεν ἀκόμα πολὺ ν' ἀγωνιστεῖ, γιὰ νὰ κατακτηθεῖ τὰ πιὸ ἄπλά, τὰ πιὸ στοιχειώδη δικαιώματα τοῦ πολίτη μὲς ἐλευθερῆς πολιτείας. Καθὼς μάλιστα ἐβοηθοῦσε καὶ τὸ πολιτικὸ κλίμα τῆς χώρας καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ περιγυρου, ἢ Ἑλληνίδα ἀποδύθηκε σὲ ἀγῶνες κοινωνικοὺς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ της χειραφέτιση καὶ τὴν ἰσοτιμία μὲ τὸν ἄντρα σύντροφόν της.

Ὁ φεμινισμός, πού εἶναι ἓνα ἀστικό μεταρρυθμιστικό κίνημα τοῦ φιλελευθερισμοῦ στήν ἄνοδό του, εἶχε καί ἐδῶ χιλιάδες ὀπαδοῦς μέ τήν Παρρέν καί τὸ κίνημά της, ὕστερα ἀπό τὸν Τρικουπή, μέ τὸν Σύνδεσμο «Γιὰ τὰ δικαιώματα τῆς Γυναίκα», ὕστερα ἀπό τήν μεταρρύθμιση τοῦ Βενιζέλου. Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες ὁμως αὐτοῦς πού μέ ροζιασμένα χέρια καί ματωμένη τὴν ψυχὴ ἀπ' τὴν δουλειά, ἔκανε ἡ Ἑλληνίδα κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ φεμινισμοῦ, δὲν ἐκέρδισε τίποτα τὸ σημαντικό. Γιατί, ἐχτός ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση, τὸ φεμινιστικό κίνημα στὸν τόπο μας δὲν ἀπόκτησε ποτὲ καί λαϊκὴ βάση. Ἄν δὲν ὠφελήθηκαν ὁμως οἱ Ἑλληνίδες ἀπὸ τοὺς φεμινιστικούς τοὺς ἀγῶνες, ὅπως τάξιζε ἐδιδάχτηκαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ.

Ἐκεῖνοι τοὺς οἱ ἀγῶνες μέ τίς μικροεπιτυχίες τοὺς, μά, πιὸ πολύ, μέ τίς ἀποτυχίες τοὺς, (μαζὶ μέ τὴν Δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ πού ἐσταμάτησε τὴν λειτουργία τοὺς μονομιᾶς καί τοὺς διάλυσε) στάθηκαν ἓνα πολύτιμο σχολεῖο γιὰ τὴν παραπέρα πρόοδο τῆς Ἑλληνίδας καί τὴν ἐπροπαρασκεύασε ψυχολογικὰ γιὰ τὴν ἥρωϊκὴ της ἀντίσταση στήν Κατοχὴ.

Ἔτσι, ὅταν ἄρχισε νὰ πολεμᾷ τοὺς καινούργιους καταχτητές, ἤξερε καλὰ γιὰ τί ἀκριβῶς, ἐπολεμοῦσε καί τί σκοπὸ εἶχε ὁ ἀγῶνας της. Ἡ συμβολὴ τῆς γυναίκα στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο δὲν ἔχει ἀκόμα ἐχτιμηθεῖ ὅσο πρέπει, ὁμολογεῖται ὁμως παντοῦ ὅτι ἦταν μεγάλη καί πολύτιμη: Ἐνας στρατὸς ἀπροετοίμαστος γιὰ πόλεμο, με χωρὶς κατάλληλο ὄπλισμό καί ἐπιμελητεία, εὗρηκε στήν Ἑλληνίδα χωριάτισσα, μά καί ὄλων τῶν ἄλλων τάξεων, θερμὸν ὑποστηρικτὴ. Ὅχι μόνον ἡ ζαλίγκα, τὸ φόρτωμα δηλαδὴ στήν πλάτη καί ἡ μεταφορὰ πυρομαχικῶν στά ἄγρια βουνὰ τῆς Ἀλβανίας ἔγινε ἀπὸ τίς ἥρωϊκὲς γυναῖκες τῆς Ἠπειροῦ καί τῆς Δυτ. Μακεδονίας, ἀλλὰ καί τὴν φροντίδα καί τὴν προφύλαξη τοῦ στρατιώτη ἀπὸ τὰ κρυοπαγήματα, πού ἐπῆρανε στὸν πόλεμο ἐκεῖνο μὲν ἔκταση σκανδαλώδεια καί ἐπονεϊδίση γιὰ τὴν υπεύθυνα κυβερνηση, τὴν ἐσήκωσε στοὺς ὄμιους της, ὀλάκερην, ἡ γυναίκα τῶν πόλεων καί τῶν χωριῶν μας. Οἱ νοσοκόμες μας ἐδούλεψαν ἐπίσης μέ ἀφοσίωση καί ἥρωϊσμό καί εἶχαν θύματα ἀπὸ τίς πιὸ διαλεχτὲς γυναῖκες τοῦ σώματος. Χαρακτηριστικὸ τῆς αὐτοθυσίας τῶν γυναικῶν ἐκείνων εἶναι ὅτι, πλάι στίς σκοτωμένες καί ἀκρωτηριασμένες, πλάι στίς πνιγμένες πάνω στήν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος, ἔχομε νοσοκόμες πού πέθαναν ἀπὸ ἐξάντληση μέσα στὸν πόλεμο, σάν τὴν προΐσταμένη ἀδελφὴ Ἰουλία Ἀνδρεάδη, καί τὴν ἐθελόντρια βοηθὸ Καίτη Βαφειάδου.

Μὰ ἐκεῖ πού ἡ Ἑλληνίδα ἐπολέμησε μέ πάθος, πού θυμίζει καί ξαναζωντανεῖ τίς πιὸ θαυμαστὲς σελίδες τῆς ἐπανάστασης τοῦ '21, εἶναι ἡ Κατοχὴ. Γιὰ τὴν συντήρηση πρώτα τοῦ λαοῦ, πού τρεῖς βάρβαροι κατακτητὲς ἐβαλθήκανε νὰ τὸνε ξεκάνουνε ἀπὸ τὴν πείνα. Αὐθόρμητα στήν ἀρχὴ, ὀργανωμένα ἀργότερα καί μέ σύστημα, οἱ γυναῖκες, οἱ ἐργαζόμενες κυρίως καί οἱ πιὸ φτωχὲς, ἐξεχύθηκαν στοὺς δρόμους τῆς Πρωτεύουσας καί πολλῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων, καί, μέ τὸ σύνθημα «Ψομί γιὰ τὰ παιδιὰ μας», «θέλουμε γάλα, συσσίτια, κ.τ.τ.», ἐκατάκλυσαν τὰ Ὑπουργεῖα, τίς Πρεσβεῖες, τὴν Μητρόπολη, τὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ στήν Ἀθήνα, τὰ γραφεῖα τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν στίς ἐπαρχίες καί καταφέρανε τὴν πρώτη νίκη. Παιδικὰ συσσίτια, Σταθμοὶ διανομῆς γάλατος. Ὅλες οἱ ὀργανώσεις πού ἐδημιουργήθηκαν στήν ἀρχὴ τῆς Κατοχῆς καί πούβαλαν γιὰ σκοπὸ τοὺς τὸν πόλεμο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς φυλῆς, ἀπὸ τίς πιὸ πρωτοπόρες ὡς τίς πιὸ συντηρητικὲς, ὀργανώθηκαν καί ἐπλαισιώθηκαν ἀπὸ γυναῖκες, σχεδὸν ἀποκλειστικά, καί δούλεψανε μέ τὰ δικά τους τὰ χέρια. Ὑστερα ἀπὸ τὰ παιδικὰ συσσίτια ἔρχονται καί τὰ «λαϊκὰ» γιὰ τὰ θύματα τοῦ πολέμου καί γιὰ τοὺς φυλακισμένους, στίς συνοικίες τῶν μεγαλουπόλεων, μά, σιγά-σιγά καί στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα χωριά τοῦ τόπου. Ἀκολουθοῦν τὰ ἱατρεῖα, πρῶχειρα νοσοκομεῖα, παιδικοὶ σταθμοὶ, παιδικὲς ἐξοχές. Στὰ κοινωνικὰ αὐτὰ ἱδρύματα ἐργάζονται ἀδερφομένες οἱ Ἑλληνίδες ὄλων τῶν τάξεων. Ἀκόμα καί οἱ Καραγκοῦνες.

Μὰ τὸ κυριώτερο, ὅταν ἐδόθηκε ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὸ σύνθημα τῆς ἀντίστασης μέ ὄπλα στήν ὑπαιθρο καθὼς καί γιὰ ὀμαδικὲς κινητοποιήσεις στίς πόλεις, ἡ Ἑλληνίδα δόθηκε στὸν ἀγῶνα ὀλόψυχα, σπάταλα, ἥρωϊκὰ.

Μέ τὰ ὄπλα στὸ χέρι τὰ λεβεντοκόριτσα τῶν ἐπαρχιῶν, ὄπλας μέ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα στὰ πεζοδρόμια οἱ γυναῖκες τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Πειραιᾶ τῆς Θεσ/νίκης τῆς Λάρισας, τοῦ Βόλου, τῶν Τρικάλων καί ἄλλων πόλεων, πολέμησαν τὸν καταχτητὴ στήθος μέ στήθος, σκοτώθηκαν ἐπὶ τόπου ἀπὸ βόλια ἡ τσαλαπατημένες ἀπὸ τάντζ, καί σὺρθηκαν στίς φυλακές, ὅπου πέθαναν κατὰ ἑκατοντάδες ἀπὸ ἀνήκουστα βασανιστήρια ἢ ὀδηγήθηκαν μπρός στὰ ἐκτελεστικά ἀποσπάσματα.

Σὲ χίλιες τριακόσιες πενήντα δύο ἀνεβάξισεν μιὰ πρόχειρη στατιστικὴ τίς ἐχτελεσμένες, τίς κρεμασμένες, καί χαμένες Ἑλληνίδες στήν Κατοχὴ. Εἶναι γνωστὲς στὸ Πανελλήνιο καί ἔχουν γίνεи θρύλος μερικὲς ξεχωριστὲς ἀνάμεσά τοὺς ἥρωϊδες, σάν τὴν Ἡλέκτρα Ἀποστόλου, τὴ Μάρω Μάστρακα, τὴν Καίτη Βιταβίλια, τὴν Κούλα Ἀγγελῆ, τὴ Σταθοπούλου (τὴν ἀξέχαστη ξανθούλα) καί τὴν Γιάννα Κουτσούκου ἀπὸ τὴν Ἐλασσόνα, πού γδάρθηκε, λένε ζωντανή. Μὰ οἱ πιὸ πολλὲς ἀπ' αὐτὲς δὲν πέρασαν στήν ἱστορία μέ ὀλάκερο τὸ ὄνομά τους. Ὅπως καί στὸν καιρὸ τῆς ἐπανάστασης ἀναφέρονται εὐλαβικά μέ τὰ μικρὰ τους ὄνόματα ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ὡς πού νὰ γίνουν θρύλος ἡ λαϊκὸ τραγοῦδι: Ἡ Γιάννω, ἡ Ἐρηνούλα, ἡ Μάρω, ἡ Ἐλενίτσα. Δὲν θὰ σημειώσω ἐδῶ, πολλῶ ὁμως δὲν μπορῶ ὁμως παρὰ νὰ ἀναφέρω μερικὰ περιστατικὰ ἀπὸ τοὺς ὀμαδικούς ἀγῶνες τῶν γυναικῶν τῆς ὑπαιθρου ἀφίνοντας κατὰ μέρος ὅσα εἶδαμε μέ τὰ μάτια μας, σάν τίς μεγάλες κινητοποιήσεις ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἐδῶ καί στὸν Πειραιᾶ γιὰ νὰ ἀποτραπεῖ ἡ πολιτικὴ ἐπιστράτευση ἢ γιὰ νὰ μὴ κατεβοῦν οἱ Βούλγαροι φασίστες στήν Θεσσαλία καί πιὸ κάτω.

Στὴν Μακρακώμη ὅταν μπῆκαν οἱ Γερμανοὶ κυνηγώντας ἀντάρτες, δὲν βρῆκαν οὔτε ἓναν

άντρα και μάζεψαν δύο χιλιάδες πεντακόσιες γυναίκες στο προαύλιο της εκκλησίας, για να τους αποσπάσουν πληροφορίες. Τρεις ολάκερες ώρες, μέσα στην καρδιά του χειμώνα 2500 γυναίκες, άγράμματες γυναίκες, κουρελιασμένες, γονατιστές στα πλακάκια της εκκλησίας με τα περιστροφικά των Γερμανών στηριγμένα στις πλάτες τους περιμένοντας καρτερικά τον θάνατο, σαν κάτι που δεν μπορούσε παρά να γίνει, δείξαν σ' όλο τον κόσμο, τί θα πει Έλληνίδα. Δεν βρέθηκαν ούτε μιιά ανάμεσα τους να προδώσει!

Οι Καραγκούνες της Φαρκαδώνας και των γύρω χωριών, μαχητικότερες από τις Μακροκωμίτισες, εκατέβηκαν ξυπόλιτες τέσσερες φορές στα Τρίκαλα τον χειμώνα του '43 και την άνοιξη του '44, και κατάφεραν με την επιμονή τους, στις τρεις τουλάχιστον φορές, να γίνουν δεχτά τα αιτήματά τους. Στην πρώτη μαζεύτηκαν εκατόν ογδόντα και διαδήλωσαν για να σταματήσουν οι άγχαριές και τα πλιάτσικα. Τη δεύτερη φορά ήταν πεντακόσιες και ζητούσαν να μη γίνει η επιστράτευση των νέων 18-26 χρόνων, που είχαν αποφασίσει οι Γερμανοί στην περιφέρειά τους.

Στην περίπτωση αυτή δεν παραιτούνται από τον άγώνα τους με την υπόσχεση που απόσπασαν από τους Γερμανούς ο νομάρχης για την ματαίωση της επιστράτευσης, αλλά επιμένουν να δημοσιευτεί ή απόφαση αυτή μένοντας μιάν ολάκερη νύχτα στους δρόμους, ώσπου την είδαν δημοσιευμένη στην «Ήχώ» των Τρικάλων και γύρισαν στα σπίτια τους. Στην τρίτη τους διαδήλωση που έγινε τον Μάρτη του '44 οι Καραγκούνες είναι έφτακόσιες και διαδηλοῦσαν για να μη κατέβουν οι Βούλγαροι στη Θεσσαλία. Πιάνουν τον Νομάρχη που επιχειρεί να τους ξεφύγει. Ίσῦ, Ἄρά, εἶσε οὐ πιό τρανός. Γιατί θέλ'ς να φύγ'ς;» και τον τραβοκοπούν από τον γιακά, ώσπου του σκίζουν το σακκάκι. Οι Γερμανοί πιάνουν διακόσιες απ' αυτές, τις πιό νέες, τις βασανίζουν, μὰ δεν καταφέρνουν ν' αποσπάσουν από το στόμα τους τις πληροφορίες που ζητούσαν ώσπου τις αφήνουν κι αυτές, χωρίς να κάνουν την επιστράτευση.

Την τέταρτη φορά, στις 24 του Ἀπρίλη του '44 διαδηλώνουν χίλιες διακόσιες Καραγκούνες με μαῦρα τσιμπέρια να σταματήσουν οι έχτελέσεις.

Στό Στεφανόβουνο οι Γερμανοί πιάνουν εκείνες τις μέρες έναν χωριάτη και τον κατεβάζουν μ' αυτοκίνητο στην Ἐλασσόνα. Οι χωριάτισες τους έπληραν από πίσω με τα πόδια ξυπόλητες έφτά ώρες δρόμο, έσπασαν το μπλόκο, που γινόταν εκείνη την ήμερα στην πόλη αυτή, κι εκατάφεραν με την επιμονή τους να πάρουν το χωριανό τους απά τα χέρια των Γερμανών και να γυρίσουν πίσω στο χωριό τους.

Και δεν είναι μόνον αυτές στη Θεσσαλία. Στόν Τύρναβο, όταν οι Γερμανοί πιάσαν χίλιους πεντακόσιους άντρες, ξεχύθηκαν οι γυναίκες στους δρόμους και δώσαν μάχη μ' αυτούς και τους Ρωμιούς συνεργάτες τους, με τα χέρια με τα πόδια, με τα νύχια με τα δόντια, κι ελευτέρωσαν τους άντρες τους έχτος από τριάντα πέντε, που και αυτοί ελευθερώθηκαν, άργότερα, με την επέμβαση της γυναικειάς επίσης Ἐπιτροπής. Φυσικά τα θύματα τέτοιων άγώνων ήταν πολλά. Στο Καμμένο π.χ. ανάμεσα στους τριακόσιους δέκα έφτά που εσφάχτηκαν οι εκατόν δέκα ενιά ήταν γυναίκες και ένενήντα έφτά παιδιά. Στους Λιγγιάδες τριανταμιιά γυναίκες και είκοσιδύο παιδιά, στη Μποκατωτίτσα πενήντα οχτώ γυναίκες, έξήντα δύο παιδιά.

Μὰ το Μαρτύριο των Γυναικών του Χορτιάτη είναι άπίστευτο και θα μείνει αιώνιο στίγμα στην ιστορία του Γερμανικού πολιτισμού. Ἐκατόν πενήντα μιιά, γυναίκες πιάστηκαν για να μαρτυρήσουν και, καθώς δεν βγάζουν άχνα από το στόμα τους, άτιμάζονται όλες διαπομπεύονται, ή φήμη λέει, ότι σουβλίζονται ζωντανές, το βέβαιο είναι ότι δεν έμεινεν από τις ήρωίδες εκείνες, ούτε μιιά.

Που να τελειώσει όμως το μαρτυρολόγιο της Ἐλληνίδας στην Κατοχή! Καλύτερα είναι να κλείσουμε την σελίδα σῦτη με ό,τι ξέρουμε για τις μάχες που εδώσανε με το όπλο στο χέρι. Σε κάποιες ομάδες γυναικών, για τον ήρωισμό που δείχνανε στις μάχες της Στενής Λειβαδιάς (3-4-VII-'44) όπου έπεσαν και δύο απ' αυτές νεκρές. Στη μάχη πάλι «εκ του συστάδην» στις Καροῦτες (5-VIII-'44) όπου έξολοθρεύτηκε ένα ολάκερο τάγμα Γερμανών, στην μάχη της Ἄμφισας (2-VII-'44) και σε άλλες. Ἀπό την ίδια πηγή μαθαίνουμε, ότι τα λεβεντοκόριτσα εκείνα δεν επολέμησαν μόνο σαν άπλοι στρατιώτες, αλλά και μερικά σαν άξιωματικοί. Στην σχολή εφέδρων άξιωματικών που ιδρύθηκε τότε κάπου στην ελεύθερη Ἑλλάδα, εφοίτησαν 13 κοπέλλες και βγήκαν με τον βαθμό του εφέδρου άνθυπολοχαγού. Ὅλες αυτές έλαβαν μέρος στην Μάχη του Καρπενησιού τον Αὔγουστο του '44, όπου οι δικοί μας εξανάγκασαν τους Γερμανούς ν' αφήσουν την πόλη αυτή και να γυρίσουν στη Λαμία με τεράστιες άπώλειες.

Τὰ περιστατικά αυτά σταχυολογημένα με κάποιια δυσκολία απ' την νωπή ακόμα ιστορία του Ἐθνους, δεν δίνουν βέβαια παρά μιιά άμυδρή ιδέα από τους άγώνες της Ἐλληνίδας για την λευτεριά και την ανεξαρτησία του τόπου. Θα χρειαστεί να περάσει καιρός, για να συγκεντρωθούν και να ταξινομηθούν όπως πρέπει, για να δώσουν την εικόνα εκείνου του εθνικού άγώνα σε όλη του την όμορφιά και το μεγαλεῖο.

Και τότες όμως, μου φαίνεται, πώς θα μείνουν κάποιες ήρωίδες, της κοσμογονίας αυτής που εζήσαμε, άγνωστες στο πολύ κοινό, με τα μικρά τους όνόματα σκορπισμένα στον θησαυρό του λαϊκού μας τραγουδιού ή Γιάννω, ή Είρηνοῦλα, ή Μαριά, ή Ἐλενίτσα όπως ή Χαίτω του παληού καιροῦ, ή Κατίγκω, ή Ἄρετούσα, ή Σγουρυφαλιά, που τα κατορθώματά τους θα τραγουδιένται απ' τα παληκάρια μας πάνω στα λεβέντικα γλέντια τους, ή θα άνιστοροῦνται από τις Γιαγιάδες στην καρυστιά, καμιάρι και παράδειγμα, για τ' άγγόνια τους και τα δισέγγονα.

Συνέδρια

ΜΙΑ ΧΑΜΕΝΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

Ἡ Διεθνὴς Διάσκεψη Θεάτρου, 3 - 11 Ἰουλίου 1976

Δυστυχῶς δὲν ἔχουν ἀκόμη δημοσιευτεῖ τὰ πρακτικὰ τῆς διάσκεψης ἐκείνης, γιὰ νὰ μπορέσει κανεὶς νὰ κρίνει συνολικὰ τὶς ἐργασίες της καὶ νὰ σταθμίσει τὰ συμπεράσματά τους. Ἔτσι, θὰ προσπαθῶ ἀπλῶς νὰ δώσω ἐδῶ ἀπὸ μνήμης τὴ γενικὴν ἐντύπωση, πὺ εἶχα σχηματίσει παρακολουθώντας τὶς συνεδριάσεις, καὶ νὰ προσθέσω ὀρισμένες ἀπόψεις, πὺ εἶχα ἀναφέρει ἀκροθιγῶς τότε στὴν ὀλιγόλεπτη παρέμβασή μου.

Ἐξαρχῆς εἶχε γίνει αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψη μιᾶς προκαταρκτικῆς ἐμπεριστατωμένης ἐπιστημονικῆς εἰσαγωγῆς στὸ κύριο θέμα : τὸ ἀρχαῖο δράμα, ἀκριβῶς. Τί εἶδος «θεάτρου» ἦταν ἡ ἀρχαία τραγωδία καὶ κωμῳδία, καὶ ποιά ἡ λειτουργία τοῦ θεάτρου αὐτοῦ μέσα στὴν πολιτεία — δηλαδὴ τὴν «πόλιν»

Ἄν συλλογιστοῦμε, ὅτι κεντρικὸ θέμα τῶν «Βατράχων» εἶναι ὁ ποιητικὸς ἀγῶνας κάτω στὸν Ἄδη ἀνάμεσα στὸν Αἰσχύλο καὶ τὸν Εὐριπίδη — «ἀγὼν σοφίας ὁ μέγας», ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ «κωμωδοποιὸς» — καὶ θυμηθοῦμε συνάμα, ὅτι ἡ κωμῳδία αὐτὴ διδάσκεται τὸν τελευταῖο φοβερὸ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους χρόνον τοῦ πολέμου — «τῆς πόλεως χειμαζομένης» — θὰ καταλάβουμε καὶ τὴν προνομιακὴ θέση, πὺ ἔδινε ἡ πολιτεία στοὺς μεγάλους τῆς ποιητῆς καὶ τὴ λειτουργία γενικὰ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου μέσα στὴν πολιτεία.

Ἡ τόσο ἐκδηλὰ στενὴ σύνδεση πολιτικῆς πράξης καὶ δραματικῆς ποίησης, ὅπως μᾶς παρουσιάζεται κατορθωμένη στὴν Ἀθήνα τοῦ 5ου αἰῶνα, δὲν εἶναι τυχαία βέβαια. Τὸ ἀρχαῖο δράμα δὲν ἦταν ἀπλῶς

καλεῖ τὰ συμπληρώματά της μέσα στη διάρκεια τοῦ χρόνου: τὸ «χτές» καὶ τὸ «αὔριο». Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Τὸ «σήμερα» σάν ἡ στιγμή συνάντησης τοῦ χτές μὲ τὸ αὔριο, ποῦ δηλώνει τὴ συνοχή καὶ τὴ συνειδητὴ καλλιέργεια μιᾶς πολιτιστικῆς παράδοσης.

Κι ἀκριβῶς ἐδῶ φάνηκε κραυγαλέα ἡ ἔλλειψη, ποῦ ἀνέφερα παραπάνω. Οἱ σκηνοθέτες καὶ οἱ ἄλλοι καλλιτέχνες δημιουργοὶ τῶν «ᾄσεων», γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ σκεφτοῦν καὶ νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ ἀρχαῖο δράμα σήμερα, θὰ πρέπει νὰ ξέρουν πολὺ καλά, τί ἦταν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα χτές καὶ κυρίως βέβαια στὸ χτές ἐκεῖνο ποῦ τὸ γέννησε καὶ ὑπῆρξε τὸ γόνιμο ὑπέδαφός του. Ἄλλ' οἱ καλλιτέχνες αὐτοὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένοι, νὰ ἔχουν σπουδάσει φιλολογία στὶς φιλοσοφικὲς ἢ ἄλλες οἰκειῆς Σχολές, ὅπου καλλιεργῶνται ἐπιστημονικὰ καὶ προάγονται τὰ κλασικὰ γράμματα, οἱ ἄλλοτε ἀλλὰ καὶ νῦν ὀνομαζόμενες ἀνθρωπιστικὲς σπουδές. Αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τῶν ἐιδικῶν ἐπιστημόνων, ποῦ ἔχουν μοχθήσει καὶ μοχθοῦν ν' ἀνακαλύψουν νέες πτυχές καὶ νὰ δώσουν νέες ἐρμηνεῖες στὸ φαινόμενο ἐκεῖνο, ποῦ ὑπῆρξε ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος καὶ πολιτισμὸς, καὶ φυσικὰ ἡ ἐνδοξότερη στιγμή του ἡ Ἀθήνα τοῦ 5ου αἰῶνα, ἢ «Ἑλλάδος παιδευσίς».

Πιστεύω λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐναρκτήρια συνεδρίαση ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀφιερῶθαι στὴ «θεώρηση τοῦ κεντρικοῦ θέματος», ποῦ ἀναγράφει τελευταία στὴ σειρά τὸ πρόγραμμα, σὲ μιὰ συζήτηση, δηλαδὴ μεταξύ κλασικῶν φιλολόγων καὶ ἄλλων μελετητῶν δικῶν μας καὶ ξένων, ποῦ θὰ κατατόπιζε τοὺς συνέδρους καὶ τὸ κοινὸ καὶ θὰ ἐβάζε κάποια ὁδὸσημα στὴν πορεία καὶ τοὺς προβληματισμοὺς τῶν κλασικῶν σπουδῶν σήμερα γενικὰ καὶ ἐιδικότερα στὸν τόπο μας. Ἐπιτέλους, δικὴ μας πολιτιστικὴ κληρονομιά εἶναι ἡ Ἀρχαιότητα. Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ μερικὰ μόνον ὀνόματα ξένων μελετητῶν, Dodds, Ehrenberg, Knox, Kitto, J.P. Vernant, Vidal-Naquet, Romilly, καὶ δικοὺς μας, τὸν καθηγητὴ κ. Χουρμουζιάδη, ποῦ ἔχει δημοσιέψει ἐιδικὴ μελέτη γιὰ τὸν Εὐριπίδη, τὸν Ἀλέξη Διαμαντόπουλο μὲ τὴ διατριβὴ του «Προμηθεὺς Δεσμώτης», καὶ τὴν πολὺ διαφωτιστικὴ μελέτη του γιὰ τὴν «Μήδεια», καὶ ἄλλους ἴσως, ποῦ αὐτὴ τὴ στιγμή μοῦ διαφεύγουν τὰ ὀνόματα καὶ οἱ μελέτες τους.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ κ. Τρυπάνη ἦρθε κατόπιν ἐορτῆς καὶ δὲν ἔφερε κανένα νέο στοιχεῖο στὴ συμβατικὴ θεώρηση τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ἄλλωστε, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ὁμιλίας του ἀναφερόταν κυρίως στὶς ἀνυπερβλητὲς δυσκολίες ν' ἀναπαραστήσει κανεὶς σήμερα τὶς «ᾄψεις» τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἐπειδὴ ἔχουν χαθεῖ γιὰ πάντα ἡ μουσικὴ καὶ ὁ θρησκευτικὸς χορὸς, δυὸ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα, κατὰ τὸν κ. Τρυπάνη, στοιχεῖα τοῦ κλασικοῦ ἑλληνικοῦ δράματος. Κι αὐτὴ ἡ διαπίστωση εὐσταθεῖ βέβαια ὡς ἓνα σημεῖο γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴ, ἂν θέλετε, ἀναπαραστάση ποῦ ἔστω ὅτι θὰ ἦταν κατορθωτὴ, ἂν εἶχαμε τὴ μουσικὴ, τὴ «μελοποιΐα», καὶ ξέραμε ἀκριβῶς τὰ «σχήματα» τοῦ χοροῦ καὶ τὸ νόημά τους. Αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ πολὺ ἓνα γραφικὸ «περίεργο». Δὲ θὰ μᾶς ἔμπαζε ὅμως στὴν οὐσία τοῦ ἀρχαίου δράματος. Γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὴ σύγχυση, ὑπενθυμίζω τὸ ἀριστοτέλειο ἐκεῖνο: «Ἡ γὰρ τῆς τραγωδίας δύναμις καὶ ἀνευ

ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστὶ» — «Γιατὶ ἡ δύναμη τῆς τραγωδίας ὑπάρχει καὶ χωρὶς παράσταση καὶ ὑποκριτῆς». Φυσικὰ, ὅταν μιλάμε γιὰ «θέατρο», ἐννοοῦμε τὸ ἔργο στὴ θεατρικὴ του παράσταση. Ἀλλὰ οἱ παραστάσεις εἶναι ἄλλοτε ἄλλες, ψυχαγωγῶν στὴν ὥρα τους καὶ χάνονται ἀμεταγύριστα. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ὑποκριτικὴ καὶ ἡ τέχνη τοῦ σκευοποιοῦ, ἐνδυματολόγου καὶ σκηνογράφου, εἶναι μεταβλητῆς, ἐξαρτημένες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τους. Ἐδῶ τὸ δραματικὸ ἔργο ὑπάρχει αὐτὸ καθαυτὸ καὶ ἀκέραιο μέσα στὸν ποιητικὸ λόγος. Καὶ μπορεῖ μὲν οἱ σκηνοθέτες, ἠθοποιοὶ καὶ οἱ ἄλλοι παράγοντες μιᾶς σημερινῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχαίου δράματος νὰ ξέρουν πολὺ καλά τὴν τέχνη τους, καλύτερα τυχὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ποιητῆς, καὶ ἀσφαλῶς ἀπείρως καλύτερα ἀπὸ τοὺς φιλολόγους ἀλλὰ μὴ μπορεῖ ἐπίσης νὰ συγχέουν ἐλαφρῶς τὴ καρδίαν τὸν Αἰσχύλο μὲ τὸ Σοφοκλῆ ὅπως λόγου χάριν ὁ ξένος ἐκεῖνος σύνεδρος, ποῦ στὴν ἐιδικὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἠλέκτρας — ποιᾶς «Ἠλέκτρας»; — ἀπέδωσε στὶς Χορηγούς τοῦ Αἰσχύλου τὴν περιφημῆ ἐκείνη κραυγὴ τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλῆ: «Χτύπα, ἂν μπορεῖς, διπλή!» Καὶ ἤξερε ὁ εὐλογημένος ἀπέξω τὸν ἀρχαῖο στίχο ἑλληνικὰ: «Παῖσιον, εἰ σθένης, διπλήν». Ὅπως ἓνας ὑποψήφιος ἠθοποιὸς ἀποφοιτὸς Γυμνασίου, ποῦ ἦρθε τὶς προάλλες στὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν, ἤξερε ἀπέξω, στὴ νεοελληνικὴ μετάφραση βέβαια, τὸ λόγος τοῦ Ἀγγέλου ἀπὸ τοὺς «Πέρσες» τοῦ Εὐριπίδη! Ἡ σύγχυση αὐτὴ μαρτυροῦσε ἀδιάφραστα ὅτι μπορεῖ νὰ εἶσαι ἄσπρος στὴν τέχνη σου, ἀλλὰ νὰ μὴν μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν καὶ νὰ παίρνεις τὴν ἀρχαῖα τραγωδία συλλήβδην καὶ ἀθρόα σάν μιὰ ἀδιαφοροποίητη πρώτη ὕλη γιὰ νὰ στήσεις ἓνα «θέαμα», ἢ γιὰ νὰ ὑποδυθεῖς ἓνα «ἀβανταδόρικο» ρόλο!

Ἡ ὑποκατάσταση ἐκείνη τῆς «Ἠλέκτρας», μ' ἔκανε νὰ παρέμβω τότε, ἐπειδὴ εἶχε τύχει νὰ μελετήσω τὸ πρόβλημα τῆς «Ἠλέκτρας» τοῦ Σοφοκλῆ, ὅταν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1972 ἡ Ἄννα Συνοδινὸς εἶχε ἀνεβάσει στὸ «Ἡρώδειο» τὸ ἔργο, ποῦ καὶ βαφτίστηκε τότε «ἀντιστασιακὴ Ἠλέκτρα». Σχετικὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖο μ' εἶχε δημοσιευτεῖ στὸ πρόγραμμα μ' ὅσων παραστάσεων ἐκείνων, καθὼς καὶ ἄρθρο μου στὸ «Βῆμα» τῆς 18 Ἰουλίου 1972 μὲ τίτλο «Ἡ «Ἠλέκτρα» τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐρμηνείας της», ποῦ προκάλεσε μάλιστα καὶ ἀνταλλαγὴ γραμμάτων στὶς 22 καὶ 26 Ἰουλίου 1972, στὸ «Βῆμα» πάντοτε.

Συνοψίζοντας, ἐπαναλαμβάνω τὴν ἄποψη, ποῦ διατύπωσα τότε μὲ τὴν παρέμβασή μου στὴ Διάσκεψη: τὸ Διονυσιακὸ θέατρο εἶναι κατεξοχὴν θέατρο «π ο λ ι τ ι κ ὸ». Ὁ χορὸς τοῦ ἀρχαίου δράματος δὲν εἶναι θρησκευτικὸς. Ἄλλωστε, ἡ ἰωνικὴ λέξις «θ ρ η σ κ ε ἰ α» δὲν ἐμφανίζεται στὴν ἀττικὴ διάλεκτο. Ὁ ὄρος ἰ ε ρ ὸ ς, ποῦ ἀπαντᾷ, σάν ἐπιθετο τοῦ χοροῦ, πρβ. «Βατράχους» τοῦ Ἀριστοφάνη, στ. 686: «Τὸν ἱερὸν χορὸν δίκαιόν ἐστι χρηστὰ τῇ πόλει — ξυμπαινεῖν καὶ διδάσκειν...», ἀνακινεῖ προβλήματα καὶ γιὰ τὴν ἐτυμολογία του καὶ γιὰ τὸ νόημά του, ποῦ δὲν εἶναι ὁ τόπος ἐδῶ νὰ τ' ἀναφέρουμε. Γι' αὐτὸ, καλὸ θὰ ἦταν ἐμεῖς οἱ Ἑλληνας, νὰ διευκρινίζουμε κατὰ τὸ δυνατόν, τοὺς σύγχρονους ὅρους, ὅταν ἐρμηνεύουμε ἀρχαῖα φαινόμενα.

Ο χορός του αρχαίου δράματος είναι ένα συλλογικό «πρόσωπο», άπαρτιζόμενο από πολίτες ή πολιτισσες, και ο ρόλος του προσδιορίζεται κάθε φορά από τις ανάγκες του κάθε συγκεκριμένου έργου. Περιτεύει να προσθέσω, πώς και ο χορός «μιμείται» αναπαρασταίνει, ιστορικά πρόσωπα, αλλά και θεϊκές οντότητες: Αθηναίους, Θηβαίους, Γέροντες, Σαλαμινίους Ναυτες, Κορίνθιες Γυναίκες, Τρωαδίτισσες αιχμάλωτες, Ευμενίδες-Ερινύες, Ωκεανίδες, κτλ.

Την πρώτη μαρτυρία για τον πολιτικό χαρακτήρα της τραγωδίας τη βρίσκουμε στον Ήρόδοτο, όταν αναφέρει, ότι οι Αθηναίοι καταστεναχωρημένοι για την άλωση της Μιλήτου (από τους Πέρσες), το δείχνανε με κάθε τρόπο, και μάλιστα, όταν ο Φρύνιχος δίδαζε το δράμα του «Μιλήτου Άλωσις», το θέατρο ξέσπασε σε δάκρυα. Αποτέλεσμα: οι ολιγαρχικοί, που είχαν έρθει στα πράγματα, παραμερίζοντας προσωρινά τον δημοκρατικό ήγέτη Θεμιστοκλή, φίλο του Φρυνίχου, ζημίωσαν τον ποιητή με χίλιες δραχμές πρόστιμο, κι απαγορέψανε το έργο του, επειδή εθύμιζε στους Αθηναίους «τά οικεία κακά». Άλλά η τελική επικράτηση της δημοκρατίας έδωσε με την ελευθερία της «παρρησίας» νέαν όρμη στο δραματικό λόγο, και οι τραγικοί ποιητές δεν έπαψαν ποτέ να προβάλλουν στην πόλη τά οικεία κακά, παίρνοντας ωστόσο και τις αποστάσεις τους με το προσωπεύο του μύθου. Το μύθο αυτό πρέπει ν' αποκρυπτογραφούμε κάθε φορά για να βρούμε τον πολιτικό λόγο και το πολιτικό πάθος, που υποτείνει την τραγωδία, και να καταλάβουμε συνάμα τη στάση των τραγικών ποιητών μέσα και απέναντι στο ιστορικό γίνεσθαι και τους προβληματισμούς τους μπρός στην αντιφατική και διχασμένη κοινωνική πραγματικότητα του καιρού τους, που την παρουσιάζουν έκρηκτικά συμπυκνωμένη στο μύθο και τα πρόσωπα του δράματος και την άμφισβητούν. Η τραγωδία, ο τραγικός άνθρωπος, ή τραγική συνείδηση, γεννιούνται και τρέφονται,

σπαρακτικά, μέσα στην φοβερή ένταση, που προκαλούν άφενός αυτές καθαυτές οι δημοκρατικές ιδέες και η ριζοσπαστική εφαρμογή τους, άναστατώνοντας την ύψη της κοινωνίας, και άφετέρου ή αυτοκρατορική πολιτική της άθρηναϊκής δημοκρατίας, που στη συνείδηση των άλλων Έλλήνων μεταμορφώνεται σε «πόλιν τύραννον».

Αυτό είναι, πιστεύω το μέγιστον μάθημα, που μās διδάσκει ή μελέτη του αρχαίου δράματος, και καλό θά ήταν να το προσέξουμε στους ταραγμένους καιρούς, που ζούμε. Κι ως μη μās τρομάζει, ή μās σκανδαλίζει, ο όρος «πολιτικός», όταν πρόκειται να τον αποδώσουμε στη μεγάλη δραματική ποίηση των αρχαίων μας «προγόνων» και στο Διονυσιακό θέατρο. Άς θυμόμαστε τον χαρακτηρισμό του ένεργου Αθηναίου πολίτη, που δίνει ο Περικλής στον «Επιτάφιο», τον δοξαστικό αυτόν ύμνο της δημοκρατικής πολιτείας: «Ένι δέ τοις αυτοίς οικείων άμα και πολιτικών επιμέλεια...» Μεταφρασμένα: «Και μπορούν οι ίδιοι άνθρωποι να φροντίζουν και τά δικά τους και τά πολιτικά ζητήματα, και ενώ άλλοι σ' άλλα ασχολούνται έργα, γνωρίζουν εν τούτοις κατά βάθος τά πολιτικά πράγματα γιατί μόνο έμεις θεωρούμε όποιον δέ συμμετέχει σ' αυτά όχι «φιλήσυχο» πολίτη που κοιτάει τη δουλειά του, άλλ' άχρηστον άνθρωπον».

Λυπάμαι, που δεν μνημόνευα την πολύτιμη συμβολή στη Διάσκεψη του Κάρολου Κούν, του Γιάννη Τσαρούχη, του Γιάννη Ξενάκη, του Ηλία Καζάν. Άλλ' αυτοί έχουν διαπρέψει στην τέχνη τους και κεί έχουν έκφράσει έμπρακτα, ή, όρθότερα: «ποιητικά» τις θεωρίες τους, σαν πρωτότυποι και δημιουργικοί καλλιτέχνες.

Για τ' άλλα θέματα, που άνακινήθηκαν και τις προτάσεις που διατυπώθηκαν από δικούς μας και ξένους συνέδρους και άκροατές — περιμένουμε τά πρακτικά, για να τά συζητήσουμε, τυχόν, διεξοδικότερα.

ΗΡΩ Δ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Η ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Όμιλία της εκπροσώπου του Συνδέσμου Έλληνίδων Έπιστημόνων τη μέρα που άφιερώθηκε στα προβλήματα της γυναίκας - γιατρού στο Α' Πανοσοκομιακό Συνέδριο, Άθήνα Γενάρης 1977.

Ζούμε σε μιá εποχή μετασηματισμού, σε μιá εποχή που συντελείται ή επιστημονικοτεχνική επανάσταση, γεγονότα που επηρεάζουν όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής.

Όμως σε πολλές χώρες της γής δεν επικρατούν οι συνθήκες εκείνες που εξασφαλίζουν ίσα δικαιώματα για τη γυναίκα και τον άντρα στον οικονομικό, νομικό και κοινωνικό τομέα.

Τό Διεθνές Έτος Γυναίκας βοήθησε σε μιá βαθύτερη μελέτη και προβολή της θέσης της γυναίκας μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες. Δέν είναι τυχαίο τό ότι και οι δύο κορυφαίες έκδηλώσεις του ΔΕΓ, ή Διεθνής Συνδιάσκεψη στο Μεξικό και τό Παγκόσμιο Συνέδριο στο Βερολίνο κατέληξαν στην κοινή διαπίστωση ότι:

Είναι άπαράδεκτο σήμερα να εξακολουθούν οι

γυναίκες να είναι άντικείμενο δυσμενών διακρίσεων. Χρειάζεται ένεργή δράση για να μπορέσουν να κατακτήσουν ότι τους άνήκει, δηλαδή, την ίσοτιμία μέσα στην κοινωνία και την οικογένεια, να έχουν τά ίδια δικαιώματα και τις ίδιες ύποχρεώσεις, να τους δίνεται ή δυνατότητα να άναπτύξουν και να προσφέρουν τις ικανότητες και τό ταλέντο τους στην κοινωνική πρόοδο και την ευημερία του λαού τους.

Η Έλληνίδα σήμερα άντιμετωπίζει πολλές δυσμενείς διακρίσεις στο νόμο και στην πράξη.

Τό Σύνταγμα του 1975 όρίζει ότι Έλληνες και Έλληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και ύποχρεώσεις. Ταυτόχρονα όμως όρίζει ότι αντίθετες διατάξεις θά ισχύσουν μέχρι να άντικατασταθούν, τό άργότερο: ως τό 1982. Άκόμη επιτρέπει τις άποκλίσεις «δι' άποχρώντας λόγους» στις περιπτώσεις που θά όρίζει

ειδικά ο νόμος. Στο οικογενειακό δίκαιο φαίνονται ιδιαίτερα οι διακρίσεις που υπάρχουν σε βάρος της Έλληνίδας. Σύμφωνα μ' αυτά οι προσωπικές σχέσεις των συζύγων ρυθμίζονται βασικά από τον κανόνα «ο άνδρας είναι ο άρχηγός της οικογένειας» και «η γυναίκα διευθύνει το νοικοκυριό «έφ' όσον ο άνδρας της δέν επεμβαίνει και δέν άποφασίζει διαφορετικά». Η γυναίκα παίρνει ύποχρεωτικά τδ έπώνυμο τδ συζύγου. Αύτός καθορίζει τή συζυγική κατοικία. Στην Ελλάδα ισχύει μέχρι σήμερα ο άναχρονιστικός θεσμός τής προίκας.

Στή σχέση γονιών με παιδιά, ο άστικός κώδικας δίνει πρωτεύοντα ρόλο στδν άνδρα.

Τδ έξώγαμο παιδί έχει τάξη γνησίου μόνο άπέναντι στη μητέρα και στους συγγενείς της, και μιá σειρά άλλες διακρίσεις.

Η μητρότητα δέν κατοχυρώθηκε σάν κοινωνικό λειτούργημα στδ Σύνταγμα.

Η άνισότιμη θέση τής Έλληνίδας άπέναντι στους νόμους σε σχέση με τδν άνδρα, έχει σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή τής εργαζόμενης γυναίκας.

Τά στοιχεία τής άπογραφής τδ 1971 άνεβάζουν τή συμμετοχή τδν Έλληνίδων στην οικονομική δραστηριότητα σε ποσοστό 29%. Η πλειοψηφία τδν Έλληνίδων έπιστημόνων έχει ν' άντιμετωπίσει όλα τά προβλήματα που άντιμετωπίζουν και οι άλλες εργαζόμενες γυναίκες. Τά στοιχεία τής Έθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας δίνουν ότι στις 914.000 εργαζόμενες γυναίκες οι 63.900 είναι έπιστήμονες. Από αυτές μόνον οι 2.080 κατέχουν διευθυντικές θέσεις και είναι άνωτερα διοικητικά στελέχη.

Οι Έλληνίδες έχουν, σύμφωνα με τδ νόμο, τδ δικαίωμα νά διορίζονται σ' όλες τες δημόσιες θέσεις και νά σταδιοδρομούν όπως και οι άνδρες, με εξαίρεση τά εκκλησιαστικά λειτουργήματα. Ωστόσο και αυτό τδ δικαίωμα τής γυναίκας δέν έχει γίνει πραγματικότητα' π.χ. οι Έλληνίδες δημόσιοι υπάλληλοι δέν παίρνουν θέσεις ούτε προάγονται άνάλογα με τά προσόντα τους, αλλά καθλώνονται στις κατώτερες βαθμίδες τής υπαλληλικής ιεραρχίας. Επίσης και στá ζητήματα πρόσληψης στη δουλειά συναντάνε άνιση μεταχείριση. Γίνονται διαγωνισμοί σε τράπεζες για τήν πρόσληψη υπαλλήλων και σε πολλές περιπτώσεις αποκλείονται οι γυναίκες.

Έκτός από τες διακρίσεις στη νομοθεσία, η έπιστήμων στη χώρα μας άντιμετωπίζει και τήν έλλειψη έμπιστοσύνης εκ μέρους τής κοινωνίας για τή συμμετοχή της σε έπιστημονικές δραστηριότητες άυξημένης εύθνης.

Η εργαζόμενη Έλληνίδα καθημερινά βρίσκεται μπροστά στδ πρόβλημα με ποιό τρόπο νά συνδιάσει άρμονικά τες επαγγελματικές της άσχολίες με τες οικογενειακές και ιδιαίτερα με τή φροντίδα τδν παιδιών. Είναι γνωστά σ' όλους μας τά προβλήματα τής μητρότητας και ο μικρός αριθμός τδν κρατικών βρεφικών και παιδικών σταθμών.

Η εργαζόμενη έπιστήμων δέν έχει τδ δικαίωμα νά άσφαλίσει τά παιδιά της ή άλλο μέλος τής οικογένειας της στδ ταμείο που άσφαλίζει τδν εαυτό της. Τδ γεγονός αυτό δημιουργεί πολλές φορές σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα στην οικογένειά της.

Όσον άφορά τή συνταξιοδότηση, αυτή είναι πλήρης στá 60 και μειωμένη στá 55 τες χρόνια.

Πολλές όμως γυναίκες δέν φτάνουν στη σύνταξη γιατί άποσύρονται από τή δουλειά με τήν έναρξη τής μητρότητας.

Μιά από τες πιο σημαντικές άνισότητες σε βάρος τής γυναίκας είναι η άνιση άμοιβή που τυπικά θά σταματήσει νά ισχύει τδ 1978. Η σταδιακή έφαρμογή της και η άπόλυτη ισχύς της πρέπει νά έλεγχθεί στις συλλογικές συμβάσεις τδν κλάδων, σε προβλήματα ειδίκευσης, έπιδομάτων, κλπ.

Η διάκριση αυτή δέν ισχύει για τες έπιστήμονες τυπικά, όμως όπου δέν υπάρχουν συμβάσεις εργασίας (άρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί) εφαρμόζεται στη ζωή.

Η ανάπτυξη τής έπιστήμης και τής τεχνικής δίνει τή δυνατότητα συμμετοχής στην παραγωγική διαδικασία όλο και μεγαλύτερου αριθμού γυναικών. Άνοίγει στις γυναίκες νέους δρόμους δημιουργικής παρουσίας σε επαγγέλματα και δραστηριότητες που μέχρι τώρα ύπήρχαν μόνο για άνδρες. Όμως οι δυσμενείς διακρίσεις και τά βάρη τής μητρότητας από τή μιá, αλλά και η άναχρονιστική και λειπή παιδεία από τή άλλη, έμποδίζουν τή γυναίκα ν' αξιοποιήσει όλες τες δυνατότητες της.

Άπό τά στοιχεία τδ 1971 βγαίνει ότι τδ 44% τδν γυναικών άποφοίτησε από τδ δημοτικό, 40% δέν άποφοίτησε ή δέν πήγε καθόλου σχολείο. Δηλαδή τδ 84% τδν Έλληνίδων έχει έλλειπέστατη μόρφωση, πράγμα που έπιβεβαιώνεται και από τδ στοιχείο τδν άγραμμάτων στη χώρα μας τδ 78% είναι γυναίκες. Τά στοιχεία είναι ιδιαίτερα άνησυχητικά για τδ βαθμό συμμετοχής τδν γυναικών στην τεχνική επαγγελματική μόρφωση: 8% στις τεχνικές Σχολές.

Με όλα τά παραπάνω βλέπουμε ότι τά προβλήματα που άντιμετωπίζει η εργαζόμενη έπιστήμων είναι δεμένα με τά προβλήματα όλων τδν γυναικών τής χώρας μας.

Ο Σύνδεσμος Έλληνίδων Έπιστημόνων μέσα στá πλαίσια τής προσπάθειας του για τήν προώθηση τδν θεμάτων αυτών θεωρεί άπαραίτητη τή συνεργασία και κοινή διεκδίκηση με τούς άλλους έπιστημονικούς, συνδικαλιστικούς και γυναικείους φορείς.

Πιστεύει ότι μέσα από τες ιδιαίτερες δυνατότητες τδν έπιστημόνων γυναικών μπορεί νά βοηθήσει στη καλύτερη μελέτη και κατανόηση αυτών όσο και όλα τά άλλα προβλήματα που άπασχολούν τες γυναίκες τής χώρας μας, πρέπει ο κόσμος νά μήν άπειλείται από πολέμους και καταστροφές, πρέπει νά ζούμε όλοι άδελφωμένοι σε ένα κράτος δημοκρατικό, πολιτικά και οικονομικά άνεξάρτητο, σε μιá κοινωνία δίκαιη και άναπτυγμένη και νά έχουμε διαρκή ειρήνη με τούς λαούς όλου τδ κόσμου.

Κι εδώ πάλι θά πούμε ότι δέν είναι τυχαία που οι άποφάσεις τδ Μεξικού και τδ Βερολίνου διαπιστώνουν ότι :

— Μόνο σε συνδυασμό μ' αυτά και στδ βαθμό που θά λύνονται μπορούν νά λυθούν και τά γυναικεία προβλήματα.

— Η τύχη τδν γυναικών και η τύχη τδν λαών τους είναι ένα και τδ αυτό.

— Για νά λυθούν τά ζητήματα τδν λαών και νά εξασφαλιστεί η όλόπλευρη άνάπτυξη κάθε χώρας, χρειάζεται η συμβολή άνδρδν και γυναικδν.

Ἐπιτροπές

Ἡ ΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

Μὲ τὸν ὄρο αὐτὸ νοοῦμε τὶς δυνατότητες ποὺ δίνει ἡ πολιτεία μὲ τὴ μορφή νομικῆς προστασίας στὴ γυναίκα νὰ ἀναπτύξει τὶς δραστηριότητές της καὶ τὴν προσωπικότητά της σὰν κοινωνικὸ ἄτομο.

Βέβαια σήμερα κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ πεί καθαρὰ ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὸν ἄντρα σὰν ἀνθρώπινο πλάσμα, στὴ νομοθεσία μας ὅμως ἡ κατωτερότητα αὐτὴ συναντιέται σὲ πάρα πολλὰ σημεῖα καὶ δεῖχνει τὴ γυναίκα νὰ ἔχει ἀνάγκη προστασίας ἀπὸ τὸν ἄντρα, πράγμα ποὺ προϋποθέτει ὅτι εἶναι πιὸ ἀδύνατη ἀπ' αὐτὸν στὸν πνευματικὸ, ψυχολογικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα.

Ἔτσι στὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο ἡ γυναίκα ἐμφανίζεται σὰν πρόσωπο μὲ περιορισμένες πνευματικὲς ἰκανότητες: γιὰ τὸ ἄντρας ἀναγνωρίζεται ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογένειας καὶ ὁ μόνος ἰκανὸς νὰ ἀποφασίζει γιὰ ὅλα ὅσα ἀφοροῦν τὴν οἰκογένεια καὶ τὴ συζυγικὴ ζωὴ (1387). Ἀκόμη καὶ στὴ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ (ποὺ τὸ ἀστικὸ μας καθεστὼς σκόπιμα ἐμφανίζει σὰν τὸ βασίλειο τῆς γυναίκας) ἡ γυναίκα δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφασίζει γιὰ τίποτε υπεύθυνα, ἀλλὰ τὶς ἀποφάσεις παίρνει γιὰ λογαριασμὸ τῆς ὁ ἄντρας (1389). Ἡ γυναίκα μὲ τὸ γάμο παίρνει τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἄντρα τῆς (1388) καὶ ἀποκτᾶει μόνιμη κατοικία τὴν κατοικία τοῦ ἄντρα τῆς (55). Εἶναι δηλαδὴ υπεξουσία ὅπως ὄριζε τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο.

Συνέπεια τῆς θέσης αὐτῆς τῆς νομοθεσίας μας εἶναι ὅτι ἡ ἄντρας ἔχει ὑποχρέωση νὰ διατρέφει τὴν γυναίκα του (1397) χωρὶς νὰ ἐξετάζεται ἂν ἡ ἴδια ἔχει πόρους ἀπὸ ἐργασία ἢ περιουσία.

Ἐπίσης ὁ ἄντρας φέρνει τὰ βάρη τοῦ γάμου (1398) καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν ἐπαρκεῖ ἡ γυναίκα ὀφείλει νὰ συνεισφέρει μὲ τὰ εἰσοδήματά της γιὰ τὴν ἀντιμέτωπη αὐτῶν τῶν ὑποχρεώσεων (1398). Ὅμως ἡ ὑποχρέωση τῆς γυναίκας δὲν σταματᾶει στὸ σημεῖο αὐτό. Ἐπειδὴ ὁ ἄντρας κατὰ τὴ νομοθεσία μας φέρνει τὰ βάρη τοῦ γάμου, ἡ γυναίκα κατὰ τὴ σύσταση τοῦ γάμου ἔχει ὑποχρέωση νὰ δώσει στὸν ἄντρα προίκα κινητὰ ἢ ἀκίνητα (1406). Ὁ ἄντρας ἐνεργώντας γιὰ λογαριασμὸ τῆς γυναίκας του μπορεῖ νὰ κάνει ἀγωγή γιὰ τὴ σύσταση τῆς προίκας ἐναντίω

ἰκανὰ νὰ δημιουργήσουν κατὰ τὸ νομοθέτη τὴ δυνατότητα συνεργασίας ἄντρα καὶ γυναίκας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν πρόοδο τῆς οἰκογένειας.

Ἡ ἀνισότητά ὅμως δὲν σταματᾶει ἐδῶ. Ἡ Ἑλληνίδα ποὺ παντρεύεται ἀλλοδαπὸ χάνει τὴν ἰθαγένειά της, ἂν δὲ δηλώσει σὲ ὄρισμένο χρόνο ὅτι θέλει νὰ τὴ διατηρήσει (ἄρθρο 29 σὲ συνδ. μὲ ἄρθρο 16 Νόμου περὶ ἰθαγένειας).

Προτάσεις. Ἡ γυναίκα ἂν θέλει νὰ πάρει καὶ τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἄντρα τῆς νὰ κάνει ὅταν τὸ ἀποφασίσει σχετικὴ δήλωση στὸ ληξιαρχο.

Νὰ καταργηθεῖ ἡ διάταξη τοῦ ἄρθρου 1387 ποὺ καθιερώνει τὴ νομικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἄντρα καὶ ὅτι ἀφορὰ τὴ συζυγικὴ ζωὴ καὶ τὴν οἰκογένεια νὰ ὀρίζεται μὲ ἀπόφαση ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Μὲ κοινὴ συμφωνία τους νὰ ρυθμίζεται καὶ τὸ θέμα τῆς κατοικίας τῆς γυναίκας.

Νὰ καταργηθεῖ ὁ θεσμὸς τῆς προίκας καὶ ἀντὶ γι' αὐτὸν νὰ καθιερωθεῖ συγκυριότης κάθε περιουσιακοῦ στοιχείου ποὺ ἀποκτοῦν ὁ ἄντρας ἢ ἡ γυναίκα κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ γάμου καὶ ἀμοιβαία ὑποχρέωση γιὰ συνεισφορὰ καθενὸς γιὰ τὶς δαπάνες τῆς οἰκογένειας ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητές του. Σὲ περίπτωση θανάτου ἢ μερίδα τῶν κοινῶν περιουσιακῶν στοιχείων ποὺ ἀνήκε στὸν ἀποβιώσαντα νὰ μεταβιβάζεται στὰ παιδιά καὶ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος νὰ κληρονομεῖ τὸν ἀποβιώσαντα μόνον ἐπὶ περιουσίας ποὺ εἶχε ὁ ἀποβιώσας ἀπὸ δωρεὰ ἢ προίκα καὶ ὄχι κατὰ τὸ ἕνα τέταρτο ποὺ σήμερα παίρνει ἀλλὰ στὸ μισὸ τῆς κληρονομιαίας περιουσίας.

Σὲ περίπτωση διαζυγίου ποὺ δὲν ὑπάρχουν παιδιά, κάθε σύζυγος νὰ παίρνει τὸ μισὸ τῶν κοινῶν περιουσιακῶν — συζυγικῶν στοιχείων. Ἄν ὅμως ὑπάρχουν παιδιά καὶ ἡ περιουσία εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν συντήρηση μόρφωση καὶ ἀνάπτυξή τους ὁ ἀποχωρῶν σύζυγος στὸν ὁποῖο δὲν ἀνατέθηκε ἡ ἐπιμέλεια τῶν παιδιῶν νὰ παίρνει μειωμένο μερίδιο ἢ ἂν αὐτὸ θὰ δυσκολέψει τὴ συντήρηση καὶ μόρφωση τῶν παιδιῶν νὰ μὴ παίρνει μερίδιο ἀπὸ τὴν κοινὴ οἰκογενειακὴ περιουσία καὶ ἂν αὐτὴ δὲν εἶναι ἐπαρκὴς γιὰ τὸν πιὸ πάνω σκοπὸ, τότε καὶ ἡ ἐκ δω-

χάνει την ιθαγένεια της ή Έλληνίδα που παντρεύεται άλλοδαπό, εκτός αν δηλώσει ότι δεν θέλει να την διατηρήσει.

Νά καθιερωθεί ο αντικειμενικός κλονισμός σαν λόγος διαζυγίου χωρίς άλλη προϋπόθεση για να πάψουν οι υποκρισίες και οι παντός είδους εκβιασμοί. Νά επιτρέπεται τότε με κοινή ύπαιτιότητα διαζύγιο με δήλωση των συζύγων μπροστά στον αρμόδιο Δικαστή, χωρίς εξέταση μαρτύρων, για να πάψει η εικονική διαδικασία του διαζυγίου κοινής ύπαιτιότητας που σήμερα ακολουθιέται και έχει κάνει θεσμό τη ψευδολογία των ενδιαφερομένων και των μαρτύρων τους για να τηρηθεί ο τύπος που όριζει ο νόμος για τη λύση του γάμου.

Το ίδιο αναχρονιστικές και μειωτικές για τη γυναίκα — μητέρα είναι οι διατάξεις που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και παιδιών, τη πατρική εξουσία, την επιτροπεία και κηδεμονία ανηλίκων, στα εξώγαμα.

Ο πατέρας έχει την πατρική εξουσία στα ανήλικα παιδιά, και μόνον αν δεν μπορεί να την ασκήσει τον αναπληρώνει η μητέρα (1500) και η εξουσία αυτή περιλαμβάνει την επιμέλεια του παιδιού, την εκπαίδευσή του, την εκπροσώπηση και διαχείριση της περιουσίας του, των όρισμό της κατοικίας του. Η μητέρα έχει δικαίωμα μόνο να προσφύγει στο δικαστήριο σε περίπτωση που ο πατέρας κάνει κακή χρήση των πιο πάνω δικαιωμάτων του σε βάρος του ανήλικου.

Στη μητέρα η άσκηση της πατρικής εξουσίας δίνεται μόνον αν αδυνατεί να την ασκήσει ο πατέρας ή του αφαιρέθηκε λόγω πτώχευσης ή για άλλο λόγο, μετά από δικαστική απόφαση και με τη σύμφωνη γνώμη του συγγενικού συμβουλίου.

Όλες οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα σχετικές με την πατρική εξουσία πρέπει να αλλάξουν και να μπει στη νομοθεσία μας ο θεσμός της γονικής εξουσίας. Με βάση το θεσμό αυτό ότι αφορά το παιδί να ρυθμίζεται με κοινή απόφαση των γονέων του ή του επιζώντος γονέως και μόνο στη περίπτωση διαφωνίας να αποφασίζει το δικαστήριο αλλά πάντοτε με βάση το συμφέρον του ανήλικου, το οποίο συμφέρον θα εξακριβώνει το δικαστήριο και με συζήτηση με το ανήλικο που έχει ηλικία μεγαλύτερη από 10 χρόνια.

Γονική εξουσία να έχει η μητέρα του εξώγαμου παιδιού χωρίς απόφαση του Δικαστηρίου και να καταργηθούν όλες οι διακρίσεις της νομοθεσίας εις βάρος του εξώγαμου παιδιού. Το εξώγαμο που δεν αναγνωρίστηκε με τη θέληση του πατέρα, ή με δικαστική απόφαση ή με νομιμοποίηση να μπορεί να πάρει πατρώνυμο και επώνυμο διαφορετικό από το οικογενειακό όνομα της μητέρας του με σχετική δήλωση της μητέρας του στον αρμόδιο ληξιαρχο χωρίς τη δαπανηρή και μακροχρόνια διαδικασία που σήμερα χρειάζεται.

Το Δικαστήριο να όριζει επιτροπο για το ανήλικο μόνο αν δεν ζει κανείς από τους γονείς του ή αν οι γονείς χάσουν για ειδικούς λόγους τη γονική εξουσία. Σε περίπτωση διαζυγίου το ποιος από τους γονείς θα έχει την επιμέλεια των παιδιών να όριζεται με κοινή απόφαση των συζύγων και αν αυτή δεν γίνει δυνατή, τότε να αποφασίζει το δικαστήριο εξετάζοντας αποκλειστικά το συμφέρον του παιδιού.

Θά πρέπει να καταργηθούν όλες οι άλλες διατάξεις του Αστικού Κώδικα που θα είναι αντίθετες με τη καθιέρωση της γονικής εξουσίας και για το μετά από γάμο γεννηθέν και για το εξώγαμο παιδί.

Η υποχρέωση διατροφής των παιδιών και εφ' όσον υπάρχει γάμος και μετά τη λύση του πρέπει να βαρύνει και τους δύο γονείς ανάλογα με τα εισοδήματά τους και τις δυνατότητές τους.

Να αναγνωρισθεί απόλυτη ελευθερία στους συζύγους να καθορίζουν τον αριθμό των παιδιών τους και να πάψει η άμβλωση να αποτελεί άδικημα, ειδικότερα στην περίπτωση που δεν υπάρχει γάμος.

Ανάλογη με το πνεύμα της νομοθεσίας μας, καθως πιο πάνω το αναφέραμε, να αντιμετωπίσει τη γυναίκα σαν άτομο που έχει ανάγκη προστασίας είναι και η διάταξη του άρθρου 921 του Αστικού Κώδικα σύμφωνα με την οποία, αν με αξιόποινη πράξη και μετά από απειλές ή απατηλές υποσχέσεις ή κατάχρηση σχέσης εξάρτησης, προσεβλήθη ή τιμή γυναίκας «διὰ σαρκικής με αυτήν συναφείας, ή προς αυτήν οφειλομένη αποζημίωσις συνίσταται στην καταβολήν προς αυτήν αναλόγου χρηματικού ποσού προς αποκατάστασιν της». Η φράση «προς αποκατάστασιν της» πρέπει να παραλειφθεί και να όριζεται η αποζημίωση με κριτήριο την προσβολή της προσωπικότητας σε συνδυασμό με την απάτη και την απειλή.

Με βάση τις πιο πάνω σκέψεις πρέπει να παραλειφθεί ανάλογη φράση και από το άρθρο 931 του Α.Κ. με την οποία όριζεται ότι σε περίπτωση αναπηρίας ή παραμόρφωσης μετά από άδικη πράξη τρίτου, για την επίδικηση της αποζημίωσης λαμβάνεται υπ' όψιν εάν η δημιουργηθείσα κατάσταση επιδρά στο μέλλον του παθόντος «ι δία δε την αποκατάστασιν γυναικός». Η φράση αυτή, δήθεν ευνοϊκή για τη γυναίκα, είναι εξαιρετικά μειωτική και αποβλέπει να πείσει ότι όλη η προσπάθεια της γυναίκας πρέπει να στρέφεται στο να αποκατασταθεί — να βρει έναν άντρα — μιὰ και είναι άνικανη με άλλο τρόπο να αντιμετωπίσει τη ζωή.

Οι περιπτώσεις που αναφέραμε αποτελούν τις πιο σημαντικές περιπτώσεις ανισότητας της γυναίκας έναντι στον άντρα, που η νομοθεσία μας καθιερώνει στον Αστικό Κώδικα, δεν περιορίζονται όμως μόνο στο χώρο του Α.Κ. αλλά επεκτείνονται και στους άλλους κλάδους του δικαίου, που όλοι τους άλλωστε είναι συνδεδεμένοι και αποτελούν ένα σύνολο κατάλληλο να εξυπηρετήσει το κοινωνικό σύστημα που υπηρετεί. Τέτοιες διατάξεις εμφανίζονται στον Ποινικό Κώδικα, στην Ποινική Δικονομία και κύρια στο Εργατικό Δίκαιο, και μετά από όλα αυτά που αναφέραμε γενιέται το ερώτημα γιατί η νομοθεσία μας καθώς και η νομοθεσία των περισσότερων Ευρωπαϊκών Κρατών, των Κρατών της Αμερικής και γενικά των κρατών που στηρίζουν το κοινωνικό οικοδόμημα στην εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, καθιερώνουν την ανισότητα μεταξύ του άντρα και της γυναίκας; Υπάρχει πράγματι διαφορά μεταξύ άντρα και γυναίκας και πού; Και τί μπορεί να γίνει για να πάψει να υπάρχει;

Η ισότητα μεταξύ άντρα και γυναίκας δεν σημαίνει απόλυτη ομοιότητα σε όλα τα σημεία γιατί υπάρχουν φυσιολογικές διαφορές ανάμεσα στα δύο

φύλα που όφειλονται σε βιολογικές αιτίες. Στόν κοινωνικό όμως και τόν πνευματικό τομέα δέν υπάρχει καμμιά διαφορά που νά μπορεί νά δικαιολογήσει αυτή τήν άνιση μεταχείριση τής γυναίκας από τή νομοθεσία.

Μήπως φταίει ό άντρας για τήν ύπαρξη και τή διατήρηση αυτής τής άνισότητας; "Όχι βέβαια, γιατί και ό ίδιος, ύφίσταται τήν έκμετάλλευση και τίς συνέπειες αυτής τής άνιση μεταχείρισης. "Έγινε όμως προσπάθεια οί κινήσεις τών άρχών του αιώνα μας που είχαν σκοπό τήν άναγνώριση τής ισότητας άντρών και γυναικών νά στραφούν ενάντια στους άντρες με τό σκοπό νά μήν άντιληφθούν οί γυναίκες τήν πραγματική αίτια αυτής τής κατάστασης. Νά

μήν άντιληφθούν ότι ή χειραφέτηση τής γυναίκας περνάει μέσα από τήν κατάργηση τής έκμετάλλευσης άνθρώπου από άνθρωπο και όλων τών παραλογισμών που προκύπτουν από τά παραπάνω. Νά μήν άντιληφθούν ότι ό άγώνας για τήν άπελευθέρωσή τους εντάσσεται μέσα στο γενικό άγώνα όλων τών κοινωνικών στρωμάτων που ύφίστανται τήν έκμετάλλευση, όλων τών εργαζομένων, και όφείλεται στο κοινωνικό σύστημα που έκτρέφει και διατηνίζει τήν κατάσταση αυτή.

Άπόσπασμα όμιλίας τής Εύαγ. Άδαμοπούλου στο Σύνδεσμο Έλληνίδων Έπιστημόνων

2/12/1976

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Η Συντονιστική Έπιτροπή Γυναικών Έκπροσώπων Σωματείων για τό Οίκογενειακό Δίκαιο και τή Στράτευση, θεωρεί άνάγκη και ύποχρέωσή της νά άπευθυνθεί προς όλες τίς γυναίκες, όλο τόν Έλληνικό λαό, τίς Συνδικαλιστικές Έπιστημονικές και Έκπολιτιστικές όργανώσεις και νά τους έκθέσει τίς άπόψεις της πάνω στο τόσο σοβαρό θέμα τής στράτευσης τών γυναικών, άπόψεις στίς όποιες κατέληξε μετά από μελέτη του όλου προβλήματος.

Ποιά είναι ή κατάσταση τής Έλληνίδας σήμερα;

Η Έλληνίδα άντιμετωπίζει πολλές διακρίσεις, που άπορρέουν από τήν οικονομική και κοινωνική κατάσταση τής χώρας μας. Διακρίσεις που είναι άσυμβίβαστες με τήν ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Και άντιμετωπίζει προκαταλήψεις, που τήν έμποδίζουν νά συμμετέχει ισότιμα με τους άνδρες στην πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου.

Γιά παράδειγμα: Ένώ ή γυναίκα εργάζεται τό ίδιο με τους άνδρες συναδέλφους της, άμοιβεται τίς περισσότερες περιπτώσεις λιγότερο. Η ίση άμοιβή για ίσης άξίας εργασία δέν έχει εφαρμοσθεί άκόμα. Πρόκειται νά εφαρμοσθεί, μās λένε, ως τό 1978. Δέν άρκει όμως νά ψηφισθεί άπλως ένας νόμος. Πρέπει τό δικαίωμα αυτό τής γυναίκας νά κατοχυρωθεί, ώστε νά μήν μπορούν μερικοί εργοδότες νά τήν άπολύουν για νά άποφύγουν νά τής δώσουν μεγαλύτερο μεροκάματο.

Έχει τά ίδια προσόντα με τους συναδέλφους της, όμως οί δυνατότητές της για επαγγελματική και επιστημονική εξέλιξη είναι πολύ περιορισμένες. Σπάνια θά δοϋμε γυναίκα διευθυντή ή γυναίκα προϊστάμενη στο εργοστάσιο.

Η γυναίκα, με τήν όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή της στην παραγωγή, έπωμίσθηκε νέα βάρη, άν και έξακολουθεί νά έχει τή μεγαλύτερη ευθύνη στην οικογένεια, τόσο στην άνατροφή τών παιδιών, όσο και στη συντήρηση του σπιτιού. Έχει δηλαδή δυό δουλειές, μιá έξω από τό σπίτι και μιá μέσα στο σπίτι.

Παράλληλα, ή μητρότητα δέν κατοχυρώνεται από τό κράτος σαν κοινωνικό λειτουργήμα. Καμμιά κρατική μέριμνα δέν ύπάρχει που νά τή βοηθάει στην έκπλήρωση του μεγάλου κοινωνικού ρόλου τής γυναίκας, τής μητρότητας.

— Δέν ύπάρχουν οί άπαραίτητοι παιδικοί και βρεφικοί σταθμοί.

— Δέν παρέχονται στίς μέλλουσες μητέρες έπαρκείς άδειες.

Αντίθετα:

Πολλές φορές άπολύονται από τους εργοδότες τους λόγω έγκυμοσύνης.

Ευθύνες που θάπρεπε νά άντιμετωπίζονται από οϋσιαστική κρατική και κοινωνική πρόνοια, έχουν καταλήξει νά είναι άποκλειστικά άρμοδιότητα τής γυναίκας.

Έτσι, στον ήδη ύπερφορτωμένο κοινωνικό ρόλο τής Έλληνίδας κάτω από τίς σημερινές συνθήκες άνισότητας στη χώρα μας, πάει νά προστεθεί άκόμα μιá ύποχρέωση στην Έλληνίδα, ή στράτευσή της.

Και ενώ ή ίσοτιμία δέν έχει άκόμα πραγματοποιηθεί τόσο από νομικής πλευράς όσο και από οϋσιαστικής, — τό άρθρο 4 του Συντάγματος του 1975, όπου για πρώτη φορά θεσμοθετείται ότι «Έλληνες και Έλληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα ένώπιον του νόμου», προβλέπει διάστημα 7 χρόνων για νά αλλάξουν οί σχετικοί νόμοι — ή στράτευση προβάλλεται σαν ένα μέσο για τήν κατάκτησή της. Στην πραγματικότητα όμως, κάτω από τίς δοσμένες συνθήκες, έντεινει τή δύσκολη και άνιση θέση τής γυναίκας στην κοινωνία.

Επομένως, κάτω από τίς ύπάρχουσες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές συνθήκες που ένδεικτικά αναφέραμε πιο πάνω, λέμε ΟΧΙ στη στράτευση τών γυναικών, δηλαδή λέμε ΟΧΙ σε μιá άκόμα άνιση μεταχείρισή της από τήν κοινωνία.

Βέβαια, ή Έλληνίδα στίς κρίσιμες ώρες τής ιστορίας μας πολέμησε και άγωνίστηκε με τόλμη και γενναιότητα χωρίς κανένα νόμο. Έδωσε τό συγκλονιστικό της παρόν δίπλα στον άντρα και μάλιστα όχι σε βοηθητικές ύπηρεσίες, όπως προτείνεται, αλλά με τό όπλο στο χέρι στην πρώτη γραμμή. Δέν χωράει άμφιβολία ότι τό ίδιο θά κάνει και πάλι όταν

καί ἄν χρειασθεῖ. Δὲν εἶναι ὁ νόμος γιὰ τὴ στράτευση ποὺ θὰ ἀφυπνίσει τὴν ἤδη ἀποδεδειγμένη τῆς ἐθνικῆ συνείδηση καὶ τὴν ἀφοσίωσή τῆς στὴν ὑπεράσπιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος μας.

Εἶναι ἀπαράδεκτο ὅμως νὰ συνδέεται τὸ ὅλο θέμα τῆς στράτευσης τῶν γυναικῶν μὲ τὴ μείωση τῆς ἀνδρικῆς θητείας. Ἡ μείωση τῆς στρατιωτικῆς θητείας καθὼς καὶ ἡ μείωση τῶν ὑπέρογκων στρατιωτικῶν δαπανῶν εἶναι στενά συνδεδεμένα σὲ μιὰ αὐτόνομη πολιτικὴ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὴ μόνη σωστὴ πολιτικὴ γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἀπειλὲς καὶ οἱ κίνδυνοι κατὰ τῆς χώρας μας.

Ἡ ἡλικία 20 - 32 χρόνων στὴ συζητούμενη στράτευση τῶν γυναικῶν εἶναι ἡ ἡλικία ποὺ ἡ γυναίκα συμμετέχει στὴν παραγωγή, μορφώνεται, ὀλοκληρώνεται σὰν κοινωνικὸς παράγοντας καὶ δημιουργεῖ οἰκονομικὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα (μετάθεση χρόνου δημιουργίας οἰκογένειας ἢ εὐκαιριακοὶ γάμοι κ.ἄ.), θὰ ὀξυνθεῖ ἀκόμα περισσότερο τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα τῆς χώρας μας.

Ἡ θέσπιση προνομίων - κινήτρων, μὲ κριτήρια ἀσαφῆ, γιὰ ἐπιβράβευση ἐκείνων τῶν γυναικῶν ποὺ θὰ δεῖξουν «ἐξαίρετο διαγωγὴ» στὸ στρατὸ εἶναι ἀπαράδεκτη. Θὰ δημιουργήσει τάξεις προνομιούχων. Θὰ διαφθείρει συνειδήσεις. Θὰ ὀδηγήσει σὲ διακρίσεις, σὲ παραμερισμοὺς καὶ σὲ προωθήσεις ἄλλων, σὲ ἀνταγωνισμοὺς ἀνάμεσα στὶς ἴδιες τὶς ἐργαζόμενες.

Γιατὶ μὲ ποιὰ λογικὴ, ἡ γυναίκα ποὺ θὰ ἔχει ὑπηρετήσει πρέπει νὰ προάγεται, νὰ παίρνει αὐξήσεις ἢ νὰ τοποθετεῖται σὲ καλύτερες θέσεις ἀπὸ τὴ συνάδελφό τῆς ἢ τὸν συνάδελφό τῆς ποὺ ἔχει τὰ ἴδια προσόντα στὴ δουλειά;

Μιὰ τέτοια θέσπιση προνομίων θὰ διχάσει τὶς ἴδιες τὶς γυναῖκες, ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους, καὶ θὰ ἀποβεῖ σὲ βῆρος τῆς ἐνότητος τῶν ἐργαζομένων στὴ διεκδίκηση τῶν ἰσότητων δικαιωμάτων τους, ποὺ

εἶναι κοινὰ γιὰ ὅλους. Μὲ λίγα λόγια, μιὰ τέτοια ἐπιβολὴ προνομίων θὰ ἀποβεῖ σὲ βῆρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρουμε παρὰ πολλὰ πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Θεωροῦμε ὅμως πὼς αὐτὰ ποὺ ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε εἶναι ἄρκετὰ γιὰ νὰ γίνουν ἀντιληπτοὶ οἱ κίνδυνοι ποὺ περικλείνει ἡ στράτευση τῶν γυναικῶν.

Ἀποτελεῖ κοινὴ εὐθύνη, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ κινητοποίηση γιὰ νὰ μὴ γίνει πραγματικότητα ἡ στράτευση τῶν γυναικῶν.

Καλοῦμε ὅλες τὶς γυναῖκες, ὅλο τὸν ἐλληνικὸ λαό, ὅλα τὰ συνδικαλιστικὰ, ἐπιστημονικὰ, ἐκπολιτιστικὰ σωματεῖα καὶ ὀργανώσεις, νὰ συντονίσουμε τὶς προσπάθειές μας, ὥστε νὰ ἀποτραπῆ κάθε ἐνέργεια πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ.

Δεκέμβρης 1976

Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Γυναικῶν
Ἐκπροσώπων Σωματεῖων γιὰ τὸ
Οἰκογενειακὸ Δίκαιο καὶ
τὴ Στράτευση

Δημοκρατικὴ Ἐνωση Νέων Γυναικῶν
Ἐνωση Ἑλληνίδων Νομικῶν
Ἐπιτροπὴ Γυναικείων Προβλημάτων
Κίνηση «Ἡ Γυναίκα στὴν Ἀντίσταση»
Κίνηση Δημοκρατικῶν Γυναικῶν
Ὁμοσπονδία Γυναικῶν Ἑλλάδος
Πανελλήνιος Ἐνωση Ἑλληνίδος Οἰκοκυρᾶς
Πανελλήνια Ἐνωση Νοικοκυρῶν
Προοδευτικὴ Ἐνωση Μητέρων Ἑλλάδος
Σύλλογος Γραμματέων Ἑλλάδος
Σύλλογος Δακτυλογράφων Ἀθηνῶν
Σύλλογος Ἐπιστημόνων Μαιῶν Ἀθηνῶν
Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων
Σύνδεσμος Κοινωνικῶν Λειτουργῶν
Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐργαζομένων Γυναικῶν

Βιβλία

ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ Η «ΙΤΑΛΙΚΗ ΜΟΥΣΑ» ΜΕ ΤΗΝ «ΚΑΘΑΡΗ ΠΟΙΗΣΗ»

ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ (Helle Lambridis), Empedocles. A Philosophical Investigation. Preface by Marshall McLuhan, The University Alabama Press, Studies in the Humanities 15, Alabama 1976. σ. XVI-154.

Κεφάλια χωρὶς λαιμοὺς καὶ μπράτσα χωρὶς ὤμους «βλάστησαν» σὲ μιὰ φάση τοῦ «κοσμικοῦ κύκλου» τοῦ Ἐμπεδοκλή· στὴν ἀρχὴ τῆς περιοδικῆς ἐπικράτησης τοῦ «Νείκους», κατὰ τὴν ἐπικρατέστερη ἐρμηνεία. Ἔργο ἀγάπης καὶ φιλίας (τῆς «σχεδόνης Φιλότητος»), ποὺ ξαναγεννάει, ὅσων ἀγάπησαν τὴν Ἑλλη Λαμπρίδη καὶ τὴ δουλειά τῆς, τὸ «ἀκέφαλο» βιβλίον τῆς γιὰ τὸν Ἐμπεδοκλή — τὸ «μεγαλύτερο φιλόσοφο-ποιητὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου», ὅπως τὸν χαρακτηρίζει — ποὺ εἶδε τὸ φῶς τῆς

δημοσιότητος ἕξη χρόνια μετὰ τὸ θάνατό τῆς, χάρις στὶς σύντονες φροντίδες τῆς Ζακελὶν Τύριττ κυρίως καὶ τῶν ἀφοσιωμένων παλαιῶν μαθητριῶν τῆς.

Χωρὶς δικό τῆς Πρόλογο καὶ Εἰσαγωγή — μὲ ἓνα ἀντάξιο ὅμως προλογικὸ δοκίμιο τοῦ Μάρσαλ Μάκ Λούαν, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν καθαρὴ ποίηση τοῦ Ἐμπεδοκλή ποὺ τοῦ ἀποκάλυψε ἡ συναρπαστικὴ μετάφρασή τῆς — χωρὶς μιὰ νύξη πὼς τὸ βιβλίον ἔρχεται μῆνυμα ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη (ὄχι ἀποχαιρετισμοῦ, γιὰτὶ πολλὰ ἔχει ἀκόμα νὰ μᾶς πεῖ μέσ' ἀπὸ

τά κατάλοιπα της) ο «Εμπεδοκλής» της Έλλης Λαμπρίδη, αποκτυπωγραφημένος και στα πιο άπροσπέλαστα μυστικά του, εισβάλλει δυναμικά και περιόπτα στον πλατύ χώρο της διεθνούς βιβλιογραφίας γύρω από τον αινιγματικό του φαινοτισμό. Καλύτερα έτσι. Κάποια μνεία πώς πρόκειται για έργο μεταθανάτιο θάταν αντίθετη και με το πνεύμα της Λαμπρίδη και του Έμπεδοκλή, που άρνείται τις συμβατικές και έμπειρικές κατηγορίες του «άλοιτη» θανάτου και της ζωής: «φύσις ούδενός έστιν άπάντων θνητών, ούδέ τις ούλομένου θανάτιο τελευτή, αλλά μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγένων» (άπ. 8). Πνεύμα άδιάλλακτα κριτικό, διαλεκτικό και άγωνιστικό καθώς ήταν ή Λαμπρίδη, με έπιγνωση ίσως της τόλμης, άκόμα και της άνορθοδοξίας, σε πολλά σημεία της προσωπικής έρμηνείας της, δέν θάσταργε νά κατασιγάσει τον κριτικό διάλογο με τους συντέχνους που θά ξεσηκώσει όπωσδήποτε, με την ύπόμνηση πώς ο δημιουργός του είπε την τελευταία του λέξη. Τό έργο εξάλλου, τό όποιοδήποτε πνευματικό, καλλιτεχνικό, ή ήθικό έργο, έχει ζωή άνεξάρτητη από του δημιουργού του, τό δικό του ατύρκη και συντελεσμένο «βίον».

Κατά μιá περίεργη όμως συντυχία της μοίρας, που κατά την του «χρόνου τάξι» εξαγοράζει άμοιβαία τό θάνατο με τη ζωή, για νά θυμηθούμε τον Άναξίμανδρο, ύπάρχει ένας πρόλογος γραμμένος από την Έλλη Λαμπρίδη για τον Έμπεδοκλή. Πρόκειται για έναν δακτυλογραφημένο κείμενο, χαμένο μέσ στα κατάλοιπα της, που προορίζονταν νά προλογίσει τη μετάφραση των άποσπασμάτων του Έμπεδοκλή από τον «άλησμόνητο», όπως τον άποκαλεί, Άγι Θέρο. Δέν ξέρω άν ή μετάφραση αυτή — πολύτιμη για την έλληνική βιβλιογραφία, άφου μόνη ή άνθολόγηση από τό Μιχαηλίδη ύπάρχει στα νεο-έλληνικά — δημοσιεύτηκε ποτέ, και μαζί ή χωριστά ο θαυμάσιος πρόλογος της Λαμπρίδη. Έχουμε πάντως εκεί όλες τις συνηθισμένες σ' αυτές τις περιπτώσεις εξηγήσεις για τά έρεθίσματα και τους σκοπούς που ξεσηκώνουν και δικαιώνουν τό ξάνοιγμα στην περιπέτεια μιás έρευνητικής μελέτης. Άλλά για την έκλογή από την Έλλη Λαμπρίδη του Έμπεδοκλή ως πρωταγωνιστή της μοναδικής της μονογραφίας κανένας πρόλογος δέν είναι ούτε άπαραίτητος ούτε άρκετός, όταν έχει κανείς συγκλονιστεί από την έκρηκτική και πληθωρική προσωπικότητα της Λαμπρίδη και μαγευτεί από την καθολική, στην άναγεννησιακή έννοια του όρου, φιλοσοφική και ποιητική μεγαλοφυία του Έμπεδοκλή.

Και άν δέν είχαμε άνακαλύψει τό σημαντικό για πολλούς λόγους προλογικό της σημείωμα, δέν θά δυσκολευόμαστε νά καταλάβουμε γιατί ξεχώρισε ή Λαμπρίδη τον Έμπεδοκλή άπ' όλες τις μεγάλες μορφές της έλληνικής φιλοσοφικής σκέψης — ένα άπαιρο κάστρο κι ένα άλλο αίνιγμα διόμισυ χιλιάδες χρόνια τώρα — για νά του αφιερώσει τη μεγάλη έρευνητική εργασία της ζωής της. Παρόλο που τά καθαρά φιλοσοφικά της γραφτά ξεπερνάνε τά είκοσι — άνάλυσή τους έχουμε δώσει άλλο — έκτός από τη διδακτορική διατριβή της στα 1919, γραμμένη στα γερμανικά, με τον τίτλο «Οί άρχές της γνώσης στον Άριστοτέλη», και τον πρώτο τόμο της «Εισαγωγής στη Φιλοσοφία» — ο δεύτερος άπαγορευμένος από τη λογοκρισία δέν είδε, δυστυ-

χώς, άκόμα τό φώς και τό δοκιμίο της για τον Μπέρζον, οι περισσότερες μελέτες της είναι κριτικές της νεώτερης ή συνθετικές. Και ή μεγάλη της σύνθεση «Φιλοσοφική φαντασία», και με τις 686 δακτυλογραφημένες σελίδες της, έμεινε άτέλειωτη. Δέν μπορούσε όμως ή Λαμπρίδη νά ξεφύγει από τη γοητεία των Προσωκρατικών, και μάλιστα του ποιητικότερου, μεταφυσικότερου, αινιγματικότερου, δημοκρατικότερου και καθολικότερου άπ' αυτούς, παρά την έλξη της και από τη λογική έπιχειρηματολογία των μονιστών Έλεατών και από τη διαλεκτική μεταφυσική του Ήρακλείτου, όπως διαπιστώνουμε στην «Εισαγωγή στη φιλοσοφία».

Ο κορυφαίος έρευνητής της προσωκρατικής σκέψης Άλ. Μουρελάτος παρατηρεί στην Εισαγωγή του τόμου του για τους Προσωκρατικούς ότι ή έρευνα στο πεδίο της προσωκρατικής φιλοσοφίας άποτελεί «την πιο δελεαστική πρόκληση στη φιλοσοφική φαντασία». Και ή πρόκληση είναι άκόμα μεγαλύτερη όταν πρόκειται για τον Έμπεδοκλή, που σ' ένα όργιο παράτολμου μεταφυσικού στοχασμού, έπιστημονικών ένοράσεων, ήθικο-ορησκευτικού μυστικισμού και καθαρής ποίησης — ψήγματά της όπως «ξανθός Άκράγας», «ριπαι ήλίου» και τό μοναδικό «νηστεύσαι κακότητος» θά μπορούσαν νά έχουν γραφτεί από τό Βαλερύ, τον Έλιοτ ή τό Σεφέρη — προσπάθησε πριν από τον Πλάτωνα νά συμφιλώσει άκίνησία του έλεατικού είναι με τη ροϊκότητα του ήρακλειτικού γίνεσθαι σ' ένα δυναμικό πλουραλισμό όπου τό δράμα του κόσμου και της ψυχής συντελείται με την περιοδική μίξη και τό χωρισμό των τεσσάρων στοιχείων-ριζωμάτων (πολυσήμαντα προσδιορισμένον με μεταπλασμένα παραδοσιακά ποιητικά σύμβολα) κάτω από την όρμη και την ύποχώρηση των δύο αντίδυνάμεων, της άγάπης (Φιλότητος) και του μίσους (Νείκος), και σύμφωνα με τον άγιο και άδυσώπητο νόμο της «αΐσης» — Άνάγκης.

Ο φιλόσοφος που μέθυσε στοχαστές σαν τό Νίτσε, που μαζί με τον Ήρακλείτο τον έλεγε «τιτάν» του φιλοσοφικού στοχασμού, ο ποιητής που με τό θάνατό του — ιστορικό ή μυθικό — ενέπνευσε στο Χαϊλντερλιν και τον Μάθιου Άρνολντ τά άρισουργήματά τους, που με τη θεώρησή του του κόσμου μας ως κόσμου στο έλεος του μίσους — όσο κι άν τουτό είναι προβληματικό — σταμάτησε ένα Ρομαίν Ρολάν, που για τό «αίνιγμα» του μίλησε ο Σουγιέ, και ο Βάχμουθ άποκάλεσε «φαιουστικό άνθρωπο πριν από τό Χριστό», δέν ήταν δυνατό ν' αφήσει την Έλλη Λαμπρίδη άδιάφορη. Ο ποιητής-φιλόσοφος, που ή βιβλιογραφία του στην έκταση και τη σπουδαιότητα μόνο με του Ήρακλείτου μπορεί νά συγκριθεί — με σταθμούς τό βιβλίο του Μπινιόνε στα 1916, τό τετράτομο του Μπολάκ (1965 - 1969) και την εξαντλητική μελέτη για τον κοσμικό κύκλο του Ο' Μπράιεν, έργα που όπως είναι φυσικό δέν μπορούσε νά έχει ύπ' όψη της ή Λαμπρίδη έκτός από τό πρώτο, άφου και πριν πεθάνει (τό 1970) είχε σχεδόν τυφλωθεί, έτσι που βιβλιογραφικά πρέπει νά δούμε τό έργο της μιá δεκαετία περίπου πίσω — δέν μπορούσε παρά νά μαγνητίσει τη συγγραφική του, επίσης καθολική, προσωπικότητα της Έλλης Λαμπρίδη, από τις πιο έπιτυχημένες συζεύξεις μετα-

φυσικού και κριτικού πνεύματος της νεότερης ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης.

Γιὰ ὅλα τοῦτα, γιὰ ὅσα ἐπισημαίνει ἡ ἴδια στὸ δακτυλογραφημένο πρόλογό της καὶ εὐκαιριακὰ στὸ βιβλίο της, καὶ ἀκόμα γιὰ «τὴ δράση του γιὰ δημοκρατικὴ ἰσότητα» καὶ τὴ «βοήθεια στοὺς ἀνθρώπους μ' ὅλη τὴ μπόρσά του» ἀγάπησε ἡ Λαμπρίδη τὸν Ἐμπεδοκλή καὶ κουβέντιασε «μόνη» γιὰ χρόνια μαζί του, φτάνοντας καὶ στὴν ἀκραία κάπως περίπτωσι ἀποκλειστικότητας νὰ ἀγνοεῖ πολὺ ἀπὸ τὸ διάλογο τῶν ἄλλων ἐρευνητῶν μὲ τὸ φιλόσοφό της, χωρὶς ἔτσι νὰ μπορεῖ νὰ τῆς καταλογιστεῖ ἀντιεπιστημονικὸ πνεῦμα. Πράγματι, ἐκτός ἀπὸ τὶς λιγιστὲς ἀναφορὲς της στὸ Μπινιόνε, τὸ Μπούσουλα καὶ τὸν Κράντς — κι αὐτὸ γιὰ νὰ τοὺς ἀντικρούσει — στάθηκε ἡ Λαμπρίδη «ἐνώπιος ἐνωπίω» μὲ τὸ «συνομηλητὴ» της, πασχίζοντας νὰ ἐξιχνιάσει τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ποίησι του μὲς ἀπὸ τὰ συντρίμια του κι ἔδωσε στὴν ἀγγλόφωνη βιβλιογραφία τὸ «δικό» της «Ἐμπεδοκλή», ποῦ μπορεῖ σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ μὴ μοιάζει μὲ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ποῦ ἡ ἀπουσία μιᾶς λιτῆς, συνοπτικῆς καὶ ἐξαντλητικῆς συνάμα μονογραφίας ποῦ νὰ μὴν ἀποτείνεται μόνο στὸ στενὸ κύκλο τῶν εἰδικῶν ἀλλὰ καὶ νὰ γοητεύει τὸν ἀμύητο εὐαίσθητο ἀναγνώστη — ἦταν ἐκδηλὰ αἰσθητὴ. Γιατὶ στὴν προσπάθεια νὰ ξεδιαλύνει μερικὰ ἀκόμα ἀμφιλεγόμενα σημεῖα τῆς σύλληψης τοῦ Ἐμπεδοκλή, φθάνοντας ἀκόμα σὲ ἀκροβατισμούς καὶ ἀνακατατάξεις στίχων, γάνει ἡ νεώτερη ἐρευνα τὸ «δάσος πίσω ἀπὸ τὰ δένδρα», δύο - τρία δέντρα εὐαίσθητα στὸν ἄνεμο τοῦ καιροῦ ποῦ σκόρπισε τῶν προσωκρατικῶν τὰ ἀποσπάσματα. Ἔτσι προβλήματα ὅπως οἱ φάσεις τοῦ κοσμικοῦ κύκλου, ἡ σχέσι τοῦ «Περὶ Φύσεως» καὶ τῶν «Καθαρμῶν» ἢ ἐμπειρικὴ ἢ λογοκρατικὴ γνωσιοθεωρία του, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ τύχη της στὰ δύο τόσο διαφορετικὰ του ἔργα, ἡ «ἐξελικτικὴ» θεωρία του, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μυστικισμοῦ του καὶ ἄλλα, ἀπορρόφησαν τὴν ἐρμηνευτικὴν προσπάθειά της νεότερης ἐρευνας καὶ τὴν ἀπότρεψαν ἀπὸ τὴ συνθετικὴ θεωρησι, στενεύοντας ἀσφυκτικὰ — ὅσο κι ἂν βάθωναν ἀπροσμέτρητα — τὸν ὀρίζοντά της. Μιὰ ἱκανοποιητικὴ μονογραφία γιὰ τὸν Ἐμπεδοκλή εἶχε νὰ φανεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μπινιόνε, ἐνῶ οἱ μελέτες τοῦ Ζαφειρόπουλου καὶ τοῦ Ζάν Μπρέν δὲν καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῆς σκέψης του καὶ ἡ τετράτομη ἐκδοσι τοῦ Μπολὰκ πέρα ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσιές της εἶναι ἀρκετὰ δύσχρηστὴ καὶ γιὰ τὸν εἰδικὸ ἐρευνητὴ. Ἡ Λαμπρίδη ὅμως κατόρθωσε — ὅσο κι ἂν δὲν συμφωνεῖ κανεὶς πάντα μὲ τὴ μεθόδευσι καὶ τὴν ἐρμηνεία της, καὶ παρὰ τὶς κάποιες τυπογραφικὲς ἀβλεψιές — νὰ δώσει μέσα σὲ 154 σελίδες ὅλο τὸ δάσος τῆς σκέψης τοῦ Ἐμπεδοκλή, χωρὶς νὰ χάσει κανένα ἀπὸ τὰ δέντρα ὅλη τὴν κλίμακα τῶν πολλαπλῶν διαφορόντων καὶ δραστηριοτήτων του. Καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ θαυμάσια ποιητικὴ ἀλλὰ καὶ φιλολογικὰ πιστὴ καὶ φιλοσοφικὰ δόκιμη μετάφρασι ὅλων τῶν ἀποσπασμάτων — ποῦ δὲν φτωχαίνει καθόλου τὴν ξέχειλη ἀπὸ «ἀκουστικὴ φαντασίω» ἱερατικὴ γλώσσα τοῦ Ἐμπεδοκλή, καὶ δὲν ἀδειάζει τὰ σύμβολα καὶ τὶς τολμηρὲς μεταφορὲς της — κατάφερε νὰ μεταδώσει ὅλη τὴν πολυφωνία τῆς σκέψης του καὶ τὸ ρίγος ποῦ ὁ ἴδιος θὰ προκαλοῦσε ὅταν ραψωδοῦσε τοὺς «Καθαρμούς» του.

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρόλογο τοῦ Μὰκ Λούαν, ἐννέα κεφάλαια, πίνακες καὶ μιὰ μικρὴ βιβλιογραφία, μὲ τὶς ἐκδόσεις κυρίως τῶν κειμένων ποῦ χρησιμοποίησε. Θὰ περιοριστοῦμε σὲ μιὰ πολὺ ἱσχνὴ παρουσίαισι τοῦ περιεχομένου του καὶ μερικὲς κριτικὲς παρατηρήσεις.

Στὸ ἐμπνευστικὸ πρόλογικὸ δοκίμιο ἐπισημαίνει ὁ Μὰκ Λούαν τὴν ἐπίδρασι ποῦ ἄσκησε ὁ Ἐμπεδοκλῆς στὸν Ἑλιοτ, ἰδίως στὰ «Ἐσσερα Κουαρτέτα», ἀλλὰ καὶ στὸν Γήις, τὸν Ἑζρα Πάουντ καὶ τὸν Τζόνς, μὲ τὴ μαγεία τοῦ στίχου του. Παρατρεῖ ὅμως ὅτι εἶναι μὲ τὸν Λοῦις Κάρρολ ποῦ εἰσέβαλε τὸ «αὐροχρονικὸ» ὄραμα τοῦ Ἐμπεδοκλή στὴν Ἄγγλια — καὶ ὄχι μὲ τὸν Ἄρνολτ — ποῦ ἔδειξε πῶς «ἡ ἴδια ἡ γλώσσα, ὡς ἡ πλέον διαπλαστικὴ ἀρχὴ τῆς κοσμικῆς πράξης ἐνσαρκώνει καὶ ἐκτελεῖ τὸ χορὸ τοῦ εἶναι». Στὸ πρῶτο κεφάλαιο «Πηγές», ἐλέγχει ἡ Λαμπρίδη τὴν ἀξιολογία τῶν πηγῶν καὶ καταφέρεται ἀκόμα μιὰ φορὰ κατὰ τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τῆς παράδοσής του. Στὸ δεύτερο «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θρόλος» σβήνει μὲ μοναδικὴ εὐαισθησία τὰ στοιχεῖα ποῦ συνθέτουν μιὰ ζῆλι ἀντάξια κι αὐτάξια μιᾶς μεγάλῃ φιλοσοφίας, ξεκαθαρίζοντας τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὸ θρόλο ποῦ ἐνέπνευσε στοὺς κατοπινοὺς ἕνας «βίος» σάν τοῦ Ἐμπεδοκλή καὶ ὑφαίνοντας μιὰν ἀλήθεια πρὸ πάνω ἴσως ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ. Στὸ τρίτο «Οἱ σύγχρονοι» ἐπισημαίνει κυρίως τὶς ἐλατικὲς, ἡρακλειτικὲς καὶ πυθαγορικὲς ἐπιδράσεις ποῦ γονίμωσαν βαθύτερα καὶ πλατύτερα τὶς πρωτότυπες διαιασθήσεις του, τὸ «Τρίγωνο», ὅπως τὸ ἀποκαλεῖ, ποῦ ἀνάνεμα στὶς πλευρὲς του ὕψανε τὸ χνάρι της ἢ σκέψῃ τοῦ Ἐμπεδοκλή» (σ. 38). Στὸ τέταρτο καὶ θεμελιακότερο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Φυσικὴ καὶ Μεταφυσικὴ» πραγματεύεται τὶς βασικὲς ἐννοιές τῆς «μεταφυσικῆς φυσικῆς» τοῦ Ἐμπεδοκλή, τὶς πολύπλοκες σχέσεις τους καὶ τὴ διαδικασίαν τοῦ κοσμικοῦ καὶ ἀνθρώπινου γίνεσθαι. Τὸν κοσμικὸ κύκλο τοῦ Ἐμπεδοκλή ἐρμηνεύει ἐδῶ διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι στὸ πρόλογικὸ της σημείωμα καὶ ὁπωσδήποτε πρὸ ἀνορθόδοξα. Ἐκεῖ ἡ θέσι της εἶναι παραδοσιακὴ, καθὼς ταυτίζει τὴν κατάστασι στὸ Σφαῖρο μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐπικράτησι τῆς Φιλότητος καὶ δέχεται τὴν πλήρη σὲ κάποια φάσι ἐπικράτησι τοῦ Νείκους, μὲ τὰ στοιχεῖα σὲ ὁμόκεντρος κύκλους χωρισμένα. Ἐδῶ προτείνει μιὰ ὑπόθεσι ποῦ ἀπ' ὅσο ξέρω δὲν συναντιέται σὲ κανένα παλαιὸ σχολιαστὴ ἢ καὶ νεώτερο μελετητὴ, παρὰ τὸ ὅτι ἔχουν ἐπιχειρηθεῖ, ἰδιαίτερα κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα πέντε χρόνια, ὅλα τὰ δυνατὰ σχήματα τοῦ κοσμικοῦ κύκλου. Τοποθετεῖ δηλ. τὴν περίοδο τῆς πλήρους ἐπικράτησις τῆς Φιλότητος στὸ «περίγειο» τοῦ ἰδεατοῦ κύκλου — μὲ τὸ «Σφαῖρο» στὸ «ἀπόγειο» του — διστάζοντας νὰ δεχτεῖ μιὰ φάσι πλήρους ἐπικράτησις τοῦ Νείκους, παρὰ τὴ σχεδὸν ὁμόφωνα ἀντίθετη γνώμη τῶν εἰδικῶν. Ἀφίνει ἔτσι κενὸ μεταξὺ τῆς σταδιακῆς ἐπανεπικράτησις τοῦ «Νείκους» καὶ τῆς ἐπιστροφῆς στὸ «Σφαῖρο» μὲ τὴν ἐνδειξὴ «ἄγνωστη διαδικασίαν». Πρόκειται γιὰ μιὰ τολμηρὴ ἐρμηνευτικὴ καινοτομία, ποῦ συμφωνεῖ μὲ μερικὰ ἀποσπάσματα ἀλλὰ συγκρούεται μὲ ἄλλα. Ἄν ἡ θέσι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν τελευταία της — ἂν μπορεῖ νὰ ἔχει κανεὶς τελευταία λέξι σὲ αὐτὰ — δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξακριβωθεῖ γιατί καὶ οἱ χρονολογίες τῆς ὁλοκλήρωσις τῆς μονογραφίας

καί τοῦ προλογικοῦ της σημειώματος — ὅπου ἡ παραδοσιακή θέση— δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξακριβωθοῦν. Πολύς μερικῆς φορές χρόνος μεσολαβεῖ ἀπό τήν κυοφορία καί τόν τόκο ἐνός βιβλίου ὡς τή δημοσίευσή του. Πρωτότυπες εἶναι οἱ ἀπόψεις της γιά αἰγυπτιο-ἀσσυριακές, μινωϊκές καί βουδιστικές ἀπηχήσεις στίς καταστάσεις τοῦ Νείκου, τῆς Φιλότητος καί τοῦ Σφαίρου ἀντίστοιχα, τόσο ξένες ὅμως στή μονοδιάστατη νεώτερη ἐρμηνεία, γιά νά εἶναι πειστικές. Στά τρία ἐπόμενα κεφάλαια «Αἰσθητηριακή ἀντίληψη καί γνώση», «Βιολογία», καί «Κοσμολογία» ἔχει πολύ ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις γιά τίς ἐπιστημονικές διαισθήσεις τοῦ Ἐμπεδοκλή, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες βλέπει νά ἐπιβιώνουν ὡς σήμερα, καί μιᾶ καί γιά τίς «πειραματικές» του ἐρευνες. Πολύ διεισδυτικές εἶναι οἱ σκέψεις της γιά τήν «τύχη καί τήν ἀναγκαιότητα» στόν ὀρθολογιστή καί μυστικό Ἀκραγαντίνο. Ἐξαιρετικά ἐμπνευσμένα εἶναι τά δύο τελευταῖα κεφάλαια τοῦ βιβλίου «Προσυλητισμός» καί «Ποίηση». Στό πάντα ἐπίμαχο θέμα τῆς σχέσης τοῦ «Περὶ φύσεως» καί τῶν «Καθαρῶν» δέχεται μιᾶ ὕστερη μεταστροφή τοῦ φυσικοῦ στά ἠθικο-θρησκευτικά δόγματα τῶν Πυθαγορείων, μιᾶ θέση παλιά καί πάντα ὀρθόδοξη, ὅπως ξέρουμε ἀπό τήν ἱστορία τοῦ προβλήματος, παρά τίς κάπως ἀντίθετες ἢ ἀπλῶς διαφορετικές νεώτερες ἀπόψεις. Στό προλογικό της σημείωμα ὅμως ἔλυνε ἀρκετές ἀντιφάσεις μέ τή διάκριση τριῶν ἐπιπέδων στή σκέψη τοῦ Ἐμπεδοκλή (ἀτομικό, ἱστορικό, κοσμολογικό). Μιά συζήτηση γιά τόν ὀρθισμό ἴσως καί τὸ «σαμανισμό» τοῦ Ἐμπεδοκλή

αἰσθητᾶ λείπει. Τέλος, εἶναι ἐξαιρετικά εὐαίσθητη ἡ πραγμάτευση τῆς ποίησης τοῦ Ἐμπεδοκλή, πού τήν ἀνακαλύπτει πολύ βαθύτερα ἀπό ὅπου οἱ περισσότεροι μελετητές του: στίς μεγαλοφυεῖς φιλοσοφικές συλλήψεις του καί τήν συγκεκριμενοποίηση τοῦ ἀφηρημένου. Δίκαιη εἶναι ἔτσι ἡ κατακραυγή της γιά τήν ἔλλειψη ποιητικῆς εὐαισθησίας τοῦ Ἀριστοτέλη, πού δέν δεχόταν τόν Ἐμπεδοκλή ὡς ποιητή.

Οἱ κάποιες ἐπιφυλάξεις μας γιά τήν ἐρμηνευτική φαντασία τῆς Ἑλλῆς Λαμπρίδη στά μοιραῖα ἀπό τήν κατάσταση τοῦ ἔργου ἐπίμαχα θέματα δέν μειώνουν τὸ θαυμασμό καί τήν περηφάνεια μας γιά τόν «Ἐμπεδοκλή» της. Τά θετικά στοιχεῖα του εἶναι πολλά: Ἡ ἀσυνήθιστη οἰκείωσή της τῆς ἀγγλικῆς ἐπιτρέπει νά ἐξάρουμε τὸ λιτὸ ἀλλά καί συνάμα ὑψηλὸ ὕφος τοῦ λόγου της, πού ἀναδείχνει μέ τήν ἐξαιρετικά ἐπιτυχημένη ἀπόδοση τῶν συμβόλων του — ὅπου δέν χρησιμοποιεῖ κυρίως ἐκφράσεις ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ Λέοναρντ — τήν ἱερατικότητα καί τὸ συμβολισμό τῆς γλώσσας τοῦ Ἐμπεδοκλή οἱ ἐξαντλητικῆς θεωρήσεις τῆς σκέψης του καί ἡ ἐπίγνωση τῆς προβληματικῆς της — παρά τήν ἀγνόηση τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, ἔστω καί χωρὶς τίς καθιερωμένες παραπομπές. Εἶναι κρίμα πού ὁ Ἐμπεδοκλῆς δέν γράφτηκε ἐλληνικά, γιατί θά πλούτιζε τήν πενιχρὴ ἐλληνικὴ βιβλιογραφία, ἀλλά καί εὐτύχημα πού μιᾶ ἐλληνίδα πρόσφερε στή διεθνή βιβλιογραφία ἓνα ἔργο πού τιμᾶ καί τὸ φύλο καί τήν πατρίδα μας.

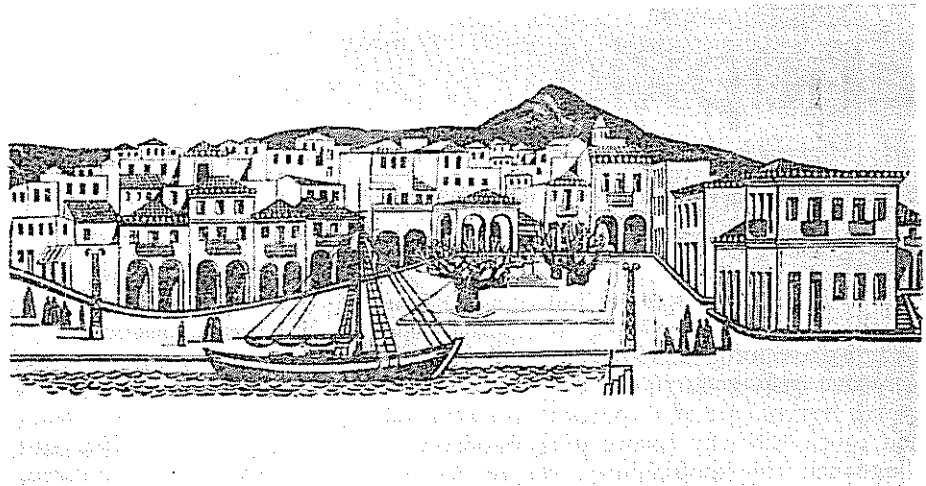
ΜΥΡΤΩ ΔΡΑΓΩΝΑ-ΜΟΝΑΧΟΥ

Δραστηριότητες

- Κύπρος** — 17/3/76. Ἐκδήλωση γιά τήν Κύπρο, στήν αἴθουσα Συντακτῶν. Ὁμιλητής: Βάσος Καραγιώργης μέ θέμα: «Ἡ Κύπρος στήν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ».
- 12/11/76. Ὁμιλία ἀπό τήν Ἡβὴ Μελεάγρου μέ θέμα: «Ἡ Κύπρος μπροστά στό μακροχρόνιο ἀγῶνα». Προβολή τῆς ταινίας: «Κύπρος 1974 μέ τὰ μάτια τῶν παιδιῶν».
- 12/1/77. Ὁμιλία τοῦ Βάσου Καραγιώργη στήν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, μέ θέμα: «Ἡ τύχη τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κύπρου μετά τὸ 1974». Ταυτόχρονα ὁ Σύνδεσμος συμπαραστάθηκε ἠθικά καί ὑλικά στόν ἀγῶνα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

- Παιδεία** — 21/10/76. Ὁμιλία στήν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τήν Ἑλένη Γλύκατζη-Ἀρβελέρ μέ θέμα «Παιδεία καί ἐπιστημονικὴ ἐρευνα».
- 4/11/76. Ὁμιλία στά γραφεῖα τοῦ Συνδέσμου ἀπὸ τήν Τζίνα Πολίτη μέ θέμα: «Γλώσσα καί ἰδεολογία».

- Ἐπιστημονικά θέματα** — 1/4/76. Ὁμιλία στά γραφεῖα τοῦ Συνδέσμου μέ θέμα: «Ὁ ἀνώδυνος τοκετός μέ τήν ψυχοπροφυλακτικὴ μέθοδο». Ἀκολούθησε συζήτηση.
- 16/12/76. Ὁμιλία στήν αἴθουσα τοῦ Ἐθνολογικοῦ Μουσείου ἀπὸ τήν Ἑλένη Κούκκου μέ θέμα: «Ὁ Καποδίστριας».

Πύλος, χαρακτηριστικό του Τάσου

Πύλος προστασία περιβάλλοντος

- 2/2/76. Έκδήλωση στα γραφεία του Συνδέσμου για την Πύλο με θέμα: «Ο ιστορικός χώρος της Πύλου και σύγχρονα προβλήματα προστασίας περιβάλλοντος». Ομιλήτριες: Άννα Αβραμιά, Ηρώ Λάμπρου, Βάννα Χατζημιχάλη.
- 6/5/76. Ομιλία από την επιτροπή Χημικών με θέμα: «Προστασία περιβάλλοντος, πραγματικότητα ή ούτοπια».

Κοινωνικά θέματα

- 3/6/76. Ομιλία στα γραφεία του Συνδέσμου από την Άλ. Κόττου-Γραικιώτη με θέμα: «Οι αγώνες της Έλληνίδας για την κοινωνική της αποκατάσταση».
- 1/7/76. Ομιλία στα γραφεία του Συνδέσμου από την Καίτη Καρακίτσου-Μουλοπούλου με θέμα: «Τά προβλήματα της τρίτης ηλικίας».
- 30/11/76. Δημόσια συζήτηση στο Δήμο Αθηναίων για τη νομική κάλυψη, την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση και την ψυχολογία του παιδιού. Ομιλητές: Νίτσα Χαρβάτη, Λίλα Χριστοφορίδου και Στέφανος Παντελάκης.

Παιδικό βιβλίο

- 16/6/76. Δημόσια συζήτηση στο Δήμο Αθηναίων με θέμα: «Το παιδικό εξωσχολικό βιβλίο». Ομιλητές: Βίτω Αγγελοπούλου, Μ. Βαρελτζίδη, Ζώρζ Σαρή, Άλέξης Δημαράς.

Μνήμη Έλλης Λαμπρίδη

- 18/2/76. Έκδήλωση για την Έλληνίδα φιλόσοφο και εκπαιδευτικό Έλλη Λαμπρίδη. Ομιλήτριες: Εύη Τουλούπα, Ηρώ Λάμπρου, Άλ. Πλακοτάρη, Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου.

Ο Σύνδεσμος συμμετείχε τό 1976

- Στόν έορτασμό της «Ημέρα της Γυναίκας».
- Στή συντονιστική επιτροπή για την αντιμετώπιση της ακρίβειας.
- Στήν εκδήλωση που όργάνωσε ή Προοδευτική Ένωση Μητέρων Ελλάδας πρὸς τιμήν της τριμελούς αντιπροσωπείας Σοβιετικών γυναικών.
- Στή συγκέντρωση διαμαρτυρίας του Δήμου Ζωγράφου για τὸ σχέδιο οικόπεδοποίησης του άλσους της περιοχής.

Επίσης ὁ Σύνδεσμος συμπαραστάθηκε με ψηφίσματα

- Στή δίκη τῶν Κάτρη-Παπαζήση.
- Στήν ἀπεργία τῶν δασκάλων.
- Στούς κρατούμενους της Χιλής.
- Στά δίκαια αἰτήματα τῶν τυφλῶν.
- Στόν ἐκδότη της «Χριστιανικής» Ψαρουδάκη.

Επαφές με γυναίκες σωματεία του έξωτερικού

- Ὑστερα ἀπὸ πρόσκληση του Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Γυναικῶν Ρουμανίας, μέλη του Διοικητικοῦ Συμβουλίου του Σ.Ε.Ε. ἐπισκέφτηκαν τή Ρουμανία, ἀπὸ 22 Ἰουνίου ὡς 2 Ἰουλίου καὶ ἀντάλλαξαν ἀπόψεις με εκπροσώπους ἐπιστημονικῶν Συλλόγων καὶ γυναικειῶν ὀργανώσεων.

Επαρχία

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

Τμήμα Μαγνησίας

Η Υγειονομική Επιτροπή του τμήματος Μαγνησίας του Σ.Ε.Ε., κατανόώντας το τεράστιο πρόβλημα της υγειονομικής περίθαλψης των αγροτών έκανε μία έρευνα στην περιοχή του Βόλου, ρωτώντας τους αγρότες σχετικά με την κρατική φροντίδα για την υγεία τους. Από την έρευνα αυτή αποδεικνύεται η σοβαρότητα του προβλήματος και το δικαιολογημένο παράπονο των ανθρώπων που αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού της χώρας μας.

Ρωτήθηκαν κάτοικοι των χωριών και κομποπόλεων: Ζαγοράς, Κερασιῶς, Πτελεού, Λεωνίων, Βελεστίου, Περιβλέπτου, Αγχιάλου, Αγ. Δημητρίου, Αγ. Βλασίου, κ.λ.π.

Στην ερώτηση:

1) Πηγαίνεις πάντα στον γιατρό όταν αρρωστήσεις και σε ποιόν, στον αγροτικό ή σε ιδιώτη και ποιοι είναι οι λόγοι που προτιμάς τον έναν; 100% απάντησαν ότι πηγαίνουν στον αγροτικό γιατρό μόνον σε ελαφρές αρρώστειες, ενώ σε σοβαρότερες προτιμούν τον ιδιωτικό. Κατ'αυτούς ο αγροτικός δεν μπορεί να κάνει άλλο από τη διάγνωση σε αυτές τις περιπτώσεις και η βοήθεια που τους δίνει το αγροτικό ιατρείο είναι στοιχειώδης εξ αιτίας της ανεπάρκειας του φαρμακευτικού υλικού και της απειρίας των, ως επί το πλείστο, νέων γιατρών.

Στην ερώτηση αν είναι ευχαριστημένοι απ'τη βοήθεια που τους δίνει το αγροτικό ιατρείο το 75% δεν είναι ευχαριστημένοι, το 15% απάντησε ότι είναι καλύτερο απ'το τίποτα, ενώ το 10% είναι σχετικά ικανοποιημένο απ'την εξυπηρέτηση που τους προσφέρει.

Άλλη ερώτηση ήταν: Τα φάρμακα που αγοράζεις είναι περισσότερα απ'αυτά που παίρνεις δωρεάν απ'το αγροτικό ιατρείο; 100% απάντησαν ότι τα φάρμακα που παίρνουν δωρεάν είναι ελάχιστα συγκριτικά με αυτά που αναγκάζονται να αγοράσουν.

Στην ερώτηση: όταν χρειαστεί να κάνεις εξετάσεις (αίματος, ούρων, ακτινογραφίες) πηγαίνεις στο νοσοκομείο ή σε ιδιώτη γιατρό και στην ερώτηση: νομίζεις ότι σε εξυπηρετεί το νοσοκομείο; 90% απάντησαν ότι δεν πηγαίνουν στο νοσοκομείο, αλλά πληρώνουν ιδιωτικό γιατρό, επειδή όλη η διαδικασία είναι πιο σύντομη απ'το νοσοκομείο, που τους εξυπηρετεί αλλά με μεγάλη ταλαιπωρία και καθυστέρηση. 10% απάντησαν κατηγορηματικά αρνητικά σχετικά με την εξυπηρέτηση του νοσοκομείου.

Στην σχετική ερώτηση 100% σημείωσαν σαν τρομερή παράλειψη την έλλειψη ασθενοφόρου για την επείγουσα μεταφορά των αρρώστων στο νοσοκομείο. Κάποιος πρότεινε να υπάρχει ένα ασθενοφόρο σε κάθε αγρ. ιατρείο. Όλοι ανεξαιρέτα πιστεύουν ότι οι ασφαλισμένοι του Ο.Γ.Α. είναι πιο

αδικημένοι απ'τους ασφαλισμένους άλλων ταμείων.

Στην ερώτηση αν διαθέτουν εύκολα χρήματα για γιατρό, φάρμακα, εξετάσεις, τα 90% δήλωσαν ότι δυσκολεύονται πολύ να τα διαθέσουν.

Από σχετική ερώτηση αποκαλύφθηκε ότι μόνον το 30% πηγαίνει στον οδοντογιατρό, δηλ. όσοι διαθέτουν τα χρήματα, ενώ οι υπόλοιποι αφήνουν τα δόντια τους και χαλνούν.

Τέλος όλοι επιθυμούν να τελειοποιηθεί η ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη και να αποκτήσουν τα προνόμια που έχουν οι άλλοι ασφαλισμένοι.

Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι το πρόβλημα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των αγροτών είναι το μεγαλύτερο στον τομέα της υγείας για τους παρακάτω λόγους:

1) Ο αγροτικός πληθυσμός αποτελεί ένα μεγάλο ποσοστό απ'τον συνολικό πληθυσμό της χώρας μας: 3.081.751 άτομα, δηλ. το 35,1% του πληθυσμού (απογραφή 1971). Επειδή ο Ο.Γ.Α. περιθάλπει και τον ήμισυ του πληθυσμού, ο πραγματικός αριθμός είναι: 3.682.354 άτομα, δηλ. το 42,4%.

2) Στον αγροτικό πληθυσμό δίνεται η χαμηλότερη ποιοτικά και ποσοστικά πρόνοια ασφάλιση και περίθαλψη απ'ότι στον υπόλοιπο πληθυσμό, δηλ. μικρότερη δαπάνη το χρόνο για κάθε άτομο (88 δρχ. κατά κεφαλή στην ανοιχτή περίθαλψη και 272 δρχ. στην κλειστή περίθαλψη, ενώ αντίστοιχα στο Ι.Κ.Α. είναι 717 δρχ. στην ανοιχτή και 272 δρχ. στην κλειστή περίθαλψη) και λιγότερο και πιο ακατάλληλο έμψυχο και άψυχο υλικό.

3) Ο αγροτικός πληθυσμός επιβαρύνεται πολύ περισσότερο απ'τον υπόλοιπο πληθυσμό σε κόπο, χρόνο, χρήμα, για λόγους αντικειμενικούς δηλ. αναγκάζονται να μετακινούνται από απομακρυσμένα χωριά και πολλές φορές με συγκοινωνιακές δυσκολίες, να πηγαίνουν με δικά τους έξοδα στην πόλη και να ξοδεύουν απ'το χαμηλό τους εισόδημα για να εξετασθούν από γιατρούς και να αγοράσουν φάρμακα.

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΙΑΤΡΕΙΑ

Από το 1955 καθιερώθηκε ο θεσμός των αγροτικών ιατρείων, το 1961 ο Όργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.) και από το 1966 μέσω του ΟΓΑ καθιερώθηκε και η Νοσοκομειακή περίθαλψη του αγροτικού πληθυσμού.

Ο θεσμός του αγρ. γιατρού καθιερώθηκε υποχρεώνοντας τους γιατρούς να υπηρετήσουν στην ύπαιθρο για δυο χρόνια στην αρχή και ένα μετά, με άσπληρες κυρώσεις για όσους δεν υπηρετήσουν (δεν μπορούν να πάρουν ειδικότητα, δεν τους εκδίδεται διαβατήριο κ.λ.π.).

Το μέτρο αυτό εφαρμόστηκε όμως όχι με πρόθεση να δημιουργηθεί σωστή περίθαλψη σύμφωνα

μέ τα σημερινά έπιστημονικά και τεχνικά δεδομένα, αλλά για νά καθυστερήσει τους αγρότες και νά τους εξαπατά νά νομίζουν ότι έχουν περιθαλψη ενώ συνάμα ταλαιπωρούνται και άλλοτριώνονται οί νέοι και οί παλαιοί γιατροί που υπηρετούν τον θεσμό.

Πρέπει νά τονιστεί ότι παρά την θέσπιση της υποχρεωτικής θητείας υπαίθρου μένουν μόνιμα κενά 300 περίπου αγροτικά ιατρεία. Μέ τα άγρ. ιατρεία περιθάλπονται δωρεάν 3.682.000 άτομα και ο άριθμός των θέσεων για αγροτικούς γιατρούς φτάνει τις 1.500 περίπου. Στόν νομό Μαγνησίας υπάρχουν 40 θέσεις αγροτικών γιατρών.

Ή κατάσταση στά αγροτικά ιατρεία είναι άσχημη γιατί :

1) Καλύπτονται μέ άνειδίκευτους και άπειρους γιατρούς (μόλις παίρνουν τό πτυχίο τους). Λείπει τό βοηθητικό προσωπικό (νοσοκόμες, μαιές κ.λ.π.), ενώ όσες υπάρχουν είναι πρακτικές ή υποχρεώνονται όπως και οί γιατροί νά υπηρετήσουν στην ύπαιθρο για ένα διάστημα.

2) Τά οικήματα είναι συνήθως άθλια, δέν έχουν πολλές φορές ούτε τις στοιχειώδεις προϋποθέσεις (θέρμανση, παροχές, άποχέτευση, καθαριότητα κ.λ.π.) ούτε βασικό ιατρικό εξοπλισμό π.χ. έργαλεία για μιá άπλή συρραφή μικρού τραύματος, καρδιογράφο, φορητό άκτινολογικό μηχάνημα, τουλάχιστο οί υγειονομικοί σταθμοί.

Έτσι τά αγροτικά ιατρεία μεταβάλλονται σέ κέντρα μέτρησης της πίεσης, συνταγογραφίας, προτροπής για εξετάσεις από ειδικούς γιατρούς της πόλης, κέντρα δηλ. διερχομένων άσθενών. Θά πρέπει άκόμα νά σκεφτούμε και τά έξοδα και τίς δυσκολίες της διακομιδής των άρρώστων (έλλειψη άσθενοφόρων, δύσκολες συγκοινωνίες, πολλές φορές άνύπαρκες, σέ άσχημες καιρικές συνθήκες), και την ταλαιπωρία στά έξωτερικά ιατρεία των έπαρχιακών νοσοκομείων.

3) Για τή σωστή λειτουργία του αγροτικού ιατρείου, είναι άπαραίτητη και ή συνεργασία και ή ύποστήριξη ενός σύγχρονα εξοπλισμένου και επανδρωμένου Νοσοκομείου της κοντινής πόλης. Αυτό, δυστυχώς, δέν συμβαίνει.

Μετά την θεώρηση του σοβαρού αυτού προβλήματος άπ' όλες τις πλευρές, και σύμφωνα μέ τά άποτελέσματα της έρευνας, που κάναμε στην περιοχή Βόλου, έχουμε νά προτείνουμε, σέ γενικές γραμμές, σάν λύσεις :

Α) Οί γιατροί που θά υπηρετούν στά αγροτικά ιατρεία νά εκπαιδεύονται, για ώρισμένο χρονικό διάστημα, σέ βασικές ειδικότητες (Παθολογία, Χειρουργική, Παιδιατρική, κ.λ.π.). Βασική προϋπόθεση είναι, βέβαια, ή δημιουργία κινήτρων για την προσέλκυσή τους, ώστε ή θητεία της υπαίθρου νά μην είναι πιά υποχρεωτική.

Β) Τά αγροτικά ιατρεία που υπάρχουν νά εξοπλιστούν κατάλληλα, μέ τά σύγχρονα έπιστημονικά και τεχνικά μέσα και νά δημιουργηθούν υγειονομικοί σταθμοί σέ χωριά κόμβους. Σέ κάθε υγειονομικό σταθμό πρέπει νά άντιστοιχεί ένα φαρμακείο κι ένα όδοντιατρείο, ώστε νά καλύπτονται όλες οί άνάγκες του πληθυσμού σέ περιθαλψη.

Γ) Τά έπαρχιακά Νοσοκομεία νά είναι τέλεια εξοπλισμένα μέ τά σύγχρονα μέσα, μέ γιατρούς

όλων των ειδικοτήτων, όργανωμένα και έφοδιασμένα μέ άσθενοφόρα.

Για νά πραγματοποιηθούν οί άλλες αυτές χρειάζεται τό ενδιαφέρον του κράτους και ή προσπάθεια όλων μας, ώστε ο αγροτικός πληθυσμός, που είναι τό μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού της χώρας μας, νά πάψει νά είναι άδικημένος, ιδιαίτερα σέ τόσο σημαντικό θέμα, όπως είναι τό ζήτημα της υγείας.

Καιρός είναι νά συνειδητοποιήσουμε, ότι οί αγρότες, όπως και οί υπόλοιποι Έλληνες έχουν την ίδια άνάγκη και τό ίδιο δικαίωμα για ίδιας ποιότητας και ποσότητας πρόνοια — ασφάλιση — περιθαλψη.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ 1976

- 1.— 6/ 1/1976 Συμπάρασταση στην άπεργία των καθηγητών για αύξηση των άποδοχών τους και τροποποίηση του Νομοσχεδίου για τή Μέση εκπαίδευση. Άνακοίνωση στις τοπικές έφημερίδες και στό Δελτίο της Ο.Λ.Μ.Ε.
- 2.— 13/ 1/1976 Άνακοίνωση της Νομικής Έπιτροπής του Συνδέσμου για τό «αυτόματο» διαζύγιο. Δημοσιεύτηκε στις τοπικές έφημερίδες και έστάλη στά γυναίκα ένωματεία του Βόλου. Συζήτηση σχετική στά γραφεία του Συνδέσμου.
- 3.— 9/ 2/1976 Καταστατική Συνέλευση.
- 4.— 17/ 2/1976 Άνακοίνωση για συμπάρασταση στην άπεργία των Γεωτεχνικών. Έστάλη στην Νομαρχία, στό Σύλλογο Γεωπόνων και δημοσιεύθηκε στις τοπικές έφημερίδες.
- 5.— 22/ 3/1976 Συμπάρασταση στις έργαζόμενες της ΙΝΚΟ ΕΛΛΑΣ όταν στην προσπάθειά τους νά δημιουργήσουν συνδικάτο στόν τόπο της δουλειάς τους έξυβρίστησαν σκαιώτατα σάν γυναίκες και άπελύθησαν από την δουλειά τους.
- 12/ 4/1976 Έργασία 'Υγειονομικής Έπιτροπής.
- 6.— 17/ 5/1976 Γενική Συνέλευση. Άρχαιρεσίες.
- 7.— 2/ 6/1976 Συζήτηση για τόν ρόλο της Μητέρας στην σημερινή Κοινωνία.
- 8.— 15-18/7/76 Έκθεση Φωτογραφίας στην Λέσχη της Ένωσης Συντακτών στό Βόλο μέ θέμα «Κατεχόμενη Κύπρος 1974». Οί φωτογραφίες της ΠΕΣΚ.
- 9.— 19-23/7/76 Έκθεση Φωτογραφίας στην Αίθουσα Διαλέξεων του Δήμου Ν. Ίωνίας μέ τό ίδιο θέμα.
- 10.— 20/ 7/1976 Όμιλία της κας Ήβης Μελεάγρου στην Αίθουσα Διαλέξεων του Δήμου Ν. Ίωνίας μέ θέμα «Κατεχόμενη Κύπρος. Έγκλωβισμός. Έποικισμός». Προβολή.

- 11.— 21/ 7/1976 Όμιλία της κας Ήβης Μελεάγρου στον Κινηματογράφο ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ με το ίδιο θέμα. Προβολή Φίλμ «Ήταν ένα Νησί».
- 12.— 20/ 9/1976 Συζήτηση των μελών για δημιουργία Βιβλιοθήκης στα γραφεία του Συνδέσμου. Ήδη λειτουργεί ύπουτοπώδης Βιβλιοθήκη.
- 13.— 15/10/1976 Ανακοίνωση για τις καθηγήτριες του Α' Γυμνασίου Αρρένων.
- 14.— 1/12/1976 Συζήτηση για το «αυτόματο» διαζύγιο στο Τεχνικό Έπιμελητήριο. Εισηγητής ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Βόλου κ. Χρυσόστομος Μαργάρης.

Τμήμα Κερκύρας

- 1) Συμμετοχή εις την κίνηση των κερκυραϊκών Σωματείων για την επανίδρυση της Ίονιας Ακαδημίας και την προστασία του περιβάλλοντος.
- 2) Δεξίωση των μελών στην αίθουσα της Αναγνωστικής Έταιρίας και συζήτηση για θέματα σχετικά με τη δραστηριότητα του Τμήματος.
- 3) Φιλολογικό τσάϊ (8 Απριλίου).
- 4) Αποστολή δεμάτων σε δημοτικό σχολείο Λεμεσσοῦ.
- 5) Έορτασμός της Ημέρας της Μητέρας (9 Μαΐου 1976)
- 6) Δήλωση ύποτροφιῶν ἐκ μέρους μελών μας, των φιλολόγων Μαρίας Μιζοτέρα και Μαρίας Τσιλιμπάρη.
- 7) Απόφαση συναντήσεως των μελών κατά χρονικά διαστήματα.
- 8) Εκλαϊκευτικές ὁμιλίες στην ὑπαιθρο.
- 9) Συμμετοχή στην κίνηση για την αἰμοδοσία.
- 10) Διάλεξη μέσα στα πλαίσια του «Έτους Καποδίστρια».

Τύπος

Στράτευση

Όλες οι Έλληνίδες, από 20 μέχρι και 32 ετών (και σε ώριμες περιπτώσεις ως και 50 ετών), θα υπέχουν υποχρέωση στρατεύσεως για εκτέλεση βοηθητικής στρατιωτικής υπηρεσίας στις Ένοπλες Δυνάμεις. Η υποχρέωση αυτή επιβάλλεται σε καιρό πολέμου ή επιστρατεύσεως, με διαταγή προσκλήσεως γενικής ή μερικής, κατά κατηγορίες ή περιφέρειες, ανάλογα με τις ανάγκες των Ένόπλων Δυνάμεων. Κατ' εξαίρεση, πάντως, είναι δυνατόν και σε καιρό ειρήνης να κληθούν, με απόφαση του ύπουργού Έθνικής Αμύνης, ὀρισμένες κατηγορίες ή ειδικότητες γυναικῶν για εκπλήρωση της στρατιωτικής τους υποχρέωσης, ἂν οι ανάγκες των Ένόπλων Δυνάμεων τὸ επιβάλλουν. Αυτά ὀρίζονται με σχέδιο νόμου πού καταρτίσθηκε ἤδη από τὸ ὑπουργεῖο Έθνικής Αμύνης και θὰ προωθηθῆ σύντομα στην Βουλὴ γιά ψήφιση.

Με τὸ ἴδιο νομοσχέδιο ἐπιτρέπεται ἡ ἐθελουσία κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις, γυναικῶν ἡλικίας 18-32 ετών, ἀνεξαρτήτως τῆς καταστάσεως στην ὁποία τελεῖ ἡ χώρα, εἴτε γιά εκπλήρωση στρατιωτικῆς υποχρέωσης, εἴτε γιά ἐπαγγελματικὴ σταδιοδρομία.

Ἡ υποχρέωση γιά στράτευση διακρίνεται σε θητεία και ἐφεδρεία. Ἡ διάρκεια τῆς θητείας ὀρίζεται σε 14 μῆνες. Μπορεῖ νὰ παρατείνεται δὲ ὡς 24 μῆνες, με απόφαση τοῦ ὑπουργοῦ Έθνικῆς Αμύνης, ὕστερα ἀπὸ αἰτιολογημένη πρόταση τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ένόπλων Δυνάμεων.

Ὁ χρόνος τῆς ἐφεδρικῆς υπηρεσίας, καθοριζόμενος στην διαταγὴ προσκλήσεως, μπορεῖ νὰ παραταθῆ μέχρι τῆς λήξεως τῆς ἀνάγκης γιά τὴν ὁποία ἐπεβλήθη.

Ἐξαιροῦνται τῆς στρατεύσεως ὅσες κριθοῦν, λόγω σωματικῆς βλάβης ἢ παθήσεως, ἀκατάλληλες γιά τὴν εκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς υποχρέωσης. Ὅσες ὑπηρετοῦν ἤδη και κριθοῦν ἀκατάλληλες, ἀπολύονται.

Ἀπαλλάσσονται τῆς υποχρέωσης γιά στράτευση :

1. Οι ἔγγαμες, οἱ μητέρες και οἱ ὄρφανές ἀπὸ μητέρα και πατέρα, πού δὲν ἔχουν ἐνήλικα ἄρρενα ἀδελφά.

2. Οι μόνες ἢ πρεσβύτερες θυγατέρες, οἰκογενείας πού ἔχει ἐν ζωῇ τέσσερα τουλάχιστον ἄγαμα τέκνα, μητέρας πού εἶναι χήρα, οἰκογενείας με γονεῖς πού ἔχουν ὑπερβῆ τὸ 70ὸ ἔτος τῆς ἡλικίας τους ἢ με ἓνα γονεῖα ἀνάπηρο και οἰκογενείας με πατέρα ἢ ἀδελφὸ φονευθέντα, ἐξαφανισθέντα ἢ θανάοντα, ἀπὸ τραύματα ἢ κακουχίες, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς υπηρεσίας τους στις Ένοπλες Δυνάμεις ἢ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας.

3. Ὅσες ἔχουν περιβληθῆ τὸ μοναχικὸ σχῆμα και μονάζουν σε μοναστήρια τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἢ ἄλλων γνωστῶν θρησκειῶν, ἢ στην Ἁγιοταφικὴ Ἀδελφότητα.

4. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαλλαγῆς μεταβιβάζεται στην δευτερότοκη θυγατέρα, ἂν ἡ πρωτότοκη ἔχει κριθῆ ἀκατάλληλη γιά τὴν εκτέλεση τῆς στρατιωτικῆς υπηρεσίας. Ἄν συντρέχουν οἱ λόγοι ἀπαλλαγῆς γιά τὴν δευτερότοκη, τὸ δικαίωμα μεταβιβάζεται στην τριτότοκη κ.ο.κ.

5. Με Π.Δ. πού ἐκδίδεται κατόπιν προτάσεως τοῦ ὑπουργοῦ Έθνικῆς Αμύνης, ὀρίζονται, κάθε φορά, οἱ ἐιδικότητες βοηθητικῆς στρατιωτικῆς υπηρεσίας πού καλύπτονται ἀπὸ γυναικες στρατεύσιμες ἢ ἐφεδρες, ἐθελουσίως κατατασσόμενες. Ὅσες καταταγοῦν με τὸν τρόπο αὐτὸ μετὰ τὴν εκπλήρωση τῆς θητείας τους (θητεία ἢ ἐφεδρικὴ υπηρεσία) μποροῦν νὰ ζητήσουν τὴν παραμονὴ τους στις Ένοπλες Δυνάμεις, ἀνακατατασσόμενες ἢ μονιμοποιούμενες.

Σε περίπτωση ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου, ὁ ὑπουργὸς Έθνικῆς Αμύνης μπορεῖ, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ οἰκείου κλάδου ἐνόπλων δυνάμεων :

— Νὰ καλῆ γιά κατάταξη στις ἐνοπλες δυνάμεις, ὀνομαστικά ἢ κατὰ κατηγορίες, ἀνεξαρτήτως στρατολογικῆς κλάσεως και οἰκογενειακῆς καταστάσεως, γυναικες μέχρι 50 ετών, πού ἔχουν, ἢ μὴ, ἀπαλλαγῆ τῆς στρατεύσεως, ἐιδικῆς μορφώσεως, ἐπαγγέλματος ἢ ἐξειδικεύσεως, κρινόμενες ἀπαραιτήτως γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐν ἐπιστρατεύσει ἀναγκῶν τῶν Ένόπλων Δυνάμεων. Οἱ στρατεύομενες διατίθενται σε βοηθητικῆς στρατιωτικῆς υπηρεσίας, ὑποχρεοῦνται δὲ νὰ ὑπηρετήσουν ὅσο χρόνο διαρκεῖ ἡ ἀνάγκη πού προκάλεσε τὴν στράτευση τους.

— Νά επιτρέπη την έθελουσία κατάταξη γυναικών άνεξαρτήτως όριου ηλικίας, στρατολογικής και οικογενειακής καταστάσεως.

Οι κατατασσόμενες στις Ένοπλες Δυνάμεις έχουν την στρατιωτική ιδιότητα των στρατευομένων άρρένων και ύπαγονται κατά τὰ λοιπά σέ όλες τις διατάξεις και κανονισμούς που διέπουν τις Ένοπλες Δυνάμεις, με την προϋπόθεση ότι προσιδιάζουν στο φύλο και την άποστολή τους.

Ειδική μεταχείριση

Οι γυναίκες που θα εκπληροϋν ευδοκίμως και με διαγωγή εξαιρετική την στρατιωτική τους υποχρέωση, άπολαμβάνουν ειδικής μεταχειρίσεως άπ' το κράτος ή τὰ Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, σέ θέματα προσλήψεως, τοποθετήσεως, μεταθέσεως, επαγγελματικής εξέλιξεως, καθώς και κοινωνικής προστασίας.

Η ισχύς του νομοσχεδίου θ' άρχίση από της δημοσιεύσεώς του στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως. Κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του, ρυθμίζεται με αποφάσεις του ύπουργού Έθνικής Άμυνας, που εκδίδονται μετά γνώμη του Άνωτάτου Συμβουλίου Ένόπλων Δυνάμεων, προεδρευομένου ειδικώς για την περίπτωση αυτή από τον ύφυπουργό Έθνικής Άμυνας.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 21/9/76

Ίσότης

Πολλά περι ισότητας των γυναικών με τους άνδρες λέγονται τις μέρες αυτές. Και πολλά τεκταινούνται. Σταθερή, όμως είναι πάντοτε ή διαφορά στο μισθολόγιό τους. Τὰ ήμερομίσθια των γυναικών εξισώνονται σταδιακά με αυτά των άνδρών.

Θά χρειασθί, όμως, νά φθάσουμε στο 1978 για νά εξισωθούν πλήρως. Αυτό θά είναι μιá κατάκτησι όπωσδήποτε, αλλά και πάλι θά πρόκειται για τὰ κατώτατα όρια ήμερομισθίων, τὰ όποια στά τρία τελευταία χρόνια σημείωσαν την παρκατάω εξέλιξη:

	άνδρων	γυναικών
1974	182	158
1975	219	190
1976	256	240

Ο μέσος όρος, εξ άλλου, των ήμερομισθίων μισθωτών βιομηχανίας και βιοτεχνίας, παρουσιάζει την εξής εξέλιξη:

	άνδρων	γυναικών
1973	187	128
1974	237	166
1975	283	206
1976		

(α' τρίμηνο) 326 237

Τέλος, ο μέσος όρος των μηνιαίων άποδοχών των μισθωτών βιομηχανίας και βιοτεχνίας, έχει ως εξής:

	άνδρων	γυναικών
1973	8.674	4.596
1974	10.619	5.760
1975	12.705	6.962
1976		

(α' τρίμηνο) 14.740 8.111

Από τὰ στοιχεια προκύπτει, ότι ενώ στά κατώτατα όρια έπέρχεται σταδιακή εξίσωσι άποδοχών, στο μέσο ήμερομίσθιο και στις μηνιαίες άποδοχές, ή διαφορά παραμένει μεγάλη. Αυτό όφειλεται στο γεγονός, ότι οι γυναίκες άμείβονται κατά κανόνα με τὰ κατώτατα όρια, ενώ οι άνδρες παίρνουν υψηλότερα ήμερομίσθια και μηνιαίες άποδοχές.

Φυσικά το φαινόμενο δεν είναι μόνο έλληνικό.

Στήν Ελλάδα ή άπόσταση είναι πιο μεγάλη. Περιττό, τέλος, νά αναφερθί, ότι διαφορά μισθολογίων στο Δημόσιο, στις Τράπεζες, στους οργανισμούς κλπ. δεν ύπάρχει. Όστόσο, δεν λείπουν άλλου είδους διακρίσεις έν σχέσει με την εξέλιξη των γυναικών. Και στο σημείο αυτό τὰ παράπονα ύπάρχουν πάντοτε.

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ 7/10/76

Ειδική έπιτροπή για την ισότητα άνδρων-γυναικών

Το ύπουργείο Προεδρίας Κυβερνήσεως μελετά την σύστασιν ειδικής μικτής έπιτροπής, σκοπός της οποίας θά είναι νά συντονίση και νά επιβλέψη τὰ λαμβανόμενα μέτρα για την επίτευξη της ισότητας μεταξύ άνδρων και γυναικών, σύμφωνα με το Σύνταγμα της χώρας, τις άρχες του ΟΗΕ, καθώς και τὰ συμπεράσματα του σχετικού σεμιναρίου που έγινε πέρυσι στην Άθήνα.

Η μικτή αυτή έπιτροπή θά λειτουργήση πέραν από εκείνη που λειτουργεί στο ύπουργείο Δικαιοσύνης και άπαρτίξε-

ται από γνωστούς νομομαθεύς και ή όποία μελετά με το ίδιο πνεύμα την άναμόρφωση του Άστικού Κώδικος.

Η δεύτερη αυτή έπιτροπή αποτελείται από τους κ.κ. Γαζή, Κουμάντο, Σταθόπουλο, Παπαντωνίου, Μεταλλινό, Πετρόχειλο, Δροσόπουλο και τις κυρίες Μαραγκοπούλου-Γιωτοπούλου, Ρουσσοπούλου, Μαντζουλίνο, Σηλιωτοπούλου και Γασπαρινάτου-Τζουγανάτου.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 7/11/76

Πρόταση νόμου για την ισότητα των δύο φύλων.

Πρόταση νόμου για την έναρμόνιση των διατάξεων του οικογενειακού δικαίου προς την συνταγματική έπιταγή, για ισότητα των δύο φύλων, θά υποβάλει στη Βουλή ή ΕΔΗΚ.

Σχετική σύσκεψη έγινε προχθές στά γραφεία της, υπό την προεδρία της κ. Βιργ. Τσουδερού και με συμμετοχή έκπροσώπων των περιφερειακών οργανώσεων από όλόκληρη την Ελλάδα. Τόν άρχηγό της ΕΔΗΚ, κ. Γ. Μαύρο, έξεπρωσώπησε στη σύσκεψη ο βουλευτής και πρώην ύπουργός, κ. Άθ. Κανελλόπουλος.

NEA 11/10/76

Πρόταση νόμου για την ασφάλιση της νοικοκυράς.

Πρόταση νόμου για την ασφάλιση της νοικοκυράς κατέθεσε χθές στη Βουλή ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κ. Ι. Κουτσοχέρας.

BHMA 12/11/76

Η μάστιγα του άναλφαβητισμού.

Οι άναλφάβητες γυναίκες στην Ελλάδα.

Η άπογραφή του 1971 δείχνει την τραγική θέση της χώρας μας από πλευράς μόρφωσης. Σέ 1.040.000 άνέρχονται οι άγράμματοι. Και άπ' αυτούς 817.300 είναι γυναίκες! Οι 559.387 (σχεδόν το 70%) είναι άγρότισσες.

Οι άριθμοι αυτοί άφορούν προπάντων τις γυναίκες μεγαλύτερων ηλικιών, ενώ στις νεότερες ηλικίες το ποσοστό των άγραμμάτων άρχίζει νά μειώνεται.

Η συμμετοχή των γυναικών, έπίσης, στην τεχνική-επαγγελματική μόρφωση είναι άπελπιστικά χαμηλή. Τά στατιστικά στοιχεία, για το 1972 και 1973, δείχνουν ότι το ποσοστό των γυναικών σ' αυτόν τόν τομέα μόλις που φθάνει το 16%. Στις υψηλότερες δε βαθμίδες της Παιδείας, το ποσοστό αυτό μικραίνει ακόμα πιο πολύ.

Αυτή όμως ή τόσο περιορισμένη συμμετοχή γυναικών στην τεχνική-επαγγελματική μόρφωση, έρχεται σέ χτυπητή αντίθεση με το γεγονός ότι οι γυναίκες άποτελοϋν σήμερα το 1/3 του παραγωγικού δυναμικού της χώρας μας. Κάτι που δείχνει ότι ή συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών που άπασχολοϋνται στη βιομηχανία και τη βιοτεχνία είναι άνειδίκευτες. Άλλά και στους άλλους κλάδους, όπως είναι ή παροχή ύπηρεσιών και ο δημόσιος τομέας, ή γυναίκα βρίσκεται κατά κανόνα στις χαμηλότερες θέσεις, ακόμα κι έν διαθέτει δίπλωμα.

Το φαινόμενο αυτό, φυσικά, δεν είναι τυχαίο. Είναι μιή από τις έκδηλώσεις της γενικής κοινωνικής άνισότητας, στην όποια καταδικάζει τη γυναίκα το καπιταλιστικό σύστημα. Η ντόπια όλιγαρχία και τὰ ξένα ποπάλια που κρατούν τη χώρα μας σέ κατάσταση εξάρτησης, κάνουν ό,τι τους είναι δυνατό για νά διατηρηθεί ή γυναίκα μόνιμα σάν πηγή φτηνής έργατικής δύναμης. Και με τόν τρόπο αυτό νά δικαιώνεται και ή άνισότιμη θέση της στην κοινωνία.

Τι ζητούν οι γυναίκες.

Καθημερινά, σέ όλες του τις κινητοποιήσεις, το προσδευτικό γυναικείο κίνημα της χώρας μας ζητά:

— Καταπολέμηση του άναλφαβητισμού, κυρίως στις άγροτικές περιοχές, με ειδικές σχολές για ενήλικες και με κατάλληλα προγράμματα.

— Δημιουργία κρατικών τεχνικών και επαγγελματικών σχολών, σέ μεγάλη κλίμακα, για νά καλυφθούν όλες οι άνάγκες. Έπίσης, ίδρυση γεωργικών σχολών στις άγροτικές περιοχές, σέ συνδυασμό με δυνατότητες για εϋρύτερη μόρφωση της άγρότισσας.

— Οικογενειακά έπιδόματα στά ανήλικα παιδιά, για νά πάψει το οικονομικό πρόβλημα νά άποτελεί έμπόδιο στη μόρφωση, που σέ μεγάλο ποσοστό ξεσπά σέ βάρος των κοριτσιών.

— Άπαραίτητες έπιχορηγήσεις στην Παιδεία, έτσι ώστε νά γίνει πραγματικά δωρεάν.

Μόνον όταν γίνουν οι βαθιές αυτές άλλαγές που προτεί-

νουν οι δημοκρατικές γυναίκες του τόπου μας, μπορούμε δά ελπίζουμε ότι θα εξαφανιστεί η άγριματωσύνη μία για πάντα.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 22/8/76

Μελετάται ακόμα το θέμα της προίκας, λέγει η Κοβένηση

Στο στάδιο της μελέτης βρίσκεται το θέμα της προίκας και παρουσιάζει πολλές πλευρές, που πρέπει να εξετασθούν, για να εξαχθούν τελικά συμπεράσματα. Δεν έχει επομένως ληφθεί καμία σχετική απόφαση.

Αυτό έδηλωσε χθες άρmodia πηγή, με άφορμή δημοσίευμα της «Απογευματινής» ότι «καταργείται η προίκα» και προσέθεσε:

«Οι σχετικές αποφάσεις θα περιληφθούν στο όριστικό σχέδιο νόμου, που θα εκπονήσει η ειδική επιτροπή, η οποία θα συγκροτηθεί για την επεξεργασία του προσχεδίου, ενώ τελικός κριτής θα είναι η Βουλή».

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 1/10/76

Η κατάργηση της προίκας

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Εύρώπης, ανανέωσε στην πρόσφατη σύνοδό της, την πρόταση του βουλευτή Κουτσοζέρα, για την κατάργηση του θεσμού της προίκας. Την πρόταση υπογράψανε και άλλοι Εύρωπαίοι βουλευτές.

ΝΕΑ 1/10/76

Η μοιχεία στις σωστές διαστάσεις της

Η ντροπή, οι διασυρμοί και οι έκβιασμοί που συχνά συνόδευαν το «έγκλημα» της μοιχείας φαίνεται πως σε λίγο θα περάσουν στο παρελθόν της κοινωνικής ζωής του τόπου μας.

Η προτεινομένη κατάργηση του άρθρου 357 του Ποινικού Κώδικα περιορίζει τη μοιχεία μόνο σαν σοβαρό λόγο διαζυγίου, αφού καταργεί το αξιοποινο της πράξεως.

Μία άλλη τροπολογία μειώνει το όριο ηλικίας για την τιμωρία της αποπλάνησης από τα 16 στα 14 χρόνια, με την αιτιολογία πως η Έλληνίδα, μέσα στο γενικότερο πλέγμα των νέων συνθηκών ζωής, ωριμάζει νωρίτερα απ' ότι παλαιότερα, που θεσπίσθηκε το όριο.

Για τα δύο αυτά κοινωνικά «μηνύματα»-αλλαγές διάφοροι παράγοντες της κοινωνικής ζωής του τόπου μας συμφωνούν πως εντάσσονται στο πλαίσιο της ισότητας των δύο φύλων και της ωριμότητας του σημερινού ατόμου.

Συγκεκριμένα μās είπαν:

— ΤΟΥΛΑ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ (Φιλολόγος, αντιπρόεδρος της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών): «Το θεωρώ τόσο θέμα ισότητας, όσο και θετικό κοινωνικό μέτρο που άφορά και τα δύο φύλα. Η κατάσταση που υπήρχε προηγούμενα οδηγούσε σε νόθες λύσεις, που πολλές φορές έθιγαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κατέληγαν στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αναφέρω, σαν παράδειγμα, ότι παραβιαζόταν ακόμα και το οικογενειακό άσυλο. Άλλη συνέπεια ήταν οι έκβιασμοί που γίνονταν από έναν από τους δυο συζύγους, γά να μην καταφύγει στα δικαστήρια. Έφ' όσον όμως καταργηθεί η δίωξη για μοιχεία πρέπει να καταργηθεί και μία άλλη διάταξη του Αστικού Κώδικα. Είναι εκείνη που δεν επιτρέπει το γάμο σε άτομα που έχουν κατα-

δικασθεί για μοιχεία. Γιατί κι αυτό είναι μέτρο ξεπερασμένο και βάρβαρο, που δεν ισχύει σε καμία χώρα της Εύρώπης.

Σχετικά με το θέμα της αποπλάνησης δεν μπορεί κανείς ν' άπαντήσει με ένα ναι ή με ένα όχι.

Είναι βέβαιο ότι τα παιδιά σήμερα είναι πιό ώριμα στα δεκατέσσερα χρόνια, αλλά σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να εξετάζεται η ηλικία και των δυο προσώπων».

— ΜΑΡΙΑ ΜΩΡΑΙΤΟΥ (Δικηγόρος): «Το άδικημα της μοιχείας έχει πάψει εδώ και πολύν καιρό να ύπάρχει στη συνείδηση του λαού. Το κρατούσε μόνο μία νομοθεσία σκουριασμένη. Τουλάχιστον αυτό με έκανε να διαπιστώσω η πείρα άρκετων χρόνων».

— ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΙΣΜΗΝΗ (Δικηγόρος): «Τα δύο αυτά καινούργια νομοθετήματα, που ήλθαν κάπως άργά σ' αυτόν τον τόπο, αλλά επί τέλους ήλθαν, έχουν να προσφέρουν δύο βασικές κοινωνικές κατακτήσεις. Την ισότητα των δυο φύλων και την κατάργηση των έκβιασμών, που τόσο σε περιπτώσεις μοιχείας, όσο και σε περιπτώσεις αποπλάνησης, η χώρα μας δεν είχε και λίγες να επιδείξει. Βασικά τα δύο αυτά γεγονότα σημαίνουν εξύψωση του κοινωνικού επιπέδου».

— ΔΗΜ. ΤΣΑΟΥΣΗΣ (Κοινωνιολόγος): «Θά σάς άπαντήσω μόνον για την ελάττωση της ηλικίας αποπλάνησης από τα 16 στα 14 και θα πω ότι ώρα ήταν να γίνη κάτι τέτοιο για τον έξηξ βασικό λόγο:

Ο Αστικός Κώδικας έχει όριο κατώτατο ηλικίας γάμου για την κοπέλλα, τα 14 χρόνια. Είναι παράλογο να την θεωρή άξια να γίνη μάνα και να μην την θεωρή άξια να προφυλάξει τον έαυτό της. Δηλαδή μέχρι τώρα υπήρχε άνιση αντιμετώπιση του νομοθέτη».

— ΗΡΩ ΛΑΜΠΡΟΥ (πρόεδρος της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών): «Σωστή η ενέργεια της καταργήσεως του αξιοποινο της μοιχείας, γιατί άποτελεί ένα σταθερό βήμα για την ισότητα, κι' άκόμη ένα βήμα για την κοινωνική εξύψωση του ελληνικού λαού».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 9/11/76

Τέσσερα βραβεία προκήρυξε ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας που θα άπονειμηθούν μέσα στο 1977. Συγκεκριμένα: Βραβείο 50.000 δρχ, που χρηματοδοτεί η Έθνική Τράπεζα. Θα άπονειμηθεί στην καλύτερη επιστημονική μελέτη που θα γραφεί μέσα στο 1977 και θα έχει σαν θέμα τη θέση της εργαζόμενης Έλληνίδας. Ίδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί: Στα εμπόδια που συναντά για την πλήρη και ίση με τους άντρες άξιοποίηση και σταδιοδρομία της και στο πως πρέπει να αντιμετωπισθούν αυτά τα εμπόδια.

Συγχρόνως ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας προκήρυξε τρία βραβεία που χρηματοδότησε ο Σύνδεσμος για μαθητικές εργασίες, με σκοπό να προβληματούσει ήδη από το σχολείο τους νέους και να τους κάνει να άποβάλλουν τις ύπάρχουσες ακόμα προκαταλήψεις πάνω στην ισότητα των φύλων. Συγκεκριμένα: Μαθητές και μαθήτριες Β' και Γ' Λυκείου, Δημοσίων ή ιδιωτικών Σχολείων. Οι εργασίες πρέπει να άφορούν τη θέση της σύγχρονης Έλληνίδας στην κοινωνία και στην οικογένεια και ποιά — κατά τη γνώμη τους — θάπρεπε να είναι. Θα βραβευθούν τρεις εργασίες: Το πρώτο βραβείο συνοδεύεται με ποσό 7.000, το δεύτερο βραβείο με 5.000 και το τρίτο βραβείο με 3.000 δρχ.

ΒΗΜΑ 12/1/77

Επιστημονικές εργασίες

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΒΡΑΜΕΑ Άννα: Η βυζαντινή Θεσσαλία μέχρι το 1204, Άθήνα 1974

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Β.: Η Άκρόπολη και η ιστορία της. Φωτογραφίες Μαρίας Μπιτσίου, Άθήνα 1977.

ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΟΥΛΕΙΜΑΝΗ Ίουλίττα: Χαλκαϊ κορινθιουργεί πρόχοι, Άθήνα 1975.

ΔΡΟΥΛΙΑ Λουκία: Philhellénisme, Répertoire Bibliographique, Άθήνα 1974.

ΚΟΝΣΟΛΑ Ντόρα: Αρχαιολογική περιήγηση στην Ελλάδα, Άθήνα 1974

ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ—ΝΕΣΤΟΡΟΣ Άλκη: Λαογραφικά μελετήματα, 1976.

- MENTZΟΥ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Π. : Συμβολαί εις τήν μελέτην τοῦ οἰκονομικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου τῆς προῖμου βυζαντινῆς περιόδου, Ἀθήνα 1975.
- ΜΕΡΓΙΑΝΟΥ Ἄντζελ : Ὁ Ἑλληνισμός στήν Κάτω Ἰταλία, Ἀθήνα 1974.
- ΜΗΛΛΙΔΑΚΗ—ΚΩΤΣΙΡΑ Μαρίνα : Παροιμίαι τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, Εἰσαγωγή στό νόημα τῆς κρητικῆς Λαογραφίας, Ἀθήνα 1975.
- ΜΟΥΡΙΚΗ ΝΤ. : Οἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου στήν Πλάτσα τῆς Μάνης, Ἀθήνα 1975.
- ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ Μαρία : Τό Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, Περιγραφικός κατάλογος, Ἀθήνα 1974.
- ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ Μαρία : Τά μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως, Ἀθήνα 1975.
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ—ΚΑΡΑΜΕΣΙΝΗ Μάντω : Ἡ νομισματοσκοπία τῆς Νικοπόλεως, Ἀθήνα 1975.
- ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ Μαρία : Αἱ προϊστορικά Ἀθῆναι, Ἀθήνα 1975.
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ—ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Καλλιόπη : Οἰκονομική καί κοινωνική ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης κατὰ τήν Τουρκοκρατίαν, Ἀθήνα 1974.
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ—ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Καλλιόπη : Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς δυτικῆς Θράκης. Ἀπό τό ἀρχεῖο Χαρισίου Βαμβακᾶ, Ἀθήνα 1975.
- ΣΤΕΦΑΝΟΛΟΥ Ἀλεξάνδρα : Ἡ πολιτική τῆς Ρωσίας διὰ τήν Κωνσταντινούπολιν καί τὰ Στενά κατὰ τόν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, Ἀθήνα 1975.
- ΣΩΤΗΡΙΟΥ Διδώ : Ἡ μικρασιατική καταστροφή καί ἡ στρατηγική τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ στήν ἀνατολική Μεσόγειο, Ἀθήνα 1975.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ - ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- ΖΕΡΒΟΥ Χαρίκλεια : Εἰσαγωγή εἰς τήν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως, Ἀθήνα 1974.
- ΙΜΒΡΙΩΤΗ Ρόζα : Ἄριστος Οἰωνός, Ἀθήνα 1974.
- ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ—ΓΑΛΑΝΟΥ Ἄννα : Τό πρόβλημα ὑπαρξῆς, Ἀθήνα 1975.
- ΛΑΜΠΙΡΗ—ΔΗΜΑΚΗ Ἰωάννα : Πρὸς μίαν ἑλληνικὴν κοινωνιολογίαν τῆς Παιδείας, Ἀθήνα 1974.
- ΠΑΤΡΙΚΟΥ—ΣΤΑΥΡΙΔΗ Ρένα : Δημοτικισμός καί κοινωνικό πρόβλημα, Ἀθήνα 1976.
- ΣΙΑΡΚΑΡΑΣ—ΡΙΤΣΙΛΙΔΕΣ Θέμις : Le petrarchisme en Chypre. Poèmes d'amour en dialecte Chypriote, Ἀθήνα 1975.
- ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ—ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Ἀλίκη : Ἡ μεταχείρησις τῶν ψυχικῶς ἀνωμάτων ἐγκληματιῶν, Ἀθήνα 1975.

ΝΟΜΙΚΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

- ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ—ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Ἀλίκη : Les mobiles du Délit, Παρίσι 1974.
- ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ—ΣΟΥΡΑ Δ. : Ἀσκήσεις στή Μικροοικονομική θεωρία, Ἀθήνα 1975.
- ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ—ΛΕΛΟΥΔΑ Ἰωάννα : Τό Δημόσιον —Fiscus ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, Ἀθήνα 1974.
- ΚΩΤΗ Α. : Εἰσαγωγή στή Μικροοικονομική θεωρία, Ἀθήνα 1976.
- ΜΟΣΧΟΥ—ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ : Νομικὲς σχέσεις τῶν συζύγων, Ἀθήνα 1975.
- ΤΖΟΥΓΑΝΑΚΟΥ—ΓΑΣΠΑΡΙΝΑΤΟΥ Μαίρη : Ἡ δικαστικὴ ἀναγνώρισις τῆς πατρότητος, Ἀθήνα 1974.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - ΓΕΩΛΟΓΙΑ - ΧΗΜΕΙΑ

- ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ—ΜΠΙΡΜΠΛΗ Ἀφροδίτη : Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας κατὰ τήν περίοδον τῆς Ἑνετοκρατίας, Ἀθήνα 1976.
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΩΝΣΤΑ : Μελέτη μαγνητικῶν ἰδιοτήτων καί φασματοσκοπικῶν ἀναλύσεις ἑλληνικῶν βωξιτῶν, Ἀθήνα 1975.
- ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Ἀναστασία : Δομικά ὑλικά, Ἀθήνα 1974.
- ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΟΤΣΙΡΑ Χριστίνα : Σύνθεσις «Ἀναλόγου» τῆς Δισαμινο-δξυτονίνης, Ἀθήνα 1975.
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΥ—ΒΑΡΕΛΙΔΟΥ Κ.Μ. : Κάστρο Γρηγοράκηδων εἰς Ἀγερανὸ Μάνης, Ἀθήνα 1974.
- ΛΕΙΜΩΝΑ—ΤΡΕΜΠΕΛΑ Ἐλένη : Αἰγιοπελαγίτικοι ἀνεμόμυλοι, Ἀθήνα 1974.
- ΜΙΡΚΟΥ Ρέα : Στρωματογραφία καί Γεωλογία τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου Ζακύνθου, Ἀθήνα 1974.
- ΜΠΑΝΤΕΚΑ Ἐλένη : Στεγανοποιητικὰ κονιάματα ἀρχαίων ἑλληνικῶν δεξαμενῶν ὕδατος, Ἀθήνα 1974.
- ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ—ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Καλλιόπη : Μηχανήματα τεχνικῶν ἔργων, Ἀθήνα 1974.
- ΤΖΑΚΟΥ Ἀναστασία : Κεντρικοὶ οἰκισμοὶ τῆς Σίφνου. Μορφὴ καί ἐξέλιξις σ' ἓνα παραδοσιακὸ σύστημα, Ἀθήνα 1976.
- ΤΣΟΛΙ Ρ. : Etude minéralogique d'une formation argileuse de l'île d'Égine.

* Ὁ παραπάνω κατάλογος εἶναι μόνο ἐνδεικτικὸς. Θὰ παραζαλέσουμε, ὅσα μέλη μας θέλουν, νὰ μᾶς στείλουν τίτλους μονογραφικῶν ἐπιστημονικῶν γυναικῶν ἀπὸ τὸ 1974 γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἡ βιβλιογραφία καὶ νὰ ἐνημερωθεῖ ὁ κατάλογος στό ἐπόμενο «Δελτίο».

12 Ιουνίου 1975

Ε. ΔΑΡΑ, Κ. Μακρής, Θ. Ζαχαριάδης

Comparison of the Dimensions of the Flocculi at Periods of Maximum and Minimum Solar Activity.

27 Οκτωβρίου 1975

Ο. Schultz και Ε. ΒΕΡΥΚΙΟΥ

Carcharodon Carcharias (Zinne) από το Πολεϊόκαινον της νήσου Κύθηρα

27 Νοεμβρίου 1975

Σ. Βεργίνης, Ε. ΒΕΡΥΚΙΟΥ, Π. Ψαριανός

«Νέαι εμφανίσεις νεογενών αποθέσεων επί της περιοχής Οιτύλου (Δ. Λακωνία) και αϊ σύγχρονοι ήπειρογενετικοί κινήσεις επί της Λακωνικής χερσονήσου»

17 Απριλίου 1975

Εύθυμία ΒΕΡΥΚΙΟΥ

«Γεωλογικά έρευναι επί της νήσου των Άντικυθήρων»

15 Ιανουαρίου 1976

Μαρία ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ

«Νέαι είδήσεις περί του Δομηνίκου Θεοτοκοπούλου έκ των άρχείων της Βενετίας»

1 Απριλίου 1976

Κ. Κονοφάγος, ΕΛ. ΜΠΑΝΤΕΚΑ, Κωνστ. Τσαΐμου.

«Η Άθηναϊκή τεχνική της νομισματοσκοπίας κατά την κλασικήν εποχή».

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

Το μέλος του Σ.Ε.Ε. Πολυξένη Λασκαρίδου πήρε, μέσω του Συνδέσμου από την «Διεθνή Όμοσπονδία Έπιστημόνων Γυναικών», την υποτροφία Dorothy Leet (3.000 έλβετικά φράγκα) για να συνεχίσει την έρευνα της διατριβής της πάνω σε θέμα θαλάσσιας Βιολογίας στο Marine Science Laboratories του University College της Βόρειας Ουαλλίας.

Υποτροφία για το Λονδίνο.

Το Crosby Hall του Λονδίνου παρέχει διαμονή και διατροφή για ένα μήνα, Αύγουστο 1977, σε μέλος του Συνδέσμου μας.

Γίνονται δεκτές αίτήσεις μελών που ενδιαφέρονται για έρευνα – προχωρημένη μελέτη – σχετική με την πόλη του Λονδίνου ή για άλλη εργασία που θα άπαιτούσε σύντομη παραμονή στο Λονδίνο.

Η υποβολή αιτήσεων λήγει στις 31 Μαρτίου.

Οί ενδιαφερόμενες να άπευθυνθούν στη Γραμματεία του Συνδέσμου ως τις 10 Μαρτίου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Ίματισμός για την Κύπρο

Ο Σύνδεσμος καλεί τα μέλη του να συμβάλουν στην προσπάθεια συλλογής ειδών ίματισμού που θα σταλούν μέσω του Κυπριακού Έρυθρου Σταυρού στους Έλληνοκύπριους πρόσφυγες.

Συνεργασία στο Δελτίο

Όσα μέλη του Σ.Ε.Ε. θέλουν να δημοσιεύσουν ύλικό στο έπόμενο Δελτίο μπορούν να το φέρουν στη Γραμματεία μέχρι τέλος Άπριλίου. Προβλέπεται επίσης στήλη άλληλογραφίας και μικρές άγγελίες για προσφορά και ζήτηση εργασίας. Περιμένουμε και συνεργασία όσων ενδιαφέρονται στη σύνταξη.

Ό κόσμος της Κύπρου (λεπτομέρεια).
Διαμαντής Διαμαντής.